

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

САМОСУД ЖАННА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 342.78:623 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І
ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
(УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ)

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Самосуд Ж. О.**

Науковий керівник – **Новак Наталія Петрівна**, доктор юридичних наук,
старший дослідник

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Самосуд Ж. О. Публічне адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертації на основі комплексного аналізу теорії адміністративного права, норм законодавства, поглиблених наукових позицій та адміністративної практики проаналізовано проблеми здійснення порівняльного аналізу публічного адміністрування щодо забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Сформовано нові науково-теоретичні й практичні висновки, узагальнення та рекомендації.

Розкрито поняття публічного адміністрування захисту прав і законних інтересів підприємців, що включає засади та інструментарій надання адміністративних послуг, здійснення розпорядчої та виконавчої діяльності адміністративними органами, які є ключовими для створення сприятливих умов започаткування й розвитку конкурентоспроможного бізнесу. У цьому контексті здійснено компаративний аналіз взаємного впливу між такими державами, як Україна, Польща та Чехія. Через упровадження прозорих адміністративних процедур, сучасних правових механізмів і європейських стандартів забезпечується захист інвестицій, підвищується економічна стабільність і довіра до адміністративних органів, що сприяє розвитку економіки та створює рівні можливості для всіх суб'єктів господарювання.

У контексті порівняльного аналізу доведено, що межі забезпечення прав і законних інтересів підприємців через публічне адміністрування в Україні, Польщі та Чехії визначаються адміністративною діяльністю державних органів із метою створення сприятливих умов для успішного започаткування та розвитку конкурентоспроможного бізнесу. Використання

інститутів адміністративного права забезпечує гармонійну взаємодію з дотриманням публічного інтересу суспільства.

Підкреслено, що кожна з аналізованих держав має певні досягнення в цій сфері, які можуть бути використані у процесі компаративного обміну. З'ясовано, що публічне адміністрування спрямоване на уточнення й деталізацію правової бази, яка регулює діяльність підприємців і забезпечує їхні права та законні інтереси. Держава виконує роль організатора, який через адміністративні послуги сприяє функціонуванню бізнесу.

З'ясовано, що адміністративні органи проаналізованих держав надають підприємцям відповідні адміністративні послуги щодо реєстрації, ліцензування й виконують контрольні функції. Важливим елементом є прозорість у взаємодії між державою та підприємцями, яка досягається через створення публічних реєстрів і забезпечення відкритого доступу до інформації. Виконавча влада через публічне адміністрування захищає підприємців від незаконних дій і недобросовісної конкуренції, що реалізується через упровадження механізмів контролю та захисту, які дозволяють підприємцям діяти у правовому полі, забезпечуючи чесність і рівні умови на ринку. Сучасне публічне адміністрування передбачає орієнтацію в усіх аналізованих державах на європейські стандарти, що підвищує інвестиційну привабливість країни та сприяє економічному зростанню в кожній із них.

Здійснено узагальнення й порівняння загальних і спеціальних принципів публічного адміністрування, які сприяють захисту прав та законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії. Доведено, що всі три країни визнають принцип верховенства права як ключовий елемент у регулюванні відносин між підприємцями та адміністративними органами, що забезпечує стабільність і передбачуваність правового середовища. Принцип законності, закладений в основі публічного адміністрування, гарантує, що адміністративні органи діють виключно в межах своїх повноважень і не втручаються безпідставно в підприємницьку діяльність, тим самим надаючи

надійний адміністративно-правовий захист підприємцям. Водночас принцип юридичної визначеності відіграє важливу роль у мінімізації правових ризиків, забезпечуючи стабільність і передбачуваність нормативних актів, які регулюють підприємницьку діяльність. Принципи належного врядування, зокрема недискримінації та пропорційності, спрямовані на створення рівних умов для всіх підприємців незалежно від їхнього статусу, що сприяє здоровій конкуренції та зменшенню надмірних регуляторних обмежень.

Розкрито адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування, що забезпечують права та законні інтереси підприємців у трьох європейських країнах – Україні, Польщі та Чехії. З'ясовано, що спільними адміністративними органами в цих державах є міністерства, відповідальні за економічний розвиток і підтримку підприємництва, а також антимонопольні органи, спрямовані на запобігання монополізації ринків і забезпечення справедливої конкуренції. Доведено, що ці органи виконують ключові завдання, як-от підтримка малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам, покращення бізнес-клімату, координація економічної політики та сприяння впровадженню інноваційних процесів. Актуалізовано специфічні функції міністерств у кожній з аналізованих держав.

Розкрито, що інструменти публічного адміністрування – це комплекс методів і форм, що застосовуються адміністративними органами України, Польщі та Чехії для досягнення тактичних цілей у забезпеченні суспільних інтересів і регулюванні взаємовідносин у сфері підприємництва. Вони відзначаються чіткою юридичною визначеністю, оскільки закріплені у правових нормах і регламентуються як законодавчими, так і підзаконними актами. Ці інструменти є невід'ємною частиною адміністративно-правового механізму, що дозволяє державним органам ефективно виконувати свої функції в економічній, соціальній, екологічній та інших галузях підприємництва. Вони спрямовані на реалізацію адміністративних повноважень і задоволення публічних інтересів, що виявляється в

конкретних діях адміністративних структур. Водночас ці інструменти мають бути достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до змін у законодавстві та суспільних потребах. Їх використання сприяє забезпеченню прозорості, підзвітності й ефективності у взаємодії між державними установами та підприємцями. Вони забезпечують публічне адміністрування та юридичну відповідальність адміністративних органів.

Актуалізовано, що підзаконні нормативно-правові акти в Україні, Польщі та Чехії відіграють важливу роль у забезпеченні деталізації та практичної реалізації законів, створюючи правові механізми для ефективного врегулювання суспільних відносин у різних сферах. В Україні ці акти спрямовані на оперативне реагування на змінні соціально-економічні умови, забезпечуючи індивідуальність і прозорість вирішення питань, особливо в умовах воєнного стану. У Польщі нормативно-правові акти мають високий рівень правової визначеності та сприяють економічним свободам підприємців через прозорість адміністративних процедур й інтеграцію з електронними платформами. У Чехії підзаконні нормативно-правові акти мають забезпечувальний характер, адаптують законодавчі положення до конкретних умов і зосереджуються на технічних аспектах, як-от виконання європейських стандартів і норм.

Виявлено й узагальнено особливості електронного урядування в Україні, Чехії та Польщі стосовно публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Порівняльний аналіз свідчить про спільну стратегічну мету – створення прозорого, інклюзивного й ефективного цифрового середовища для громадян і підприємців. Усі три країни інтегрують інформаційно-комунікаційні технології для підвищення якості державного управління, зниження адміністративних бар'єрів, розвитку цифрових послуг і забезпечення прав та законних інтересів підприємців. Так, особливості Чехії полягають у створенні інфраструктури, орієнтованої на інновації. Актуалізовано, що Україна, перебуваючи на шляху до європейської інтеграції, активно гармонізує своє законодавство з нормами ЄС.

Використання платформ, як-от «Дія.Бізнес» і ProZorro, сприяє автоматизації адміністративних процесів, прозорості та боротьбі з корупцією. Україна впроваджує цифрові підписи, інтегрує кібербезпеку й розвиває цифрову інфраструктуру для підтримки бізнесу.

Зроблено висновок, що, виходячи з успішного досвіду Румунії, Словаччини та Хорватії у публічному адмініструванні, спрямованого на забезпечення прав і законних інтересів підприємців, важливим чинником є функціонування спеціалізованих центральних органів виконавчої влади, які займаються пріоритетними питаннями розвитку підприємництва. Такий підхід дозволяє забезпечити координацію дій, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища, запровадження механізмів захисту підприємців і реалізацію державних програм. З'ясовано, що малий та середній бізнес є ключовою складовою економічної стратегії, основою демократичної держави та платформою для забезпечення соціальної стабільності. Узагальнено, що саме цей сектор формує більшість робочих місць і є важливим драйвером економічного зростання, що активно підтримується публічними адміністративними органами. Виявлено, що в багатьох державах підприємці є переважно представниками малого бізнесу у сферах торгівлі, національних ремесел та організації туризму. Підтримка цих видів діяльності сприяє збереженню культурної спадщини, розвитку локальних ринків і підвищенню економічної активності.

Удосконалено напрямки й законодавство у сфері публічного адміністрування прав і законних інтересів підприємців в Україні. Визначено, що основним адміністративним органом підтримки малого та середнього бізнесу має стати спеціалізований правозахисний інститут Захисника підприємців. Цей орган має мати належну незалежність і визначені високим законом повноваження, зокрема звернення до судів, ініціювання законодавчих змін та адміністративних проваджень. Запропоновано підтримку підприємницьких програм для молодих підприємців та емігрантів, які будуть прибувати в Україну після перемоги Українського народу в

російсько-українській війні для відновлення. Особлива увага приділена реформуванню освітніх програм із підприємництва в закладах вищої та професійно-технічної освіти. Акцентовано на інтеграції сучасних технологій та інновацій у навчальний процес. Запропоновано механізми фінансування студентських стартапів і створення інкубаторів підприємницьких ідей для розвитку інноваційних бізнес-моделей. Удосконалено законодавство стосовно утвердження принципу презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання, допоки не буде доведено протилежне. Розроблено відповідні доповнення до Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративні органи, адміністративні послуги, адміністративні процедури, адміністративно-правовий статус, адміністрування захисту прав, верховенство права, діяльність підприємців, е-підтримка, економічна стабільність, європейські стандарти, інструменти публічного адміністрування, повноваження, правовий механізм, публічне адміністрування.

SUMMARY

Samosud Ž. O. Public Administration of Ensuring the Rights and Legitimate Interests of Entrepreneurs: A Comparative Analysis (Ukraine, Poland, Czech Republic). – *Professional scientific paper as manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Legal Sciences, specialty 12.00.07 – «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

In the manuscript, based on a comprehensive analysis of the theory of administrative law, legislative norms, advanced scholarly positions, and administrative practices, a scientific analysis has been conducted on the issues of implementing a comparative analysis of public administration aimed at ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs. New theoretical and practical conclusions have been formulated, along with generalizations and recommendations for their improvement.

The concept of public administration for the protection of the rights and legitimate interests of entrepreneurs has been elaborated, encompassing the principles and tools for providing administrative services, the exercise of regulatory and executive activities by administrative bodies, which are pivotal for creating favorable conditions for initiating and developing competitive businesses. In this context, a comparative mutual influence among such states as Ukraine, Poland, and the Czech Republic has been examined. Through the introduction of transparent administrative procedures, modern legal mechanisms, and European standards, investment protection is ensured, economic stability is enhanced, and trust in administrative bodies is strengthened, which promotes economic growth and creates equal opportunities for all economic entities.

It has been demonstrated that the boundaries of ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs through public administration in the comparative analysis of Ukraine, Poland, and the Czech Republic are defined by the administrative activities of state bodies aimed at creating favorable conditions

for successfully initiating and developing competitive businesses. The application of administrative law institutions ensures harmonious interaction while adhering to the public interest of society.

It has been emphasized that each of the analyzed countries has certain achievements in this field that can be utilized in the process of comparative exchange. It has been clarified that public administration is aimed at refining and detailing the legal framework regulating entrepreneurial activities and ensuring their rights and legitimate interests. The state acts as an organizer that promotes business operations through administrative services.

It has been established that the administrative bodies of the analyzed countries provide entrepreneurs with necessary administrative services related to registration, licensing, and the execution of control functions. A crucial element is the transparency of interaction between the state and entrepreneurs, which is achieved through the creation of public registries and the provision of open access to information. Executive authorities, through public administration, protect entrepreneurs from illegal actions and unfair competition by implementing control and protection mechanisms that allow entrepreneurs to operate within the legal framework, ensuring fairness and equal conditions in the market. Modern public administration focuses on aligning with European standards in all the analyzed countries, thereby enhancing the investment appeal of the nation and fostering economic growth in each of them.

General and specific principles of public administration that facilitate the protection of the rights and legitimate interests of entrepreneurs in Ukraine, Poland, and the Czech Republic have been summarized and compared. It has been demonstrated that all three countries recognize the principle of the rule of law as a key element in regulating relationships between entrepreneurs and administrative bodies, ensuring the stability and predictability of the legal environment. The principle of legality, embedded in public administration, guarantees that administrative bodies act strictly within their powers and do not unjustifiably interfere with entrepreneurial activities, thereby providing reliable administrative

and legal protection to entrepreneurs. At the same time, the principle of legal certainty plays a significant role in minimizing legal risks, ensuring the stability and predictability of regulatory acts governing entrepreneurial activities. Principles of good governance, particularly non-discrimination and proportionality, are aimed at creating equal conditions for all entrepreneurs regardless of their status, thereby promoting healthy competition and reducing excessive regulatory restrictions.

The administrative and legal status of public administration bodies responsible for ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs in three European countries – Ukraine, Poland, and the Czech Republic – has been elaborated. It has been found that common administrative bodies in these countries include ministries responsible for economic development and the support of entrepreneurship, as well as antimonopoly bodies aimed at preventing market monopolization and ensuring fair competition. It has been demonstrated that these bodies perform key tasks such as supporting small and medium-sized businesses, promoting economic reforms, improving the business climate, coordinating economic policy, and fostering the implementation of innovative processes. The specific functions of ministries in each of the analyzed countries have been highlighted.

It has been revealed that the tools of public administration represent a set of methods and forms employed by administrative bodies in Ukraine, Poland, and the Czech Republic to achieve tactical goals in ensuring public interests and regulating relationships in the field of entrepreneurship. These tools are characterized by clear legal certainty as they are established in legal norms and regulated by both legislative and subordinate acts. These tools are an integral part of the administrative and legal mechanism, enabling public bodies to effectively perform their functions in economic, social, environmental, and other sectors of entrepreneurship. They are aimed at implementing administrative powers and meeting public interests, which are manifested in the specific actions of administrative structures. At the same time, these tools must be sufficiently flexible to adapt to changes in legislation and societal needs. Their application promotes

transparency, accountability, and efficiency in interactions between public institutions and entrepreneurs. They ensure public administration and the legal accountability of administrative bodies.

It has been updated that subordinate normative legal acts in Ukraine, Poland, and the Czech Republic play a significant role in detailing and practically implementing laws, creating legal mechanisms for effectively regulating social relations in various fields. In Ukraine, these acts are aimed at promptly responding to changing socio-economic conditions, ensuring individualization and transparency in resolving issues, especially under martial law. In Poland, normative legal acts have a high level of legal clarity and promote the economic freedoms of entrepreneurs through transparent administrative procedures and integration with electronic platforms. In the Czech Republic, subordinate normative legal acts have a safeguarding character, adapting legislative provisions to specific conditions and focusing on technical aspects such as compliance with European standards and norms.

The specific features of e-governance in Ukraine, the Czech Republic, and Poland in relation to public administration for ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs have been identified and summarized. Comparative analysis highlights a shared strategic goal—to create a transparent, inclusive, and effective digital environment for citizens and entrepreneurs. All three countries integrate information and communication technologies to enhance the quality of public administration, reduce administrative barriers, develop digital services, and ensure the rights and legitimate interests of entrepreneurs. The peculiarities of the Czech Republic include the creation of infrastructure oriented toward innovation. It has been emphasized that Ukraine, on its path to European integration, is actively harmonizing its legislation with EU standards. The use of platforms such as "Diia.Business" and "ProZorro" facilitates the automation of administrative processes, transparency, and the fight against corruption. Ukraine is implementing digital signatures, integrating cybersecurity, and developing digital infrastructure to support businesses.

It has been concluded that, based on the successful experience of Romania, Slovakia, and Croatia in public administration aimed at ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs, a key factor is the functioning of specialized central executive bodies prioritizing entrepreneurial development issues. This approach enables the coordination of efforts aimed at creating a favorable business environment, introducing mechanisms to protect entrepreneurs, and implementing state programs. It has been established that small and medium-sized businesses constitute a key component of economic strategy, the foundation of a democratic state, and a platform for ensuring social stability. It has been generalized that this sector generates the majority of jobs and is an important driver of economic growth, actively supported by public administrative bodies. It has been found that in many countries, entrepreneurs are predominantly representatives of small businesses in trade, national crafts, and tourism. Supporting these activities contributes to the preservation of cultural heritage, the development of local markets, and increased economic activity.

Directions and legislation in the field of public administration of the rights and legitimate interests of entrepreneurs in Ukraine have been improved. It has been determined that the main administrative body supporting small and medium-sized businesses should be a specialized rights-protection institution—the Entrepreneurs' Ombudsman. This body should have proper independence and legally defined powers, including the ability to appeal to courts, initiate legislative changes, and undertake administrative proceedings. Support for entrepreneurial programs for young entrepreneurs and emigrants arriving in Ukraine after the victory of the Ukrainian people in the Russian-Ukrainian war for restoration has been proposed, including consultative and financial assistance. Particular attention has been paid to reforming entrepreneurial education programs in higher and vocational education institutions. Emphasis has been placed on integrating modern technologies and innovations into the educational process. Mechanisms for financing student startups and creating business idea incubators for the development of innovative business models have been proposed. The legislation

regarding the establishment of the principle of presumption of legitimacy in entrepreneurial activities, until proven otherwise, has been refined. Relevant amendments to the Law of Ukraine dated April 5, 2007, No. 877-V "On Basic Principles of State Supervision (Control) in Economic Activities" have been developed.

Keywords: administrative activity, administrative bodies, administrative services, administrative procedures, administrative and legal status, administration of rights protection, rule of law, activities of entrepreneurs, e-support, economic stability, European standards, public administration tools, powers, legal mechanism, public administration.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:*

1. Самосуд Ж. О. Адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 445–450.

2. Самосуд Ж. О. Інструменти публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *KELM*. 2024. № 3(63). С. 137–141 (Республіка Польща).

3. Самосуд Ж. О. Порівняльний аналіз використання ДЕЯКИХ інструментів публічного адміністрування щодо забезпечення прав і законних інтересів підприємців адміністративними органами в Україні, Польщі та Чехії. *Право та державне управління*. 2024. № 4 С. 344–348.

4. Самосуд Ж. О. Поняття та межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 506–511.

5. Самосуд Ж.О. Принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Правові новели*. 2024. № 23. С. 413–419.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Самосуд Ж. О. Контроль як функція (спосіб) забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні. *Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку*: збірник матеріалів конференції, (Київ, 28 жовт. 2019 р.). Київ: ААПН, 2019. URL: <https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/Samosud-Zh.-Kyiv-28-zhovtnia-2019.pdf>.

7. Самосуд Ж. О. Електронне урядування як інструмент публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 жовт. 2024 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 143–146.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ).....	27
1.1. Поняття та межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія)	27
1.2. Принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія).....	51
1.3. Адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія).....	71
Висновки до розділу 1.....	91
РОЗДІЛ 2. ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ).....	99
2.1. Поняття та зміст інструментів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія).....	99
2.2. Підзаконні нормативно-правові та адміністративні акти як інструменти публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії.....	113
2.3. Електронне врядування як комплексний інструмент публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії.....	127
Висновки до розділу 2.....	146
РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ ДЕЯКИХ ІНШИХ ДЕРЖАВ-УЧАСНИЦЬ ЄС ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО В УКРАЇНІ.....	152

3.1. Публічне адміністрування захисту прав та законних інтересів підприємців деяких інших держав учасниць ЄС (Словаччина, Румунія, Хорватія).....	152
3.2. Вдосконалення публічного адміністрування захисту прав та законних інтересів підприємців в Україні.....	168
Висновки до розділу 3.....	182
ВИСНОВКИ.....	186
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
ДОДАТКИ.....	215

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну по-новому постає проблема забезпечення розвитку вітчизняного підприємництва, адже малі й середні підприємці – це економічна основа демократії, на передньому фронті захисту якої стоять Збройні сили України, інші сили безпеки й оборони, народ України, захищаючи від збройної агресії росії фактично весь демократичний світ.

Середній клас, який нерозривно пов'язаний із підприємництвом, в умовах збройної агресії здійснює волонтерську діяльність, значна частина його кращих представників добровільно приєдналася до Збройних сил України. Без жодного сумніву, громадяни України, які організували й продовжують здійснювати підприємницьку діяльність в Україні та країнах-учасниках Європейського Союзу, заслуговують на повагу та підтримку. Саме вони створюють робочі місця, наповнюють державний бюджет, підтримують волонтерів і самі часто займаються волонтерською діяльністю щодо підтримки Збройних сил та громадян України, які постраждали від збройної агресії росії. Якщо говорити про сплачені підприємцями в країнах-учасниках Європейського Союзу податки й збори, то завдяки допомозі їхніх урядів частина коштів також йде на підтримку Збройних сил України.

В умовах європейської інтеграції, коли Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, правові та економічні бар'єри між Україною та країнами-учасниками ЄС багато в чому вже відсутні. А якщо говорити про ментальність, то практично відмінностей між громадянами України та громадянами держав-членів Європейського Союзу щодо цінностей свободи, демократії, життя та праці вже не існує.

Актуальність теми підкреслюється тим, що після перемоги Українського народу в російсько-українській війні (чи перемир'я) почнеться інтенсивна відбудова зруйнованої інфраструктури, закладів освіти, культури, медицини,

приватного житла громадян. Усе це вимагатиме освоєння значних фінансових ресурсів. Здійснити це якісно, вчасно та без зловживань, без великої кількості українських і західних підприємців, які працюватимуть в умовах конкуренції, є неможливим.

Іншими словами, підприємці є цінністю як для українського суспільства, так і для суспільств країн-учасниць Європейського Союзу. Вони потребують поваги та правового захисту від органів публічної влади й суб'єктів громадянського суспільства. Це здійснюється комплексно на основі багатогранних норм права, провідне місце серед яких належить нормам адміністративного права, що їх використовують адміністративні органи у процесі публічного адміністрування для забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі, Чехії та деяких інших державах-членах Європейського Союзу.

Як показують результати всеукраїнського соціологічного дослідження, оцінка економічної ситуації громадянами України залишається переважно негативною: у вересні 2024 року 60% опитуваних вважали її «дуже поганою» або «досить поганою», що близько до «довоєнних» показників травня 2021 року, і це свідчить про тривалий вплив війни на економічну стабільність; натомість поліпшення оцінки 2023 року змінилося на гірші показники до кінця року, що демонструє нестабільність у сприйнятті економічного стану. Короткострокові економічні очікування залишаються переважно песимістичними: у вересні 2024 року лише 7% громадян очікували покращення економіки в найближчі 3 місяці, тоді як 31% вважали, що ситуація погіршиться. У середньостроковій перспективі оптимізм також знизився після 2023 року, у вересні 2024 року лише 30% громадян очікували покращення економічного становища країни упродовж 2–3 років. Зазначені статистичні матеріали підтверджуються певною мірою результатами власного соціального опитування, де значна частина респондентів визначили рівень правового забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні як незадовільний – 39 % (додаток до дисертації Б).

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. До певних теоретичних і правозастосовних проблем публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців із порівнянням ситуацій у різних країнах звертали свою увагу вчені в галузі адміністративного та інших галузей права, зокрема В. Авер'янов, В. Барвіненко, С. Бевз, А. Берlach, О. Бойко, О. Буханевич, Ю. Біла-Тюріна, І. Бінько, В. Галунько, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, О. Деніга, О. Джафарова, О. Дніпров, Є. Дуліба, А. Замрига, О. Кобзар, Т. Коломоєць, А. Комзюк, А. Курзава, В. Курило, І. Курило, К. Куркова, Л. Сорока, Д. Ластович, В. Литвин, А. Лоза, Л. Луценко-Миськів, А. Манжула, Р. Мельник, О. Мельник, Д. Монастирський, В. Мороз, Т. Мінка, Н. Новак, І. Орловська, А. Пухтецька, І. Підберезних, О. Савчук, О. Ситников, Є. Соболь, С. Стеценко, М. Сідак, О. Тихомиров, О. Харитонова, Є. Чернецький, Р. Шаповал, К. Шкарупа та ін. Однак предмет нашого аналізу докладно ними не висвітлювався.

Отже, виходячи з високого рівня соціальної важливості для громадян, держави та підприємців питань публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців (зокрема в контексті порівняльного аналізу), а також теоретичних, правотворчих і правозастосовних невідповідностей в аналізованій сфері, обрана проблематика є актуальною, своєчасною та такою, що потребує наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з положеннями Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р., Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-

дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в актуалізації засад, розкритті сутності та змісту публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу.

Досягнення поставленої мети обумовлює потребу вирішення таких *завдань*:

- розкрити межі та сформулювати поняття публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії;

- виявити й узагальнити принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії;

- розкрити адміністративно-правовий статус адміністративних органів, які забезпечують публічного адміністрування прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії;

- розкрити поняття та сформулювати зміст інструментів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу (Україна, Польща, Чехія);

- актуалізувати підзаконні нормативно-правові та адміністративні акти як інструменти публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії;

- розкрити зміст електронного врядування як комплексного інструменту публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії;

- з'ясувати особливості публічного адміністрування захисту прав та законних інтересів підприємців деяких інших держав-учасниць ЄС (Словаччини, Румунії, Хорватії);

– удосконалити публічне адміністрування захисту прав і законних інтересів підприємців в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час здійснення адміністративними органами України, Польщі та Чехії публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу.

Предмет дослідження – публічне адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія).

Методи дослідження. Під час здійснення наукового аналізу в дисертації було використано систему методів наукового пізнання, головним серед яких був метод *порівняльного правознавства*, що використовувався в усіх без винятку підрозділах дисертації для здійснення компаративного наукового аналізу. Провідним методом став також *логіко-семантичний*, що надав можливість проаналізувати доктринальні узагальнення, законодавство та інші джерела за чинниками співвідношення сумісності. Він, а також метод *дедукції* були використані всіх підрозділах дисертації.

Певні найбільш складні сутнісні наукові проблеми дав можливість вирішити *діалектичний загальнофілософський* (підрозділ 1.1). Загальнологічний *індуктивний* метод використано для аналізу емпіричного матеріалу (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2., 3.1). Спеціальноюридичний метод наукового пізнання – *нормативно-догматичний* – було використано в усіх підрозділах дисертації для аналізу чинного законодавства України, Польщі Чехії та деяких інших країн-учасниць Європейського Союзу.

Соціологічний метод дав можливість здійснити й узагальнити результати власного соціологічного опитування (підрозділ 3.1, додаток Б до дисертації). Методи *правового прогнозування* та *юридичної техніки* були використані для вдосконалення публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні (підрозділ 3.2).

Нормативним підґрунтям дослідження є Конституція України, Господарський кодекс України, а також закони України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру», загальноєвропейське законодавство та відповідне законодавство Словаччини, Польщі, Франції, Румунії, Словаччини та Хорватії, а також підзаконні нормативно-правові акти адміністративних органів.

Емпіричну базу дисертації становить адміністративна практика та інший емпіричний матеріал щодо публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу в Україні, Словаччині, Польщі, Франції, а також Румунії, Словаччині та Хорватії.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є вагомим комплексним дослідженням у науці адміністративного права, що системно, у логічній послідовності розкриває засади, сутність і змістовні характеристики публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у порівняльному аналізі України, Польщі та Чехії. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше:

– обґрунтовано досконалість і доцільність компаративного запозичення засад забезпечення прав і законних інтересів підприємців, формалізованих у Польщі на рівні норм спеціального підприємницького закону, первинною засадою якого є презумпція добросовісності підприємця, згідно з якою адміністративні органи мають вважати, що підприємець діє законно, доки не буде доведене протилежне, а також принципів пропорційності, правової визначеності, прозорості й доступу до інформації, справедливого та швидкого адміністративного розгляду й обмеження кількості та тривалості адміністративних перевірок бізнесу;

– в українській теорії публічного адміністрування у процесі компаративного аналізу утверджено пріоритети забезпечення прав підприємців в Україні спеціалізованим центральним органом виконавчої влади, який має за пріоритет саме питання розвитку підприємництва, створення сприятливого бізнес-середовища щодо підтримки молоді та мігрантів, які засновують власні малі підприємства, реалізацію програм із професійного навчання, фінансування та консультування, а також розвитку студентських ініціатив, організацію навчальних модулів, співпрацю з експертами та залучення до міжнародних проєктів, що стимулюють здобувачів вищої освіти займатися підприємництвом, створюючи інноваційні бізнес-моделі;

удосконалено:

– наукові положення щодо адміністративно-правового та бізнес-захисного статусу бізнес-омбудсменів в Україні, Польщі та Чехії, внаслідок чого доведено, що його адміністративно-правовий статус у Польщі є найрозвиненішим, оскільки його закріплено спеціальним Законом, що забезпечує високу незалежність органу та можливість впливати не тільки на виконавчу гілку влади, але й на законодавчі процеси. Підкреслено, що предмет відання польського бізнес-омбудсмена зосереджений виключно на захисті мікро-, малого та середнього бізнесу, що дозволяє сфокусуватися на специфічних потребах саме цих малих підприємців, ефективно захищаючи їхні права від адміністративних перешкод і зловживань з боку суб'єктів владних повноважень;

– наукові засади юридичної природи інструментів публічного адміністрування в контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії, яка полягає у використанні схожих за сутністю засобів правової визначеності та адаптивності до змін у законодавстві, що передбачає застосування комплексу форм і методів, закріплених і спрямованих на забезпечення публічного інтересу, захисту та стимулювання розвитку підприємництва;

– напрямки та законодавство у сфері публічного адміністрування прав і законних інтересів підприємців в Україні, зокрема стосовно законодавчого утвердження принципу презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання, доки не буде доведено протилежне, що має бути закріплений у змінах до Закону до України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

отримали подальшого розвитку:

– наукові положення стосовно поняття публічного адміністрування захисту прав і законних інтересів підприємців, яке включає засади та інструментарій надання адміністративних послуг, здійснення розпорядчої та виконавчої діяльності адміністративними органами, що є ключовими для створення сприятливих умов започаткування та розвитку конкурентоспроможного бізнесу в компаративному взаємному проникненні між такими державами, як Україна, Польща та Чехія, у яких через упровадження прозорих адміністративних процедур, сучасних правових механізмів і європейських стандартів забезпечується захист інвестицій, підвищується економічна стабільність і довіра до адміністративних органів, що сприяє розвитку економіки та створює рівні можливості для всіх суб'єктів господарювання;

– наукові засади компаративної характеристики видання підзаконних нормативно-правових та адміністративних актів адміністративними органами України, Польщі та Чехії, що дозволили виявити спільні риси та особливості кожної правової системи: усі три держави використовують підзаконні нормативно-правові акти для деталізації законів, що забезпечує адаптивність правового регулювання до соціально-економічних умов і сприяє реалізації прав та законних інтересів підприємців; водночас відмінності в підходах відображають національні специфіки; коли в Україні втілюється висока гнучкість і здатність швидко реагувати на проблеми воєнного стану, у Польщі акцент зроблено на інтеграції з електронними платформами для підвищення

прозорості адміністративних процедур, у Чехії значна увага приділяється технічним аспектам, як-от упровадження європейських стандартів;

– наукові положення щодо цифрового десятиліття ЄС в аспекті порівняльного аналізу електронного урядування в Україні, Чехії та Польщі щодо інтеграції публічних електронних послуг, розвитку цифрових навичок, прозорості процесів, захисту даних і сталого розвитку новітніх технологій, коли всі три держави демонструють спільні підходи до цифровізації, проте відмінності полягають у рівні впровадження та локальних ініціативах, що враховують національні особливості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення особливостей та сутності публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення практичної діяльності стосовно вдосконалення взаємодії вітчизняних підприємців із підприємцями країн-учасниць Європейського Союзу (акт упровадження ТОВ «Саєнс енд Спейс»);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення й висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 28 жовтня 2019 р.), «Безпека в інтелектуальному вимірі» (м. Київ, 11 жовтня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 175 найменувань на 22 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ)

1.1. Поняття та межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія)

Актуальність сучасного наукового аналізу публічного адміністрування, спрямованого на забезпечення прав і законних інтересів підприємців, у порівняльному контексті між Україною, Польщею та Чехією зумовлена потребою створення ефективної правової бази в умовах євроатлантичної інтеграції українського суспільства. Компаративний метод наукового аналізу в цьому разі є незамінним, адже дозволяє адаптувати українське публічне адміністрування до стандартів ЄС, забезпечуючи стабільний розвиток підприємництва та інтеграцію в європейське економічне середовище. Аналіз досвіду Польщі та Чехії допомагає виявити ефективні правові та адміністративні практики, які можуть бути впроваджені в Україні, зокрема стосовно функціонування інституту омбудсмена, підтримки малого та середнього бізнесу, а також захисту прав підприємців через прозорі процедури реєстрації та ліцензування.

Свого часу значна територія цих трьох держав певною мірою входила до складу єдиної Австро-Угорської держави. У другій половині XIX – на початку XX століть це була прогресивна багатонаціональна конституційна дуалістична монархія в Центральній Європі. Відповідно ці три аналізовані нами держави мали спільне правове регулювання, зокрема й щодо адміністративно-правового захисту прав підприємців. Так, згідно із законом Австро-Угорської монархії від 5 листопада 1867 р. № 134 основні права товариств у відносинах з органами публічної влади включали право на

заснування та діяльність. Товариства мали право на заснування та функціонування за умови дотримання приписів Закону про товариства від 26 листопада 1852 р. № 253. Засновники зобов'язані були письмово повідомити крайову владу про намір створення товариства та подати статут. Якщо товариство відповідало законодавчим вимогам, влада мусила надати підтвердження про легальність його існування. Щодо захисту від необґрунтованих заборон крайова влада могла заборонити товариство лише в разі, якщо воно суперечило закону чи становило небезпеку для держави. Якщо товариство вважало заборону необґрунтованою, воно мало право подати апеляцію до Міністерства внутрішніх справ упродовж 60 днів. Законодавчі обмеження прав товариств включали можливість розпуску за рішенням влади у разі, якщо товариство порушувало положення закону або виходило за межі своєї статутної діяльності. Процедура розпуску передбачала публікацію відповідного рішення в офіційному виданні. Заходи правового захисту прав товариств передбачали право на апеляцію в разі відмови в реєстрації або заборони діяльності. У таких випадках товариство могло подати апеляцію до Міністерства внутрішніх справ, і ця апеляція має була бути розглянута у встановленому законом порядку. Товариство також мало право оскаржувати дії влади, якщо вважало їх незаконними або такими, що порушують його права. Влада зобов'язана була обґрунтовувати свої рішення, що забезпечувало певний рівень правового захисту товариств [67].

Отже, у багатьох чинниках адміністративно-правового забезпечення прав підприємців Україна, Польща та Чехія мають спільну правову історію та традицію, що походить від часів входження значної території названих держав до складу єдиної Австро-Угорської монархії.

В умовах сьогодення здійснюється взаємне проникнення кращих напрацювань кожної правової системи одна в одну. Так, Україна має і свої переваги, які можуть бути запозичені іншими країнами. Одним із найважливіших досягнень є розвинене електронне врядування, що сприяє прозорості процесів реєстрації та контролю, полегшує взаємодію підприємців

із державними органами та мінімізує корупційні ризики. В умовах цифровізації цей досвід може бути прикладом для інших країн, адже електронні сервіси значно полегшують ведення бізнесу, забезпечують оперативність і прозорість адміністративних послуг.

Після завершення війни саме на підприємців буде покладено основне навантаження щодо відбудови України. Вони не лише сприятимуть економічному зростанню, а й відіграватимуть ключову роль у створенні робочих місць, залученні інвестицій та відновленні інфраструктури. Особливу увагу варто звернути на ту обставину, що українські підприємства вже зараз забезпечують значну частину потреб Збройних Сил України, зокрема через виробництво зброї та амуніції. Це підкреслює важливість підприємництва для національної безпеки та обороноздатності.

Однак українські підприємці стикаються з численними труднощами, викликаними війною, зокрема з обмеженим доступом до фінансових ресурсів, проблемами з логістикою, а також загрозами фізичної безпеки у прифронтових регіонах. Ці проблеми роблять актуальним питання розвитку системи підтримки підприємництва, особливо для мікро- та малого бізнесу, а також стимулювання іноземних інвестицій для забезпечення швидкої відбудови.

Водночас у системі адміністративного судочинства України існують значні недоліки, які ускладнюють швидке та справедливе вирішення правових суперечок. Затримки в судових процесах створюють перепони для ефективного захисту прав підприємців. Порівняння з правовими системами Польщі та Чехії, де добре розвинені спеціалізовані суди та прозорі механізми розгляду комерційних суперечок, дозволяє Україні визначити напрямки для реформування й покращення власної судової системи.

Отже, публічне адміністрування, що забезпечує права підприємців, є важливим елементом інтеграційних процесів та економічного розвитку. Аналіз досвіду інших країн у цій сфері надає можливість Україні не лише адаптуватися до європейських стандартів, але й зміцнити внутрішнє

підприємницьке середовище, покращуючи інституційну інфраструктуру для підтримки бізнесу.

У запропонованому до аналізу предметі наукового дослідження логічно, проте не лінійно, а у складній системі тісно переплітаються декілька наукових категорій, інститутів, явищ і законодавств різних держав, маючи різну соціальну, економічну, наукову та юридичну природу, а саме загальнонаукова категорія «забезпечення»; економічний інститут «підприємець», загальнонаукові гуманітарні цінності «права, свободи та законні інтереси»; динамічний інститут адміністративного права «публічне адміністрування»; відповідне законодавство України, Польщі та Чехії; методологія компаративістичного способу наукового пізнання.

Для формування наукових меж і поняття майбутнього наукового пізнання нам потрібно проаналізувати різноманітні джерела дослідження. Так, згідно зі словником української мови слово «забезпечувати» позначає дію, спрямовану на надання необхідних ресурсів або засобів для задоволення потреб, створення сприятливих умов для досягнення певної мети чи гарантії здійснення чого-небудь, а також захисту від небезпеки, що охоплює матеріальне забезпечення, гарантування умов та захисту, що сприяє добробуту й безпеці [25]. На думку С. Діденка, адміністративно-правове забезпечення – це система правових заходів і механізмів, яку використовує публічна адміністрація для врегулювання та здійснення управління певною сферою суспільних відносин. Ця категорія охоплює розроблення й реалізацію адміністративних норм, формування принципів, концепцій і методів діяльності, що забезпечують виконання нормативно-правових актів. Завдяки адміністративно-правовому забезпеченню публічна адміністрація має можливість установлювати правові підстави для забезпечення інтересів суспільства, зокрема забезпечення громадян матеріальними та юридичними правами, гарантування публічної безпеки, захисту та дотримання законності в суспільних відносинах [18].

Отже, для ефективного адміністративно-правового забезпечення адміністративні органи мають зосередитися на таких діях: розробленні правових основ, які передбачають створення та впровадження адміністративних норм, принципів, концепцій і методів для регулювання та управління конкретними публічними секторами; забезпеченні публічної безпеки через надання правових механізмів, що гарантують захист, безпеку та добробут громадян; дотриманні законності, що полягає в установленні правових підстав для захисту інтересів суспільства, забезпеченні громадянам матеріальних і юридичних прав та підтриманні громадського порядку й безпеки; сприянні правовій відповідності, що полягає у створенні сприятливих умов та ресурсів для дотримання законів і нормативних актів у суспільних відносинах.

Відповідно до словника української мови підприємницька діяльність розглядається як складова бізнесу, що охоплює дії, спрямовані на отримання прибутку та досягнення економічних цілей. Бізнес як загальне поняття включає широкий спектр економічних активностей, які можуть здійснюватися індивідуально або в межах підприємницьких об'єднань [8].

Ознаки підприємницької діяльності включають ризикованість, адже підприємець бере на себе відповідальність за ведення бізнесу в умовах невизначеності. Інноваційність виявляється у здатності швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові ідеї й технології. Самостійність означає, що підприємець діє незалежно від зовнішніх впливів, покладаючись на власні ресурси. Орієнтація на задоволення потреб клієнтів забезпечує гнучку реакцію на зміни ринкових запитів. Гнучкість відображається в малій організаційній структурі, яка дає змогу швидко адаптуватися до ринкових умов. Формування середнього класу сприяє створенню робочих місць та економічному зростанню. Аналітичні здібності дозволяють підприємцям уважно стежити за змінами й ухвалити обґрунтовані рішення. Соціально-економічний вплив підприємництва полягає у підтримці регіонального розвитку через насичення ринків товарами та послугами [35].

На думку О. Денеги, підприємницька діяльність малих підприємств відзначається ризикованістю. Це передбачає здатність підприємців до новаторства та взяття на себе відповідальності за бізнес у конкурентному середовищі. Малі підприємства характеризуються інноваційністю, що дозволяє швидко адаптуватися до змін, застосовувати нові ідеї та технології для ефективного функціонування. Самостійність таких підприємств полягає в тому, що підприємці діють незалежно, спираючись на власні ресурси для ухвалення стратегічних рішень. Важливою рисою є орієнтованість на задоволення потреб споживачів, що забезпечує швидку реакцію на ринкові запити. Гнучкість організаційної структури забезпечує адаптивність до змін. Підприємства також сприяють формуванню середнього класу через створення робочих місць і підвищення рівня життя. Спостережливість і аналітичні навички підприємців допомагають ухвалювати обґрунтовані рішення. Соціально-економічний вплив малих підприємств виражається в насиченні регіональних ринків товарами й послугами та підтримці економічного розвитку [17].

Отже, підприємницька діяльність характеризується ризикованістю, інноваційністю, що виявляється у здатності швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові ідеї й технології; самостійністю, що означає, що підприємці діють незалежно, спираючись на власні ресурси для ухвалення рішень; орієнтованістю на задоволення потреб клієнтів, що дозволяє підприємцям гнучко адаптуватися до змін ринку. Також слід відзначити організаційну гнучкість, яка дозволяє швидко реагувати на ринкові умови; аналітичні навички, які дають можливість підприємцям спостерігати за змінами на ринку та ухвалювати обґрунтовані рішення; соціально-економічний вплив підприємництва, що сприяє регіональному розвитку через забезпечення ринків товарами та послугами й підтримку економічного зростання.

Окрему студію публічному адмініструванню присвятив І. Бінько, який доводить, що публічне адміністрування в системі правового регулювання

відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку та реалізації державних функцій щодо охорони прав і законних інтересів громадян. Особливо важливою є його функція у сфері охорони права власності на нерухоме майно, де публічне адміністрування сприяє створенню стабільних і безпечних правових умов для захисту інтересів власників. Публічне адміністрування є організаційним механізмом, за допомогою якого держава реалізує свої управлінські функції у сфері захисту прав власності. Це комплекс правових форм та інструментів, що дозволяють державі не лише здійснювати контроль, але й підтримувати суспільний порядок і надавати адміністративні послуги. У сфері нерухомого майна публічне адміністрування реалізується через адміністративні провадження, державну реєстрацію, контрольні функції та юрисдикційну діяльність.

Одним із головних компонентів публічного адміністрування є адміністративні провадження, зокрема процедура державної реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна. Ця процедура є офіційним способом визнання права власності та гарантією його правомірності. Для забезпечення ефективного адміністрування важливою умовою є високий рівень доброчесності державних службовців, що займаються реєстраційними діями. Публічне адміністрування передбачає чіткі вимоги до доброчесності та професійної компетенції осіб, відповідальних за державну реєстрацію. Упровадження критеріїв доброчесності допомагає мінімізувати корупційні ризики й забезпечує надійність у здійсненні реєстраційних процедур [10].

Україна, ураховуючи зарубіжний досвід, має можливість запровадити вдосконалені правові механізми в сфері адміністрування прав власності на нерухоме майно. У країнах Європейського Союзу, як приклад, функціонує єдина електронна реєстраційна система, що забезпечує доступність і надійність інформації для громадян та інвесторів. Українська держава може використати цей досвід для створення відкритої, прозорої системи реєстрації нерухомості, яка б включала інтеграцію всіх реєстрів у єдину систему, забезпечуючи якісні й оперативні адміністративні послуги. Публічне

адміністрування у сфері нерухомого майна стає невід'ємною частиною загальної системи управління державою. За допомогою цього інструменту держава може реалізовувати свої функції щодо захисту прав власності, підтримання правопорядку та стимулювання інвестиційної привабливості країни. Важливими завданнями на перспективу є забезпечення ефективної реєстраційної діяльності, посилення контролю за дотриманням законності та покращення доброчесності в діяльності державних службовців, що є основою надійного публічного адміністрування в сфері прав власності на нерухоме майно [6]. Публічне адміністрування трудової міграції в Україні визначається як система заходів державного впливу, орієнтованих на регулювання трудових міграційних процесів. Це адміністрування сприяє правовому управлінню трудовою міграцією та контролю за нею, захищаючи права мігрантів і реалізуючи державну політику у цій сфері.

Механізм публічного адміністрування трудової міграції є системою адміністративно-правових інструментів, що їх застосовують органи державної влади для регулювання суспільних відносин у сфері трудової міграції. Основними елементами цього механізму є правові норми, суб'єкти публічного адміністрування, а також засоби, до яких належать дозвільна й ліцензійна система, контроль, нагляд та юридична відповідальність за порушення законодавства про трудову міграцію. До основних засобів адміністрування трудової міграції належать такі інструменти, як дозвільні й ліцензійні механізми, стандарти трудової міграції, контроль і нагляд, а також адміністративна відповідальність за порушення норм права. Система суб'єктів публічного адміністрування включає органи державної влади, які здійснюють контроль за трудовою міграцією, видають дозволи на працевлаштування та забезпечують нагляд за дотриманням прав трудових мігрантів [72].

Публічне адміністрування заохочень визначається як діяльність, спрямована на реалізацію публічних інтересів за допомогою заохочувальних заходів, що підвищують соціально-економічну активність громадян та

організацій. Публічне адміністрування охоплює не лише правове регулювання, а й практичні механізми впливу на суспільно корисну діяльність через систему мотиваційних стимулів, як-от винагороди, моральні та матеріальні заохочення, які сприяють виконанню державних функцій та формують позитивну суспільну поведінку. Підкреслюється, що в контексті європейських стандартів публічне адміністрування орієнтоване на послуговий підхід, де держава постає сервісним органом, що забезпечує пріоритет загальнолюдських цінностей і суспільних інтересів над власними [87].

Отже, публічне адміністрування – це адміністративна діяльність, що складається з надання адміністративними органами адміністративних послуг, видання на основі законів та з метою їх виконання підзаконних нормативно-правових актів (розпорядча діяльність), а також виконавчої діяльності, спрямованої на захист прав і законних інтересів приватних осіб. Публічне адміністрування включає норми адміністративного, що регулюють сфери суспільного життя, принципи й інструменти та адміністративні публічного впливу, які сприяють забезпеченню правопорядку й реалізації публічної політики. Воно характеризується організаційною роллю публічних органів в управлінні публічними процесами, правовим контролем за дотриманням законодавства, а також забезпеченням безпеки й стабільності в суспільстві за допомогою регуляції суспільних відносин через адміністративні провадження та державну реєстрацію різноманітних прав.

Основні засади компаративістики у правознавстві зосереджені на декількох фундаментальних положеннях: це плюралізм правових культур і традицій, адже компаративістика визнає різноманітність правових систем і підходів, що дозволяє враховувати специфіку кожної національної правової традиції (це сприяє усвідомленню того, що жодна правова система не може претендувати на універсальність і єдиний стандарт для всіх країн і народів); діалог між локальним і глобальним, коли основоположною ідеєю є те, що правові системи розвиваються під впливом глобалізації та зростаючої

інтеграції, проте зберігають свої унікальні національні риси. Компаративістика спрямована на поєднання глобального впливу з локальною специфікою, що відображає концепт «глокальності» (від англ. «glocal» – «поєднання глобального і локального»); постнеокласичну методологію, адже юридична компаративістика базується на принципах постнеокласичної науки, що визнає важливість культурної, соціальної та історичної обумовленості правової реальності. Це включає множинність підходів, які враховують різноманітність світоглядів, цінностей і правових парадигм [81].

Компаративістика використовує низку основних категорій. Так, порівняльний метод полягає в зіставленні правових систем або елементів права для виявлення подібностей та відмінностей; компаративний метод включає такі прийоми, як протиставлення, конфронтація, аналіз типологічних відмінностей і контрастування. «Правовий компаративізм» – категорія, що передбачає визнання та аналіз спільних рис і відмінностей між різними правовими системами, зокрема між національним і міжнародним правом, а також між правом й іншими соціальними регуляторами (скажімо, звичаями або релігійними нормами). Глобалізація та плюралізація права відображають тенденцію до інтеграції правових систем на основі глобальних стандартів, зберігаючи при цьому специфічні національні елементи. Компаративістика вивчає, як правові системи взаємодіють й адаптуються у процесі глобалізації [81].

Так, 2023 року Україна досягла важливого етапу євроінтеграції, отримавши згоду Європейської Ради на початок перемовин про вступ до ЄС. Це рішення стало результатом тривалої роботи з адаптації національного законодавства до права ЄС, що активно триває з кінця 90-х років. Початкові кроки були зроблені на основі Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС (1998 рік) та Угоди про асоціацію (2014 рік), яка закріпила системні зміни у законодавстві України. Упродовж війни з росією Україна прискорила впровадження реформ, отримавши рекомендації Єврокомісії у сферах правосуддя, медіа та захисту прав меншин, що є передумовою для відкриття

перемовин про членство. Прогрес у гармонізації законодавства контролюється через щорічні звіти, а також внутрішній «селф-скринінг» стану наближення до *acquis* ЄС. При тому адаптація законодавства приносить економічні переваги, зокрема для розвитку малого й середнього бізнесу: 2023 року завдяки підтримці ініціативи EU4Business реформовано 211 регуляторних актів, що спростило доступ підприємств до ринку. Водночас Україна стикається з проблемами в упровадженні європейських норм через брак кадрів і ресурсів, особливо в технічно складних сферах. Проте політична воля та підтримка суспільства залишаються ключовими чинниками в подальшому просуванні на шляху до ЄС [60].

Як приклад, адаптація законодавства Польщі до вимог Європейського Союзу була важливим напрямком співпраці країни з міжнародними організаціями, зокрема зі Світовим банком. За словами менеджера Світового банку для Польщі та Балтійських країн К. Девіктора, Польща досягла значного прогресу у трансформації своєї економіки та розвитку інституцій завдяки підтримці міжнародних партнерів. Світовий банк допомагає Польщі в удосконаленні бізнес-середовища, зокрема у сферах, що потребують покращення згідно з індексом «Doing Business». Основна мета співпраці – забезпечення сталого економічного зростання через інновації та підвищення конкурентоспроможності. Після завершення трансформаційного періоду Польща продовжує впроваджувати європейські норми в національне законодавство, що сприяє створенню сприятливих умов для бізнесу та залучення інвестицій. Одним із ключових завдань є скорочення регіональних диспропорцій у розвитку та підтримка інноваційних галузей економіки. Світовий банк також сприяє обміну досвідом Польщі з країнами Східного партнерства, допомагаючи їм адаптувати законодавство на основі успішних реформ, проведених у Польщі [131].

Отже, компаративістика відіграє важливу роль у дослідженні подібностей та відмінностей між правовими системами, що особливо актуально в умовах глобалізації. Вона сприяє адаптації національного

законодавства до міжнародних стандартів, допомагаючи гармонізувати різні правові системи. Україна, перебуваючи на шляху до ЄС, активно впроваджує реформи, орієнтовані на європейське право, що забезпечує правові, економічні та соціальні переваги, зокрема для малого та середнього бізнесу. Прикладом успішної адаптації до європейських норм є досвід Польщі, яка завдяки підтримці міжнародних партнерів, зокрема Світового банку, змогла покращити бізнес-середовище та підвищити конкурентоспроможність економіки. Польща продовжує інтегрувати європейські стандарти, сприяючи розвитку інноваційних галузей та зменшенню регіональних диспропорцій. Її досвід може бути корисним для України та інших країн Східного партнерства у процесі реформування законодавства.

Положеннями порівняльного права є правова глокальність, коли порівняльне право визнає, що правові системи у світі перебувають під впливом як глобальних тенденцій, так і локальних культурних традицій. Юридична компаративістика вивчає, як ці глобальні та локальні елементи взаємодіють і співіснують. Філософія права та компаративістика розглядають право не лише як інструмент регулювання, але й як сферу культури, в якій виявляється соціально-культурний контекст і яка прагне до взаємозбагачення та міжкультурного діалогу. Міждисциплінарний підхід використовує знання інших соціальних і гуманітарних наук, як-от історія, соціологія, антропологія і лінгвістика. Цей підхід дозволяє розглянути правові системи в ширшому контексті та виявити особливості їх розвитку й функціонування в різних культурних середовищах [81].

Інший приклад успішного досвіду – публічне адміністрування в Чехії, що у процесі адаптації до вимог Європейського Союзу здійснило значний прогрес у створенні правової та інституційної бази для захисту прав бізнесу. Так, Чехія запровадила низку реформ для гармонізації національного законодавства із правовими нормами ЄС, що охоплюють свободу підприємницької діяльності, захист інтелектуальної власності, публічні закупівлі та доступ до ринків. Захист прав бізнесу було забезпечено через

удосконалення законодавства у сферах конкуренції, публічних закупівель і стандартизації. Ухвалення законів, що регулюють державні закупівлі, дозволило встановити прозорі процедури та створити орган з моніторингу, що сприяє захисту інтересів підприємців. Однак у сфері фінансових послуг та захисту інтелектуальної власності залишаються прогалини, які Чехія планує усунути через подальшу гармонізацію із законодавством ЄС. Окремо слід відзначити реформування судової системи для забезпечення ефективного розгляду комерційних суперечок, що є ключовим для захисту прав підприємців. Важливим напрямком було спрощення процедур доступу до правосуддя та впровадження механізмів альтернативного вирішення правових суперечок, що сприяє зменшенню навантаження на суди [93].

М. Сідак доводить, що порівняльне правознавство як методологічний підхід дозволяє аналізувати відмінності та спільності правового регулювання банківських відносин на прикладі України, Чехії та Словаччині. Учений вказує, що для об'єктивного порівняльного дослідження потрібно враховувати правову спадщину кожної з країн, їхній соціально-економічний розвиток і державні пріоритети. Дослідник зазначає, що основна мета порівняльного аналізу полягає у визначенні кращих практик правового регулювання, які можуть бути інтегровані в національне законодавство для вдосконалення нормативної бази та наближення до стандартів ЄС; розглядає питання правового захисту суб'єктів господарювання, підкреслюючи важливість створення умов для прозорості та стабільності банківської системи, що є критично важливим для захисту інтересів підприємців [77].

Отже, методологію порівняльного аналізу можна визначити через компаративістику, яка визнає та враховує різноманітність правових систем і традицій, підкреслюючи, що кожна правова система має свої унікальні риси, зумовлені історичними, культурними та соціальними чинниками, і це сприяє розумінню того, що жодна система не може претендувати на універсальність. Порівняльне право поєднує глобальні впливи з локальними особливостями, що відображає концепт «глокальність» і дозволяє правовим системам

зберігати національну ідентичність, адаптуючись до глобальних стандартів. Компаративістика базується на постнеокласичних принципах, які визнають багатогранність правової реальності, зокрема множинність підходів, культурну та соціальну зумовленість права; порівняльний метод включає зіставлення різних правових систем або їх елементів, використовуючи такі прийоми, як аналіз подібностей і відмінностей, конфронтація та типологічний аналіз; компаративістика досліджує, як правові системи розвиваються під впливом глобалізації, одночасно зберігаючи специфічні національні риси, що дозволяє адаптуватися до міжнародних стандартів. Юридичний компаративізм застосовує знання інших соціальних наук, таких як історія, соціологія, антропологія, що дозволяє аналізувати правові системи в ширшому соціокультурному контексті; компаративне право розглядає правові системи як частину культурної сфери, де відображаються соціально-культурні контексти й міжкультурний діалог.

У чинному в Україні законодавстві (Господарський кодекс України) для позначення підприємницької діяльності використовується категорія «суб'єкт господарювання», під якою розуміється господарська організація, яка може бути утворена за рішенням власників майна або уповноваженого ними органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, – також за рішенням інших органів, організацій і фізичних осіб через заснування нової господарської організації, злиття, приєднання, виділення, поділ, перетворення чинних господарських організацій із додержанням вимог законодавства [15].

На думку В. Пашкова, в Україні суб'єкти господарювання є учасниками господарських відносин, які на підставі чинного законодавства України наділені господарською правосуб'єктністю. Вони охоплюють як юридичних, так і фізичних осіб, що мають право здійснювати господарську діяльність у різних сферах економіки. Законодавство України, зокрема Господарський Кодекс, визначає суб'єктами господарювання тих осіб, які беруть участь у господарському обігу, орієнтуючись на отримання прибутку

або досягнення суспільних благ. Класифікація суб'єктів господарювання ґрунтується на кількох критеріях, що дозволяє більш чітко окреслити їхні функції та особливості. За метою діяльності виділяють комерційних і некомерційних суб'єктів. Комерційні суб'єкти прагнуть отримання прибутку, до них належать фізичні особи-підприємці, господарські товариства, приватні та державні підприємства, а також виробничі кооперативи. Некомерційні суб'єкти, навпаки, не ставлять за мету отримання прибутку, а спрямовують свою діяльність на досягнення суспільних благ. Водночас такі організації, як благодійні фонди та навчальні заклади, можуть здійснювати підприємницьку діяльність лише в межах, необхідних для досягнення своїх статутних цілей. Іншим важливим критерієм є організаційно-правова форма суб'єктів. Серед них можна виокремити юридичних осіб, до яких належать організації, створені відповідно до чинного законодавства, що мають статус юридичної особи, як-от товариства, підприємства та установи. До цієї ж категорії відносять фізичних осіб-підприємців, які займаються підприємницькою діяльністю та зареєстровані у встановленому порядку. Також, на думку вченого, суб'єкти господарювання можна поділити за характером правосуб'єктності. Публічними суб'єктами є органи державної влади та місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією для виконання своїх функцій у межах законодавчо визначених повноважень [55].

Отже, законодавство України, зокрема Господарський кодекс, визначає суб'єктами господарювання господарські організації, які можуть створюватися на підставі рішень власників або уповноважених органів. Процес їх утворення передбачає різні форми реорганізації, такі як злиття, поділ чи перетворення. Установлені законодавчі вимоги забезпечують правову основу для функціонування господарських організацій та їх участі в економічних відносинах.

У Чехії стаття 421 Цивільного кодексу розкриває, що підприємцем є особа, яка зареєстрована в комерційному реєстрі. Підприємцем вважається

особа, яка виконує підприємницьку чи іншу діяльність відповідно до іншого закону [127]. Правовий статус та обов'язки бізнесу в Чеській Республіці визначаються низкою нормативно-правових актів, зокрема Законом про ліцензування торгівлі, Торговим кодексом та іншими спеціальними законами. Будь-яка підприємницька діяльність потребує отримання відповідних ліцензій або дозволів залежно від виду діяльності. Іноземні суб'єкти мають право здійснювати підприємницьку діяльність на тих самих умовах, що й чеські суб'єкти, зокрема через реєстрацію філії або створення дочірньої компанії. Чеське законодавство дозволяє іноземним юридичним особам тимчасово надавати послуги на основі ліцензій, виданих в інших країнах ЄС. Однак, якщо така діяльність набуває постійного характеру, потрібно оформити торговельні ліцензії в Чехії та зареєструвати компанію або філію в Комерційному реєстрі. Основними організаційно-правовими формами бізнесу є повне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство, європейська компанія, кооперативи та філії іноземних компаній. Основними обов'язками для створення й функціонування компанії є реєстрація в комерційному реєстрі, отримання торгових ліцензій, дотримання вимог до бухгалтерського обліку та податкової звітності, а також виконання соціальних і медичних зобов'язань перед працівниками [107].

Польське законодавство категорію «підприємець» визначає як фізичних осіб, юридичних осіб та організаційні одиниці без статусу юридичної особи, яким надано дієздатність і які займаються підприємницькою або професійною діяльністю. Головним критерієм для набуття статусу підприємця є ведення бізнесу, причому для цього потрібно виконати відповідні реєстраційні процедури в Центральній реєстрації та інформації про економічну діяльність (CEIDG) або в Реєстрі підприємців Національного судового реєстру (KRS). Відповідно до ст. 43-1 Цивільного кодексу Польщі від 23 квітня 1964 року підприємцем є фізична особа, юридична особа або організаційна одиниця, яка веде бізнес або професійну

діяльність від свого імені. У Законі про підприємницьку діяльність також наведено розподіл підприємств за розміром на мікро, малі та середні. Також Закон від 16 квітня 1993 р. про боротьбу з недобросовісною конкуренцією визначає підприємців як осіб, що займаються господарською діяльністю, зокрема й некомерційною [139].

Отже, чеське та польське законодавства визначають підприємців як осіб або організації, що займаються господарською діяльністю, однак кожна країна має власні особливості регулювання. Так, у Чехії підприємцем є особа, зареєстрована в Комерційному реєстрі, та особи, що здійснюють підприємницьку діяльність відповідно до закону. Ведення бізнесу потребує отримання відповідних ліцензій, а іноземні суб'єкти можуть працювати за рівними умовами з місцевими компаніями, якщо виконують вимоги щодо реєстрації. Основні організаційно-правові форми включають товариства, акціонерні товариства, європейські компанії та філії іноземних компаній. У Польщі підприємцями визнаються фізичні, юридичні особи та організаційні одиниці, які ведуть бізнес або професійну діяльність. Головною умовою набуття статусу підприємця є виконання реєстраційних процедур у CEIDG або KRS. Польське законодавство також класифікує підприємства за розміром і передбачає регулювання питань недобросовісної конкуренції. Обидві країни мають подібні принципи правового регулювання бізнесу, включаючи обов'язки щодо ліцензування, бухгалтерського обліку та соціальних зобов'язань перед працівниками.

У Польщі правовий статус, обов'язки та права бізнесу регулюються законодавчими актами, що відповідають європейським стандартам, з урахуванням членства Польщі у Європейському Союзі від 2004 року. Бізнес у Польщі може бути створений у різних правових формах, як-от товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, партнерства та індивідуальні підприємства, причому найпоширенішою формою є товариство з обмеженою відповідальністю через гнучкість установчих документів та низький мінімальний капітал у розмірі 5000 злотих. Ці товариства є

окремими юридичними особами з управлінськими органами, як-от правління та збори акціонерів, причому акціонери не несуть особистої відповідальності за борги компанії, окрім випадків порушення строків подання заяви про банкрутство. Компанії мають обов'язок реєстрації в Комерційному реєстрі, що надає їм статус юридичної особи, а також сплачувати податок на прибуток за ставкою 19% для юридичних осіб та податок на доходи фізичних осіб за ставками 18% або 32% залежно від рівня доходу. Деякі види діяльності вимагають отримання спеціальних дозволів або концесій, а роботодавці зобов'язані укладати трудові договори відповідно до трудового кодексу, що включає захист від дискримінації та забезпечення рівного ставлення [101].

Польське законодавство дозволяє сторонам самотійно визначати зміст комерційних договорів, захищаючи права іноземних інвесторів на рівних умовах з місцевими підприємствами та забезпечуючи можливість оскарження рішень адміністративних органів у судовому порядку. Компанії мають можливість самотійно визначати умови ухвалення рішень корпоративними органами та захищати права міноритарних акціонерів, а також звертатися до арбітражних судів для вирішення комерційних суперечок, що пришвидшує процес розгляду справ порівняно з державними судами [101].

Отже, категорія «підприємець» в Україні, Польщі та Чехії має спільні риси, що включають обов'язкову реєстрацію в офіційних державних реєстрах, які визначають правосуб'єктність, а також спрямування діяльності на отримання прибутку через господарську, комерційну або професійну діяльність. При цьому кожна країна має свої відмінності, зокрема в Україні використовується поняття «суб'єкт господарювання», що охоплює різні форми господарських організацій, які можуть бути створені через злиття, приєднання або перетворення. Польське законодавство визначає підприємців як осіб, що здійснюють діяльність від власного імені, детально розподіляючи підприємства за розміром і передбачаючи законодавчі норми щодо

недобросовісної конкуренції. У Чехії основна увага приділяється реєстрації підприємців у комерційному реєстрі та дотриманню законів, які стосуються конкретних видів діяльності, що забезпечує відповідність правового статусу підприємця вимогам національного законодавства.

Законодавство Польщі надає підприємцям право на свободу економічної діяльності, що дозволяє розпочинати, вести та припиняти підприємницьку діяльність на рівних умовах, забезпечуючи рівноправний доступ до бізнесу для всіх, хто відповідає законодавчим вимогам. Держава гарантує правову визначеність і стабільність, що передбачає незмінність підходів до вирішення однакових юридичних ситуацій, дозволяючи підприємцям учиняти будь-які дії, не заборонені законом, відповідно до принципу правової визначеності. Закон також забезпечує захист підприємців від зайвих адміністративних обмежень, закріплюючи презумпцію чесності, яка зобов'язує органи влади виходити з припущення, що підприємець діє в межах закону, та вирішувати сумнівні обставини на користь підприємця, якщо це не суперечить суспільним інтересам. Підприємці зобов'язані дотримуватися принципів добросовісної конкуренції, поваги до добрих звичаїв і прав споживачів, що сприяє створенню чесного та прозорого бізнес-середовища. Державні органи зобов'язані надавати підприємцям інформацію про умови започаткування та ведення діяльності, що підвищує їхню обізнаність про права та обов'язки. Закон передбачає лояльний підхід до підприємців, дозволяючи їм усунути порушення без накладення штрафів при першому виявленні, що сприяє захисту від адміністративних покарань. Додатковий захист для мікро-, малих та середніх підприємств надає омбудсмен з питань малого та середнього підприємництва, забезпечуючи підтримку прав цих категорій підприємців [134].

На думку А. Курзави, новий Закон «Про підприємців» (2018 року) у Польщі, ухвалений у рамках «Конституції бізнесу», розширює права та захищає законні інтереси підприємців, акцентуючи увагу на свободі економічної діяльності. Основні права підприємців включають свободу

започаткування, ведення та припинення підприємницької діяльності на рівних умовах для всіх; право здійснювати будь-які дії, не заборонені законом, що закріплює принцип правової визначеності та свободи дій. Закон також передбачає підтримку для нових підприємців у вигляді звільнення від обов'язкового соціального страхування на початковому етапі, що стимулює їх до початку бізнесу. Підприємці мають право призупиняти діяльність на певний або невизначений строк, отримувати індивідуальні тлумачення нормативно-правових актів, що дозволяє краще орієнтуватися в законодавстві. Також вони мають можливість заперечувати проти незаконних перевірок і вимагати відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення закону під час інспекцій. До обов'язків підприємців належать реєстрація в державному реєстрі, отримання необхідних ліцензій або дозволів для ведення певних видів діяльності, ведення безготівкових розрахунків у професійних операціях та дотримання принципів добросовісної конкуренції [117].

У Чехії права підприємців регулюються Цивільним кодексом та іншими спеціалізованими законами, як-от Закон про комерційні корпорації та Закон про товарні знаки. Основні права підприємців включають право здійснювати господарську діяльність під власною зареєстрованою назвою або фірмою, яка має бути внесена до комерційного реєстру. Підприємці мають право на використання імені чи назви, яка не вводить в оману й відображає їхню діяльність. Також допускається використання псевдоніма. Підприємці мають право на захист свого торгового найменування, що дозволяє їм діяти на ринку на законних підставах і забезпечувати свої економічні інтереси. Вони можуть доповнювати свою назву характеристиками, які підкреслюють їхню діяльність, при цьому такі доповнення не мають обманювати споживачів. Відповідно до чеського законодавства підприємці також мають право на реєстрацію товарних знаків, що захищає їхні продукти та послуги від несанкціонованого використання іншими особами [172].

Отже, Законодавства Польщі та Чехії забезпечують підприємцям широкі права й гарантії для ведення бізнесу, підтримуючи принципи економічної свободи, правової визначеності та рівних умов для всіх. У Польщі акцент робиться на захист підприємців від адміністративних обмежень, лояльне регулювання та підтримку малих і середніх підприємств. Закон «Про підприємців» надає можливості для призупинення діяльності, звільнення від соціальних внесків на початковому етапі та отримання правової підтримки. У Чехії підприємці мають право здійснювати діяльність під власною назвою, реєструвати товарні знаки та захищати своє торговельно-найменування. Обидві країни прагнуть створити сприятливе бізнес-середовище, де підприємці можуть вільно розвивати свою діяльність, дотримуючись принципів добросовісної конкуренції.

В Україні згідно із Господарським кодексом суб'єкти господарювання мають право володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що дозволяє їм здійснювати господарську діяльність. Вони можуть засновувати підприємства, визначати їхню структуру та управляти майном, зокрема державним, закріпленим за ними. Також суб'єкти мають можливість спільного володіння майном і використовують різні правові режими для господарювання. Держава гарантує захист їхніх майнових прав та відшкодовує збитки в разі порушення. Підприємці також мають право використовувати природні ресурси, одержувати доходи від їх експлуатації та користуватися податковими пільгами й кредитами для заходів з ефективного використання і охорони цих ресурсів [15]. Так само Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає, що суб'єкти господарювання мають низку прав під час здійснення державного нагляду (контролю). Вони мають право бути поінформованими про свої права та обов'язки, вимагати від посадових осіб дотримання вимог законодавства, перевіряти службові посвідчення та направлення посадових осіб і отримувати їх копії. Суб'єкти можуть не допускати посадових осіб до здійснення контролю, якщо порушено

встановлені законом вимоги щодо періодичності, належності документів, завчасного повідомлення, перевищення граничної тривалості заходів або здійснення повторних перевірок за тим самим фактом. Підприємці мають право бути присутніми під час заходів контролю, залучати третіх осіб, вимагати нерозголошення комерційної або конфіденційної інформації, ознайомлюватися з актами контролю та подавати свої зауваження. Вони також можуть оскаржувати неправомірні дії органів контролю, отримувати консультативну допомогу, вести журнал реєстрації заходів і вимагати припинення заходів у разі перевищення строку або використання неуніфікованих форм актів [65].

Отже, у всіх трьох країнах підприємцям надається право на свободу економічної діяльності, що передбачає можливість розпочинати, вести та припиняти бізнес на рівних умовах, а держава гарантує захист прав підприємців, включаючи правову визначеність і стабільність, а також право на захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію чесності підприємців; важливими є принципи добросовісної конкуренції та прозорості, де підприємці зобов'язані дотримуватися етичних норм ведення бізнесу та поважати права споживачів, а також мають право на доступ до інформації про умови ведення бізнесу та консультації з боку державних органів; у всіх країнах передбачено систему захисту від надмірного контролю з боку держави, що включає право на оскарження рішень органів контролю та вимоги щодо дотримання процедур контролю.

Що ж до відмінностей, то в Польщі підприємці мають спеціальну підтримку для малого та середнього бізнесу через інститут омбудсмена, який захищає їхні права, також польські підприємці мають право на стартові пільги, як-от звільнення від соціального страхування на початку діяльності, що стимулює їх до початку бізнесу, а закон гарантує можливість призупиняти діяльність на визначений строк; у Чехії правовий статус підприємця та реєстрація торгової назви мають велике значення, регулюються Законом про комерційні корпорації та іншими

спеціалізованими законами, що забезпечує підприємцям право використовувати торгові назви та реєструвати торгові марки для захисту від несанкціонованого використання, таким чином вони отримують економічні переваги та правовий захист у використанні брендів імен та товарних знаків; в Україні Господарський кодекс дозволяє підприємцям здійснювати господарську діяльність із використанням майнових прав на основі різних правових режимів, як-от право господарського відання та оперативного управління, при цьому особливу увагу приділено правам на використання природних ресурсів і наданню податкових пільг і кредитів для заходів з ефективного використання та охорони цих ресурсів, а Закон «Про основні засади державного нагляду» деталізує процедури контролю та права підприємців під час перевірок, включаючи право на нерозголошення комерційної інформації та забезпечення конфіденційності.

На основі наданого матеріалу узагальнено, що публічне адміністрування активно спрямоване на уточнення та деталізацію правової бази, яка всебічно регулює діяльність підприємців, забезпечуючи їхні права та законні інтереси. Це включає розроблення підзаконних нормативно-правових актів, що встановлюють прозорі процедури захисту підприємців. Держава виконує роль організатора, надаючи через свої адміністративні послуги потрібні ресурси для ефективного функціонування бізнесу. Адміністративні органи забезпечують підприємцям потрібні адміністративні послуги, як-от реєстрація та ліцензування, а також виконують контрольні функції з дотриманням норм законодавства. Важливим елементом є відкритість і прозорість у взаємодії між державою та бізнесом, що досягається через створення публічних реєстрів та забезпечення доступу до відкритої інформації, зокрема щодо діяльності підприємців.

Водночас виконавча влада через публічне адміністрування захищає підприємців від незаконних дій та недобросовісної конкуренції, використовуючи механізми контролю і захисту, що дозволяють бізнесу діяти у межах правового поля, забезпечуючи чесні та рівні умови на ринку.

Сучасне публічне адміністрування орієнтоване на європейські стандарти, що значно підвищує інвестиційну привабливість країни та сприяє економічному зростанню. Методологія аналізу публічного адміністрування включає в себе комплексний порівняльний аналіз, що дає змогу виявити найкращі практики в різних правових системах; інституційний аналіз дозволяє оцінити роль державних органів у правовому регулюванні підприємництва; правовий аналіз спрямований на дослідження норм, що забезпечують прозорість і захист бізнесу; а соціально-економічний аналіз досліджує вплив правових норм на розвиток підприємництва.

В Україні публічне адміністрування орієнтоване на активний захист прав підприємців, що включає створення різноманітних форм господарських і профільних громадських організацій та впровадження механізмів гнучкої реорганізації, що дозволяє швидко адаптуватися до потреб ринку. Польське законодавство чітко розмежовує підприємців за розміром, що дає можливість застосовувати особливі підходи до правового регулювання для мікро-, малих та середніх підприємств. Також польське законодавство охоплює питання недобросовісної конкуренції, забезпечуючи справедливі умови для ведення бізнесу, а централізовані реєстри, як-от CEIDG та KRS, сприяють прозорості правового статусу підприємців. Публічне адміністрування в Чехії акцентує увагу на обов'язковій реєстрації підприємців у комерційному реєстрі, а також на дотриманні додаткових національних норм для різних видів діяльності.

Актуальним є те, що всі три країни гарантують свободу економічної діяльності та рівні умови для підприємців, забезпечуючи захист їхніх прав через правову визначеність і стабільність. Додатково передбачено захист від адміністративних зловживань, включаючи принцип презумпції чесності підприємців. У кожній із цих країн існує система оскарження рішень органів контролю та захист від надмірного контролю. Водночас суттєві відмінності виявляються у підходах до захисту малого бізнесу: у Польщі функціонує ефективний інститут омбудсмена для захисту інтересів малого та середнього бізнесу, що разом із стартовими пільгами, включаючи тимчасове звільнення

від соціальних внесків, стимулює розвиток підприємництва. У Чехії особлива увага приділяється захисту інтелектуальної власності підприємців, включаючи реєстрацію торгових назв та захист торгових марок, що надає економічні переваги та правовий захист брендів. В Україні підприємці користуються додатковим захистом під час перевірок, включаючи можливість не розголошувати конфіденційну комерційну інформацію.

Отже, забезпечення прав і законних інтересів підприємців через публічне адміністрування в Україні, Польщі та Чехії є важливою адміністративною діяльністю, спрямованою на створення сприятливих умов для ефективного розвитку конкурентоспроможного бізнесу, використовуючи інститути адміністративного права та дотримуючись публічних інтересів. Кожна держава має свої досягнення в цій сфері, які можуть бути використані для подальшого вдосконалення на основі компаративного досвіду.

1.2. Принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія)

Принципи адміністративного права є основою для забезпечення прав і свобод підприємців у різних країнах, зокрема в Україні та державах-учасниках ЄС. Вони створюють рамки для законного та прозорого регулювання підприємницької діяльності. В Україні, як і в Польщі та Чехії, принцип верховенства права є фундаментальним елементом, що підтримує стабільність і передбачуваність у правовідносинах між підприємцями та державою. Принцип законності гарантує, що адміністративні органи діють у межах своїх повноважень, не допускаючи незаконного втручання в бізнес-діяльність. Принципи юридичної визначеності та пропорційності забезпечують стабільність нормативних актів, а також сприяють зменшенню надмірних регуляторних обмежень. Як приклад, у Чехії принцип юридичної

визначеності є одним із ключових елементів правового регулювання, що забезпечує передбачуваність правових наслідків для суб'єктів підприємницької діяльності. Це особливо важливо в контексті рішень Верховного адміністративного суду (SAC), адже рішення цього суду, хоча й не мають обов'язкової сили для всіх нижчих судів, усе ж таки забезпечують єдність і стабільність судової практики, що сприяє зміцненню довіри бізнесу до правової системи. Принцип пропорційності також відіграє важливу роль у регулюванні відносин між адміністративними органами та підприємцями. Він вимагає, щоб дії державних органів були співмірними з досягненням поставленої мети, і таким чином забезпечує баланс між інтересами держави та бізнесу. Це дозволяє уникати надмірного втручання в господарську діяльність та захищати законні інтереси підприємців. Також чеські суди використовують принципи добросовісності та розумності при вирішенні правових суперечок, що дозволяє забезпечити справедливе ставлення до учасників правовідносин. Під час тлумачення законодавства суди звертаються до буквального змісту норм, водночас враховуючи їхню мету (*ratio legis*), а також систематичне та логічне тлумачення, щоб забезпечити послідовність у застосуванні законодавства. У разі прогалин у праві застосовуються аналогії (*analogia legis* та *analogia iuris*) на основі загальних принципів права. Принципи правової визначеності та стабільності особливо важливі для підприємницької діяльності, адже вони гарантують передбачуваність наслідків рішень адміністративних органів та судів. Це підвищує рівень правового захисту підприємців і сприяє створенню сприятливих умов для ведення бізнесу в Чехії [149].

У той час, коли Україна прагне євроатлантичної інтеграції, важливість переймання європейських принципів належного врядування стає все більш актуальною. Європейські стандарти публічного адміністрування допомагають покращити прозорість, підзвітність і ефективність у державному регулюванні підприємництва. Принципи добросовісної конкуренції та рівності доступу до ринку підтримують здорове бізнес-

середовище, що сприяє чесній конкуренції. В умовах тривалого конфлікту в Україні є нагальна потреба в реформуванні адміністративно-правових принципів для зміцнення стійкості бізнесу та захисту підприємців від зовнішніх загроз. Науковий аналіз цих принципів є особливо актуальним, адже допомагає формувати ефективну правову політику, яка відповідає сучасним проблемам і сприяє економічному розвитку України й інтеграції з європейськими країнами.

На думку О. Щербанюк, В. Гордієв, Л. Бзова, принципи, запозичені українською правовою системою з європейського досвіду, відіграють ключову роль у забезпеченні верховенства права та стабільності правового середовища. Насамперед принцип юридичної визначеності є одним із найважливіших серед цих запозичень, що використовується для створення передбачуваного і прозорого правового регулювання. Цей принцип забезпечує, щоб правові норми були чіткими, зрозумілими та доступними для громадян, що дозволяє їм передбачати правові наслідки своїх дій. Принцип юридичної визначеності, закріплений у рішеннях Європейського суду з прав людини, включає вимогу до законодавчих органів України забезпечувати стабільність законодавства, уникати його частих змін, що можуть вплинути на довіру громадян до держави [150].

Так, у справі «Sunday Times v. United Kingdom» ЄСПЛ зазначив, що закони мають бути сформульовані таким чином, щоб кожна особа могла передбачити правові наслідки своїх дій. Це положення було враховано і в практиці Конституційного Суду України, де наголошується на потребі чіткої і зрозумілої правової норми, що є запорукою стабільності правовідносин. Ще одним важливим європейським принципом, який активно впроваджується в українську правову систему, є принцип легітимних очікувань. Він базується на тому, що особи мають право очікувати від держави виконання її зобов'язань та дотримання чинних правил. Це сприяє зміцненню довіри до державних інституцій і забезпеченню стабільності правового регулювання. ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що порушення принципу легітимних

очікувань може призвести до правової невизначеності та втрати довіри до системи правосуддя. Також принцип пропорційності є важливим елементом європейського правового порядку, який Україна інтегрує у свої нормативно-правові акти. Цей принцип передбачає, що будь-які обмеження прав людини мають бути виправданими, необхідними та співмірними до досягнення законної мети. Як приклад, у рішенні Конституційного Суду України зазначається, що обмеження прав мають бути пропорційними до мети, яку прагне досягти держава [150].

Згідно з теорією адміністративного права принципи адміністративного права є основоположними засадами, які регулюють діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення прав і свобод громадян та нормального функціонування суспільства й держави. Вони характеризуються як загальні та стабільні вимоги, що спрямовані на підтримку правопорядку, захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також на забезпечення ефективної та прозорої діяльності адміністративних органів. Принципи адміністративного права виконують регуляторну роль, будучи орієнтиром для формування й розвитку адміністративно-правових норм та інститутів, а також для здійснення управлінських функцій. Їх прогресивність та ідеальність відображають сучасні потреби суспільства та створюють нормативний базис, що сприяє утвердженню й захисту прав людини і громадянина, розвитку демократичного суспільства і правової держави [12].

Отже, запозичення європейських правових принципів, як-от юридична визначеність, легітимні очікування та пропорційність, сприяє стабільності правового середовища в Україні. Вони забезпечують передбачуваність правових норм, зміцнюють довіру громадян до держави та гарантують справедливе правове регулювання. Упровадження цих принципів, підтверджене практикою Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України, відіграє ключову роль у гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами.

У Чехії принципи, які застосовуються Конституційним судом, включають верховенство права як основний конституційний принцип, що визначає матеріально справедливий правопорядок та є важливим елементом демократії, сприяючи реалізації та захисту основних прав і свобод громадян. Важливим також є принцип заборони свавілля, що забезпечує захист від незаконних і необґрунтованих дій органів державної влади та часто застосовується у розгляді скарг, а принцип юридичної визначеності вимагає чіткості та передбачуваності правових норм, щоб особи могли розуміти правові наслідки своїх дій, включаючи ясність, однозначність та доступність правових норм. Принцип неприпустимості зворотної дії законів забороняє надання зворотної сили правовим нормам, які можуть погіршити правове становище особи, і застосовується не лише у кримінальному праві, але й в інших галузях, тоді як принцип пропорційності забезпечує баланс між обмеженням прав і свобод та досягненням легітимних цілей, вимагаючи обґрунтованості та пропорційності будь-якого втручання у права. Принцип автономії правосуддя гарантує незалежність судової гілки влади, оскільки Конституційний суд втручається лише в разі порушення матеріального ядра Конституції, не впливаючи на процес ухвалення конституційних законів і водночас дотримується принципу розподілу влади. Принцип стабільності конституційного устрою відповідно до Конституції Чехії забороняє зміни основних вимог до демократичної держави, керованої верховенством права, формуючи матеріальне ядро Конституції та захищаючи основоположні принципи правової системи, а принцип незнання закону не є виправданням, означає, що незнання правових норм не звільняє від відповідальності, що забезпечує правопорядок та стабільність правової системи й гарантує ефективний захист прав і свобод громадян, формуючи основу демократичного правління [143].

Виходячи з таких засадничих позицій, на наш погляд, принципи адміністративного права поділяються на загальні та спеціальні. Серед загальних слід виділити європейські та національні. Проте треба відзначити,

що вони тісно взаємозв'язані між собою: другі, як правило, формуються на основі перших. Що стосується спеціальних принципів, то в аналізованій нами сфері вони відображають засади загальні та спеціальні засади підприємницької діяльності аналізованих нами європейських держав.

Принципи європейського адміністративного права відображають основоположні стандарти публічного адміністрування в країнах Європейського Союзу, які з часом сформувалися для забезпечення ефективного, прозорого і відповідального державного адміністрування [70]. Ці принципи створюють правові стандарти для національних адміністративних систем, особливо для країн, що прагнуть до інтеграції з ЄС, як-от Україна. Принцип законності передбачає, що діяльність адміністративних органів має базуватися на законах і бути обмеженою ними, що означає таке: адміністрації можуть діяти тільки в межах своїх повноважень і зобов'язані дотримуватися закону в усіх своїх діях [5].

Принцип юридичної визначеності гарантує, що законодавство є чітким, зрозумілим і передбачуваним для громадян і суб'єктів господарювання, що сприяє стабільності правового регулювання та впевненості громадян у своїх правах і обов'язках. Принцип недискримінації забороняє державним органам діяти з упередженням або надавати привілеї певним групам чи особам, усі мають бути рівними перед законом незалежно від громадянства, місця проживання чи інших особистих характеристик; принцип пропорційності означає, що адміністративні дії мають відповідати меті, для якої вони здійснюються, бути обґрунтованими й мінімально необхідними, не створюючи зайвих обмежень для осіб і підприємств; принцип права на захист гарантує, що громадяни мають право на справедливий процес і захист своїх прав перед адміністративними органами, що включає можливість оскарження рішень, вивчення доказів та участь у процесі. Принцип субсидіарності обмежує втручання наднаціональних органів лише тими випадками, коли питання не можуть бути ефективно вирішені на місцевому або національному рівнях, що забезпечує раціональний розподіл повноважень

між різними рівнями влади; принцип прямої дії та застосування означає, що норми європейського адміністративного права, якщо вони є частиною правового порядку, мають пряме застосування в національних правових системах держав-членів ЄС, що дозволяє національним судам і органам застосовувати такі норми навіть за відсутності аналогічних положень у національному законодавстві [5].

Отже, принципи європейського адміністративного права є ключовими стандартами публічного адміністрування, що забезпечують ефективність, прозорість і відповідальність державного управління. Вони формують правові основи для національних адміністративних систем і є особливо важливими для країн, які прагнуть інтеграції до ЄС, зокрема України. Дотримання цих принципів сприяє гармонізації адміністративних процедур із європейськими стандартами та підвищенню якості публічного адміністрування.

Відповідно до Директиви Європейського парламенту та Ради «Основні принципи адміністративного процесуального права ЄС» («The General Principles of EU Administrative Procedural Law») 2015 року виписано низку принципів, які забезпечують захист прав бізнесу та підприємців. Зокрема, принцип законності гарантує, що всі дії адміністративних органів ЄС мають базуватися на законі, що зменшує ризики свавілля та забезпечує відповідність рішень правовим нормам. Право на доступ до інформації та документів, закріплене у статті 15(3) ДФЄС та статті 42 Хартії, дозволяє підприємцям отримувати доступ до потрібної інформації для захисту своїх інтересів, зокрема в контексті адміністративних розслідувань. Принцип доброї адміністрації, визначений статтею 41 Хартії, забезпечує неупереджений, справедливий та своєчасний розгляд справ, що включає право на висловлення позиції перед ухваленням рішень, які можуть негативно вплинути на бізнес, та отримання обґрунтованих пояснень таких рішень. Дотримання принципу правової визначеності забезпечує

передбачуваність правових норм, що дає змогу підприємствам уникати ризиків та планувати свою діяльність більш ефективно [162].

Принцип захисту легітимних очікувань визнає, що підприємці мають право покладатися на стабільність правових норм, і адміністративні органи не мають різко змінювати регуляторні підходи без попереднього повідомлення, що може вплинути на бізнес-процеси. Принцип пропорційності зобов'язує адміністративні органи ЄС забезпечувати, щоб будь-які обмежувальні заходи відповідали поставленим цілям і не створювали надмірного тиску на бізнес. Захист персональних даних та комерційної таємниці також є важливим аспектом адміністративних процедур, що гарантує підприємцям захист конфіденційної інформації та запобігає її розголошенню. Це особливо актуально в умовах, коли адміністративні органи обробляють великі обсяги даних, що стосуються підприємницької діяльності [162].

Отже, принципи європейського адміністративного права створюють єдину правову основу для гармонізації адміністративно-правових інститутів у країнах ЄС щодо визначення адекватних засад взаємодії адміністративних органів із бізнесом. Вони є важливими для країн, що прагнуть інтеграції до Європейського Союзу, як-от Україна. Такими принципами є:

- принцип законності, згідно з яким дії адміністративних органів мають ґрунтуватися на законодавстві та бути обмежені ним. Це гарантує дотримання повноважень та уникнення свавілля;

- принцип юридичної визначеності визначає, що законодавство повинно бути чітким і зрозумілим для бізнесу та підприємців, що забезпечує передбачуваність правового середовища та впевненість у своїх правах і обов'язках;

- принцип недискримінації, що зобов'язує адміністративні органи діяти неупереджено, без надання переваг певним підприємцям, якщо це прямо не прописано в законі. Усі однорідні підприємці є рівними перед законом;

– принцип пропорційності означає, що адміністративні дії мають бути відповідними поставленим цілям, не створювати зайвих обмежень і тиску на підприємців;

– принцип права на захист, що визначає засади гарантій, які підприємства мають право на справедливий адміністративний та адміністративно-процесуальний захист, включаючи оскарження рішень адміністративних органів, ознайомлення з доказами та участь у процесі;

– принцип субсидіарності підкреслює, що втручання наднаціональних органів допускається лише у випадках, коли національні органи не можуть ефективно вирішити питання. Це сприяє ефективному розподілу повноважень між рівнями влади;

– принцип прямої дії та застосування визначає, що норми європейського адміністративного права мають безпосереднє застосування в національних правових системах, що дозволяє національним органам використовувати ці норми навіть без відповідних національних положень;

– принцип «доброї адміністрації» гарантує неупередженість, своєчасність і справедливість адміністративних процедур. Включає право на висловлення позиції та отримання обґрунтувань рішень;

– принцип захисту легітимних очікувань визначає, що підприємці можуть розраховувати на стабільність правових норм, що дозволяє планувати діяльність, уникаючи ризиків різких змін регуляторних підходів;

– принцип доступу до інформації гарантує підприємцям доступ до адміністративної інформації та документів, необхідних для захисту інтересів, що закріплено у статтях 15(3) ДФЄС та 42 Хартії;

– принцип захисту персональних даних та комерційної таємниці виписує, що адміністративні органи мають забезпечувати захист конфіденційної інформації, зокрема в умовах оброблення великих обсягів даних, пов'язаних із підприємницькою діяльністю.

Аналізуючи принципи підприємницької діяльності в Польщі, П. Воронєцький на основі Закону про підприємців від 6 березня 2018 року

узагальнює обов'язки органів публічної адміністрації у відносинах із підприємцями та підкреслює, що основні положення Закону спрямовані на забезпечення стабільності правового середовища для бізнесу через обмеження дискреційних повноважень органів адміністрації. Важливими принципами тут є: презумпція добросовісності підприємця (органи мають уважати, що підприємець діє відповідно до закону, поки не буде доведено протилежне); принцип сприяння підприємцям у разі наявності сумнівів (якщо виникають невизначеності щодо фактів чи правових норм, рішення ухвалюються на користь підприємця, за винятком ситуацій, коли це суперечить інтересам третіх осіб або держави); принцип пропорційності (обмежувальні заходи мають бути виправданими та необхідними для досягнення законної мети); обов'язок органів інформувати про умови ведення бізнесу та забезпечувати прозорість контрольних дій. Також принцип захисту підприємців від надмірних адміністративних контролів виписує обмеження щодо проведення одночасних перевірок різними адміністративними органами та встановлює обмеження щодо максимальної тривалості перевірок упродовж року [170].

Також польська вчена Б. Поповська доводить, що основні принципи, які закріплені в Законі Польщі про підприємців від 6 березня 2018 року, суттєво змінюють правові рамки для ведення підприємницької діяльності порівняно з попередніми законами. Ключовими принципами, визначеними в названому Законі, є такі: принцип збереження правової визначеності як забезпечення стабільності правових норм та передбачуваності для підприємців; принцип пропорційності, коли адміністративні органи зобов'язані діяти в межах, необхідних для досягнення законних цілей, без надмірного втручання у діяльність підприємців; принцип презумпції добросовісності підприємця, згідно з яким адміністративні органи мають виходити з того, що підприємець діє відповідно до закону, доки не буде доведено протилежне; принцип справедливого та швидкого адміністративного розгляду, що зобов'язує адміністративні органи

забезпечувати швидке вирішення питань, пов'язаних з підприємницькою діяльністю, без зайвих затримок; принцип прозорості та доступу до інформації, коли підприємці мають право на отримання чіткої інформації щодо процедур та вимог до ведення бізнесу. На думку вченої, такі принципи створюють нові стандарти у відносинах між підприємцями та органами публічної адміністрації, покращуючи захист прав підприємців та сприяючи розвитку бізнес-середовища [132].

Отже, у Польщі, на наш погляд, утверджено на рівні норм спеціального закону досконалі принципи відповідно до забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Зокрема це презумпція добросовісності підприємця, згідно з якою адміністративні органи мають уважати, що підприємець діє законно, доки не буде доведено протилежне. Це підкреслює довіру держави до підприємців та їх діяльності. Принцип пропорційності визначає, що обмежувальні заходи, які застосовуються адміністративними органами, мають бути виправданими та необхідними для досягнення законних цілей. Принцип правової визначеності забезпечує стабільність правових норм, що дозволяє підприємцям передбачати наслідки своїх дій та планувати свою діяльність без ризику раптових змін у правовому полі. Також визначаються принцип прозорості та доступу до інформації, принцип справедливого та швидкого адміністративного розгляду та принцип обмеження адміністративних перевірок, що обмежує можливість проведення одночасних перевірок кількома адміністративними органами та встановлює обмеження на тривалість таких перевірок упродовж року, що запобігає надмірному тиску на підприємців.

У Чехії можна узагальнити такі принципи адміністративного провадження, які впливають на відносини між органами публічної адміністрації та учасниками адміністративних справ, зокрема підприємцями: принцип співпраці (*součinnost*) між адміністративними органами та учасниками провадження, згідно з яким адміністративні органи зобов'язані надавати допомогу та інформувати учасників провадження, щоб уникнути

шкоди через незнання правових норм. Це включає можливість ознайомлення з матеріалами справи, правом подавати свої пропозиції та захищати свої інтереси. За принципом прозорості та обґрунтованості рішень адміністративні органи мусять детально обґрунтовувати свої рішення, пояснюючи, які саме факти й докази стали підставою для ухвалення рішення. Проте адміністративний орган має право залишити свої міркування щодо встановлення розміру штрафу до моменту ухвалення остаточного рішення. Принцип права на захист та участь у процесі визначає, що учасники адміністративного провадження мають право бути проінформованими про початок провадження, можливість ознайомлення зі зібраними доказами, а також подавати свої пропозиції та заперечення. Принцип дотримання правової визначеності та пропорційності передбачає справедливе визначення санкцій [147].

Отже, загальні європейські та національні принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців є гармонійно пов'язаними. Натомість виявлено, що певні національні засади в аналізованій сфері суперечать загальноєвропейським принципам адміністративного права. Відповідно узагальнимо, що загальні принципи адміністративного права у сфері забезпечення прав і законних інтересів підприємців ґрунтуються на основних засадах, які гарантують сприятливе правове середовище для ведення бізнесу, де кожний із принципів відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та передбачуваності регуляторного процесу. Найважливішим є принцип верховенства права, який передбачає, що адміністративні органи мають діяти виключно в межах своїх повноважень і відповідно до закону, що створює чіткі правові орієнтири для підприємців та дозволяє уникати необґрунтованого втручання з боку держави. До принципу верховенства права належить також принцип юридичної визначеності, який гарантує стабільність, зрозумілість і передбачуваність правових норм, що регулюють підприємницьку діяльність, що дозволяє підприємцям уникати правових ризиків і здійснювати свої обов'язки без

надмірного регуляторного тиску. Іншим важливим елементом є принципи належного врядування, які забезпечують правомірність адміністративної діяльності стосовно до підприємців. Принцип недискримінації сприяє рівним умовам для всіх підприємців незалежно від їх статусу, що унеможливорює надання привілеїв окремим суб'єктам господарювання, а це так само сприяє здоровій конкуренції та створює рівні можливості для всіх учасників ринку. Принцип пропорційності гарантує, що адміністративні заходи є адекватними та не накладають зайвих обмежень на підприємницьку діяльність, що дозволяє підприємцям реалізовувати свої права без надмірного впливу з боку держави. Важливим елементом належного врядування є також принцип права на захист, який забезпечує підприємцям право захищати свої інтереси в разі адміністративних конфліктів, включаючи можливість оскарження рішень адміністративних органів та участь у процесах, що їх стосуються, що підвищує рівень довіри до цих органів і захищає підприємців від несправедливих рішень. Принцип субсидіарності забезпечує вирішення питань на найнижчому можливому рівні управління, що дозволяє місцевим органам краще розуміти специфіку потреб підприємців і ухвалити ефективні рішення, мінімізуючи втручання вищих органів, особливо в питаннях, які можуть вирішуватися локально. Принцип прямої дії норм Європейського Союзу в повному обсязі стосується Польщі та Чехії й тільки обмежено – України, що дає можливість підприємцям цих країн користуватися перевагами європейського адміністративного права, забезпечуючи інтеграцію в європейський ринок і гармонізацію національних правил із міжнародними стандартами.

Переходячи до аналізу спеціальних принципів підприємницької діяльності слід відзначити, що, на думку С. Бевз, вони застосовуються публічного адміністрування господарською діяльністю в Україні, включають такі ключові положення принципу верховенства права, який вимагає, щоб усі правовідносини між підприємцями та публічними органами ґрунтувалися на Конституції України, яка гарантує права й свободи людини та громадянина й

визначає правові межі державного втручання у господарську діяльність. Принцип законності забезпечує, що державні органи діють виключно в межах своїх повноважень, визначених законодавством, а підприємці мають право на захист від незаконного втручання держави. Принцип юридичної визначеності передбачає, що всі правила й норми, які регулюють підприємницьку діяльність, мають бути чіткими, прозорими та передбачуваними, що сприяє стабільності в економічному середовищі та дозволяє підприємцям планувати свою діяльність. Принцип прозорості зобов'язує державні органи інформувати підприємців про всі норми та рішення, які можуть вплинути на їхню діяльність, що підвищує довіру до державних інституцій. Принцип пропорційності встановлює, що обмеження з боку держави щодо підприємницької діяльності мають бути обґрунтованими й відповідати меті, для якої вони вводяться, не створюючи зайвих перешкод для бізнесу; принцип субсидіарності, характерний для наднаціональних систем, передбачає, що державні органи мають втручатися у господарську діяльність лише тоді, коли питання не можуть бути ефективно вирішені на місцевому рівні або самими підприємцями [6].

Принцип належного врядування покладає на державні органи обов'язок діяти в інтересах суспільства, забезпечуючи чесне й належне адміністрування та ефективне забезпечення прав підприємців; принцип недискримінації гарантує, що всі підприємці мають бути рівними перед законом незалежно від форми власності чи розміру бізнесу, забезпечуючи рівні можливості для всіх суб'єктів господарювання на ринку; принцип добросовісної конкуренції як важливий аспект державного регулювання передбачає підтримку добросовісної конкуренції, а державні органи мають вживати заходів проти недобросовісних практик і забезпечувати захист ринкових механізмів [6].

Звертаючись до нормативного матеріалу зазначених країн, визначаємо, що права та законні інтереси підприємців у Чехії відповідно до Хартії основних прав і свобод базуються на засадах права на підприємницьку діяльність, яке забезпечує кожному можливість вільного вибору професії та

зайняття підприємництвом, водночас закон може передбачати обмеження для окремих професій і видів діяльності, зокрема для іноземців. Право на об'єднання з метою захисту економічних інтересів дозволяє всім підприємцям створювати профспілки, які функціонують незалежно від держави, причому їх кількість не обмежується, а обмеження діяльності можуть застосовуватися лише для захисту безпеки та громадського порядку, право на страйк також гарантоване. Працівники мають право на справедливую винагороду за свою працю та належні умови праці, причому деталі цього захисту регулюються законом, жінки, неповнолітні та люди з інвалідністю мають право на підвищений захист здоров'я на робочому місці й особливі умови праці, а також на допомогу у професійній підготовці [126].

Окремо слід проаналізувати принципи, викладені в рішенні Верховного адміністративного суду Чехії щодо ведення адміністративних проваджень та порядку взаємодії між адміністративними органами й суб'єктами підприємницької діяльності. Це зокрема принцип належного інформування (адміністративні органи зобов'язані забезпечувати своєчасне та належне інформування учасників провадження про всі процесуальні дії та рішення, які можуть вплинути на їхні права та обов'язки. Це включає надання можливості учасникам ознайомитися з доказовою базою та подати свої пропозиції). Принцип пропорційності означає, що під час ухвалення рішень адміністративні органи мають ураховувати фактичні обставини та діяти пропорційно, тобто не накладати надмірних або невинуватих санкцій (якщо підприємство надало запит на зміну адреси для отримання кореспонденції, адміністративний орган має враховувати цей запит, щоб уникнути порушення прав підприємця). Принцип прозорості та правової визначеності вимагає, що адміністративні органи мають діяти відкрито та забезпечувати юридичну визначеність для підприємців, зокрема під час встановлення санкцій (неправомірне використання фікції вручення – тобто вважати, що документ вручено, навіть якщо він фактично не отриманий –

суперечить цьому принципу, якщо адміністративний орган знає про неможливість доставлення документів за офіційною адресою) [148].

Принцип захисту процесуальних прав учасників визначає, що в разі, якщо адміністративний орган не враховує обґрунтовані запити підприємця щодо зміни адреси для кореспонденції, це порушує його процесуальні права на належний захист і справедливий розгляд (адміністративні органи зобов'язані враховувати всі надані учасниками провадження дані та забезпечувати їм можливість ефективно захищати свої інтереси). Принцип ефективності вимагає від адміністративних органів, що вони мають забезпечувати швидке та ефективне проведення провадження, що включає своєчасне інформування про рішення та мінімізацію бюрократичних перешкод для учасників процесу [148].

Засади правового господарського порядку в Україні включають право власності народу на природні ресурси, реалізацію якого забезпечують органи державної влади та місцевого самоврядування, а також державний захист прав усіх суб'єктів власності та господарювання з акцентом на соціальну спрямованість економіки та недопущення шкоди від використання власності; рівність усіх суб'єктів права власності перед законом і непорушність права приватної власності; економічну багатоманітність, право кожного на підприємницьку діяльність, якщо це не заборонено законом; державний захист конкуренції, недопущення монополізму і недобросовісної конкуренції, законодавче регулювання правил конкуренції; забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги; створення належних умов праці, захист прав споживачів; взаємовигідне міжнародне співробітництво; визнання верховенства права як основи правового порядку. Принципи господарювання в Україні включають забезпечення економічної багатоманітності та рівного захисту державою всіх суб'єктів господарювання, свободу підприємницької діяльності в межах закону, вільний рух капіталів, товарів і послуг; обмежене державне регулювання для забезпечення соціальної спрямованості економіки та добросовісної

конкуренції, екологічного захисту, захисту прав споживачів і безпеки, захист національного товаровиробника та заборону незаконного втручання державних органів і посадових осіб у господарські відносини [15].

Принципи підприємницької діяльності в Україні включають вільний вибір підприємцем видів діяльності; самостійне формування планів, вибір постачальників і споживачів, залучення ресурсів та встановлення цін згідно із законом; вільний найм працівників; комерційний розрахунок і власний ризик; вільне розпорядження прибутком після сплати всіх обов'язкових платежів; самостійне здійснення зовнішньоекономічної діяльності та використання валютної виручки на власний розсуд [15].

На думку В. Іняхіна, адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні має базуватися на дотриманні низки принципів у цих правовідносинах. Насамперед взаємодія має ґрунтуватися на принципі верховенства права та законності, що забезпечує дотримання правових норм як з боку органів влади, так і підприємців. Принцип справедливості спрямований на захист прав та законних інтересів підприємців, гарантуючи, що їхні права не будуть порушені в процесі адміністративної взаємодії. Рівність суб'єктів підприємницької діяльності передбачає надання рівних можливостей для всіх учасників підприємницької діяльності у відносинах з органами публічного адміністрування [27].

Принцип ефективності та результативності спрямований на досягнення конкретних цілей взаємодії з найменшими витратами ресурсів. Також учений наголошує на потребі дотримання принципу професіоналізму, який вимагає від органів публічного адміністрування високого рівня компетентності в роботі з підприємцями. Важливою складовою є безперервність взаємодії, яка забезпечує постійний зв'язок між суб'єктами підприємництва й органами публічного адміністрування. Принцип спільності інтересів передбачає досягнення балансу між інтересами держави та підприємців для забезпечення сталого економічного розвитку. Принцип інформованості вимагає від органів

адміністрування забезпечення підприємців актуальною інформацією, потрібною для їх діяльності. Принцип партнерства передбачає рівноправні відносини, засновані на взаємній повазі та співпраці між державними органами та бізнесом. Водночас спрощення та раціоналізація адміністративних процедур сприяє зменшенню бюрократичних бар'єрів для підприємців. Принцип стимулювання передбачає створення сприятливих умов для розвитку бізнесу в Україні, зокрема через упровадження ефективних механізмів підтримки. Важливою є також прозорість взаємодії, яка забезпечує відкритість адміністративних процедур для суб'єктів підприємницької діяльності. Принцип плановості передбачає систематичне планування взаємодії з метою досягнення довгострокових стратегічних цілей. Нарешті, принцип взаємної відповідальності зобов'язує як органи публічного адміністрування, так і підприємців нести відповідальність за свої дії у процесі спільної діяльності [27].

Отже, ефективна взаємодія між органами публічного адміністрування та підприємцями в Україні має базуватися на дотриманні принципів верховенства права, законності, справедливості та рівності. Це гарантує правову визначеність, захист прав підприємців та рівні умови для всіх суб'єктів господарювання. Дотримання цих принципів сприяє зміцненню довіри до державних органів і створенню сприятливого бізнес-середовища.

Принципи ведення бізнесу в Польщі ґрунтуються на свободі підприємницької діяльності, що дозволяє кожному на рівних умовах відкривати справу за власним бажанням. Водночас існують суб'єктивні обмеження (хто може займатися підприємницькою діяльністю) та об'єктивні обмеження (умови для здійснення певних видів діяльності). Найпопулярніші форми бізнесу – індивідуальні підприємства та комерційні товариства, як-от товариства з обмеженою відповідальністю та повні товариства. Відкриття, організація, діяльність, злиття, поділ, ліквідація та трансформація товариств регулюються Кодексом господарських товариств та законом про реєстрацію бізнесу [174].

Засади підприємницької діяльності в Польщі згідно з новим Законом включають принцип свободи підприємницької діяльності, що дозволяє суб'єктам господарювання вільно починати, вести та припиняти діяльність без примусу та дискримінації; принцип «дозволено те, що не заборонено законом», який надає підприємцям впевненість, що обмеження ведення бізнесу мають бути чітко визначені законодавством; принцип чесної конкуренції, що передбачає дотримання добрих звичаїв та законних інтересів інших підприємців і споживачів; презумпцію чесності підприємця, яка зобов'язує державні органи не припускати попередньо недобросовісності підприємця, за винятком випадків, де це вимагають суспільні інтереси або захист третіх осіб; а також принцип дружнього тлумачення нормативних актів, за яким підприємець має право на тлумачення неясних положень на свою користь [174].

Отже, все вищезазначене дає можливість сформулювати загальні риси та особливості спеціальних принципів публічного адміністрування, які забезпечують права й законні інтереси підприємців в Україні, Польщі та Чехії, виділяючи кілька ключових аспектів: Так, у цих країнах діє принцип верховенства права, який передбачає, що всі правовідносини між підприємцями та державними органами ґрунтуються на дотриманні законодавства, що забезпечує правову стабільність і передбачуваність. Принцип законності визначає, що адміністративні органи діють у межах своїх повноважень, наданих законом, а підприємці мають захист від незаконного втручання держави. Принцип недискримінації сприяє рівним умовам для всіх підприємців, забезпечуючи здорову конкуренцію та рівні можливості для доступу до ринку. Усі три країни застосовують принцип пропорційності, що обмежує адміністративні заходи відповідно до мети їх упровадження, зменшуючи зайві обмеження для підприємницької діяльності.

Кожній країні властиві й свої особливості. Так, в Україні принципи підприємницької діяльності включають законодавчий захист права власності та економічної багатоманітності. Підприємці мають право самостійно

формувати плани та вибирати контрагентів, що створює гнучкі умови для ведення бізнесу. Принцип добросовісної конкуренції передбачає підтримку справедливої конкуренції та заборону монополістичної практики. У Польщі возвеличується принцип свободи підприємницької діяльності, що дозволяє суб'єктам господарювання вільно починати, вести та припиняти діяльність, якщо це не суперечить законодавству. Теоретично і практично утверджено засаду «дозволено те, що не заборонено законом», що забезпечує підприємцям юридичну визначеність. Презумпція чесності підприємця гарантує, що адміністративні органи не припускають недобросовісності без чітко визначених законодавством підстав. У Чехії підприємці мають право на вільний вибір професії та право на об'єднання для захисту економічних інтересів. Це включає свободу створювати профспілки та інші об'єднання, що забезпечує підприємцям підтримку у веденні бізнесу. Державне втручання обмежене виключно питаннями, які не можуть бути ефективно вирішені самими підприємцями або місцевими органами.

1.3. Адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія)

Український народ прагне, а держава послідовно рухається в напрямку європейської інтеграції, що вимагає взаємного проникнення правових теорій та законодавства європейських держав на засадах європейських стандартів. Це зумовлює потребу в науковому аналізі теорії та практики публічного адміністрування у сфері захисту прав і законних інтересів підприємців у різних державах ЄС. У цьому напрямку існує нагальна потреба подальшого реформування вітчизняної системи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, що дозволить їм витримати конкуренцію в умовах європейського ринку. Також важливо впровадити сервісну модель

публічного адміністрування для підтримки малого й середнього бізнесу, що забезпечить ефективну допомогу підприємцям і сприятиме зміцненню економіки України.

Так, місцеві адміністративні органи (територіальні громади) в умовах російсько-української війни активно підтримують бізнес через створення сприятливих умов для його відновлення та розвитку, особливо на деокупованих територіях і в громадах, що зазнали значних руйнувань. Як приклад, у Тростянецькій міській територіальній громаді першочерговим завданням є відновлення критичної інфраструктури, що включає забезпечення безпеки, охорону території та відновлення комунікацій, зокрема водопостачання, електрики та газу, для повернення населення та бізнесу. Відновлення шкіл, лікарень і транспорту є важливими чинниками для залучення інвесторів, що створює сприятливий інвестиційний клімат [91].

У Бучанській міській територіальній громаді особлива увага приділяється створенню нових бізнес-ініціатив, як-от технопарки та розвиток інноваційних проєктів, що можуть залучити технологічні виробництва і стимулювати економіку. Водночас у Славутицькій міській територіальній громаді основними напрямками підтримки є прийом релокованого бізнесу, надання мікрокредитів та розвиток бізнес-парків, що включають онлайн-послуги для швидкого надання адміністративних дозволів. Місцеві органи влади активно впроваджують цифрові рішення для спрощення процедур реєстрації та ліцензування підприємницької діяльності, що сприяє зменшенню бюрократичних бар'єрів і забезпечує оперативний доступ до необхідних послуг через центри надання адміністративних послуг, які поступово відкриваються у всіх громадах Київської області. Також використання ваучерних програм, що популярні в європейських країнах, дозволяє бізнесу отримувати цільову підтримку, зокрема на розроблення вебсайтів або маркетингові послуги, що сприяє швидкому адаптуванню до нових ринкових умов. Такі програми допомагають підприємцям зберігати

конкурентоспроможність і відновлювати діяльність, надаючи фінансову й консультаційну допомогу. Адміністративні органи також активно залучають підприємців до участі у грантових програмах, співпрацюючи з міжнародними фінансовими організаціями та донорами, що сприяє залученню додаткових ресурсів для розвитку бізнесу в Україні навіть у складних умовах війни [91].

Отже, органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у підтримці бізнесу в умовах війни, створюючи сприятливі умови для його відновлення та розвитку. Основними напрямками роботи є відновлення критичної інфраструктури, забезпечення безпеки та створення належного інвестиційного клімату. Відбудова комунікацій, навчальних закладів і транспортної системи сприяє поверненню населення та залученню підприємців, що є важливим чинником економічного відновлення громад.

У теорії адміністративного права існують пені тенденції до розкриття поняття та змісту адміністративно-правового статусу адміністративних органів. На думку С. Осауленко, адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України включає комплекс основних елементів, що визначають його роль та функції в системі виконавчої влади. Завдання Кабміну полягають у виконанні державних політичних програм та реалізації виконавчої влади, а його функції охоплюють управління економічною, соціально-культурною, адміністративною та політичною сферами, як це встановлено Конституцією України та відповідними законами [52].

Кабінет Міністрів наділений правом ухвалювати постанови та розпорядження в межах своєї компетенції, а також зобов'язаний дотримуватися Конституції й законодавства, забезпечувати виконання рішень уряду, здійснювати державні програми та організовувати роботу виконавчих органів. Компетенція Кабміну охоплює управління національною економікою, розвиток конкуренції, реалізацію соціальних програм та організацію співпраці з місцевими органами влади, а його повноваження також включають формування і контроль діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів несе політичну

відповідальність перед Верховною Радою та Президентом України, що передбачає можливість відставки уряду або його членів у разі незадовільної діяльності. Також Кабмін здійснює контроль над підпорядкованими органами виконавчої влади, має право проводити перевірки та вимагати звіти про виконання доручень, що сприяє забезпеченню законності та ефективності діяльності виконавчих органів. У межах своїх повноважень Кабінет Міністрів видає постанови та розпорядження, які мають юридичну силу та є обов'язковими для виконання на всій території України, що є основним інструментом реалізації його адміністративно-правового статусу й забезпечення функціонування виконавчої влади [52].

Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування охоплює систему прав, обов'язків та повноважень, що дозволяють їм здійснювати управління місцевими справами у межах своєї компетенції відповідно до Конституції та законів України, при цьому цей статус визначається законодавчими актами, зокрема Конституцією України та її Законом «Про місцеве самоврядування в Україні». Основними складовими адміністративно-правового статусу є право на самоврядування, компетенція, делеговані повноваження, організаційно-правові форми діяльності та відповідальність. Право на самоврядування передбачає, що органи місцевого самоврядування діють від імені територіальних громад для забезпечення місцевих інтересів та надання управлінських послуг, вони мають право самостійно або під відповідальність посадових осіб ухвалити рішення з питань місцевого значення [24].

Компетенція цих органів включає визначені законом повноваження у сферах управління економікою, соціальним захистом, культурою, охороною здоров'я та безпекою, також вони уповноважені здійснювати контроль за дотриманням місцевих нормативних актів та вирішувати питання адміністративного нагляду. Делеговані повноваження передбачають можливість передання окремих функцій органам місцевого самоврядування від органів державної влади, що дозволяє їм здійснювати управлінську

діяльність у межах, визначених законодавством, при цьому такі органи несуть відповідальність за виконання делегованих повноважень. Організаційно-правові форми діяльності включають використання таких методів управлінської роботи, як ухвалення нормативних актів, укладання договорів, здійснення юридично значущих дій та організаційних заходів, що забезпечують реалізацію управлінських завдань. Органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за неналежне виконання своїх функцій, яка може включати адміністративну, дисциплінарну та інші види юридичної відповідальності, що сприяє забезпеченню належного виконання завдань і функцій, покладених на них законодавством [24].

Отже, Кабінет Міністрів України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики, управління економікою та соціальними програмами, а також координує діяльність міністерств і місцевих органів влади. Він має повноваження ухвалювати постанови й розпорядження, що є обов'язковими до виконання, здійснювати контроль за виконавчою владою та несе політичну відповідальність перед Верховною Радою та Президентом України. Це гарантує ефективність публічного адміністрування та забезпечує законність діяльності виконавчих органів.

На думку С. Шестакова, адміністративно-правовий статус посадової особи правоохоронного органу включає права, обов'язки та відповідальність, що визначають його функціонування в системі правовідносин. Цей статус, як складова частина загального правового статусу державного службовця, має спеціалізований характер, що зумовлюється завданнями у сфері охорони правопорядку. Основними елементами адміністративно-правового статусу є права, які надають можливість застосування заходів адміністративного примусу, затримання осіб, вилучення предметів, входження до приміщень та інших дій, спрямованих на забезпечення громадського порядку [89].

Обов'язки посадових осіб правоохоронних органів зосереджені на охороні прав і свобод громадян, запобіганні та припиненні правопорушень, а також наданні потрібної допомоги у випадках надзвичайних ситуацій.

Водночас адміністративно-правовий статус передбачає, що посадова особа несе адміністративну, дисциплінарну й інші види юридичної відповідальності за неналежне виконання своїх службових обов'язків, що включає запобігання перевищенням повноважень і недобросовісному використанню владних функцій. Особливістю правового регулювання діяльності посадових осіб правоохоронних органів є те, що їхні повноваження мають бути чітко визначені на рівні законів для уникнення зловживань і забезпечення захисту прав громадян [89].

О. Кашперський доводить, що адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування складається з комплексу прав і обов'язків, які забезпечують реалізацію їхніх функцій. Права включають видання, переоформлення та анулювання ліцензій, а також контроль за дотриманням ліцензіатами умов ліцензування. Обов'язки суб'єктів ліцензування полягають у забезпеченні дотримання законодавства, виданні ліцензій відповідно до встановлених вимог і дотриманні порядку контролю за діяльністю ліцензіатів. Суб'єкти ліцензування мають специфічні повноваження, надані їм законодавством. Це включає можливість здійснювати адміністративний контроль і нагляд, перевіряти виконання ліцензіатами умов ліцензування та вживати заходів у разі порушень. Повноваження закріплені в законодавчих актах, які визначають порядок видачі, переоформлення й анулювання ліцензій. Важливим елементом адміністративно-правового статусу є відповідальність за порушення ліцензійних умов. Суб'єкти ліцензування можуть застосовувати дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну відповідальність у разі порушення суб'єктами господарювання умов та порядку ліцензування. Це передбачає як право застосовувати санкції, так і обов'язок дотримуватись законодавства у процесі контролю за ліцензіатами. Для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів ліцензування їм надаються певні правові гарантії. Вони мають право на державний захист у разі загроз чи спроб перешкоджання їхній діяльності, а також на інші

соціально-правові гарантії, які мають підтримувати їхню діяльність у сфері ліцензування [28].

Отже, адміністративно-правовий статус посадових осіб правоохоронних органів визначає їхні права, обов'язки та відповідальність у сфері забезпечення правопорядку. Він має спеціалізований характер, що пов'язано з потребою застосування адміністративного примусу, затримання осіб та здійснення інших заходів, спрямованих на підтримання громадського порядку. Такий статус передбачає як надання широких повноважень, так і контроль за їхнім дотриманням для запобігання зловживанням владою.

Ю. Аністратенко розкриває поняття адміністративно-правового статусу посадової особи адміністративного органу, що охоплює професійно-службові відносини між працівником і державою, де особа, яка обіймає певну посаду, реалізує функції та завдання органу. Адміністративно-правовий статус складається з прав та обов'язків, професійно-кваліфікаційних вимог, соціально-правового захисту, гарантій проходження служби та відповідальності. Гарантії службово-трудової діяльності працівників визначаються як умови, що забезпечують реалізацію наданих повноважень, та класифікуються на економічні, політичні, соціальні та юридичні. Юридичний захист і соціальні гарантії сприяють підвищенню ефективності службової діяльності та зміцненню законності у сфері публічного адміністрування [2].

Підтримуючи загалом зазначені наукові підходи до розкриття юридичної природи та змісту елементів адміністративних органів, хочемо підкреслити, що виходячи з предмета нашого аналізу за його межами мають залишитися повноваження адміністративних органів примусового характеру щодо підприємців, які загалом їм властиві в силу реалізації владної компетенції.

Отже, адміністративно-правовий статус адміністративного органу у сфері адміністративно-правового забезпечення прав і законних інтересів підприємців включає комплекс адміністративних обов'язків та прав

(повноважень) і відповідальності, що дозволяють йому виконувати свої функції в системі публічного адміністрування. Основними елементами такого статусу є предмет відання. У нашому науковому аналізі це права та законні інтереси підприємців, а також завдання (функції), які визначають основні напрямки діяльності органу, пов'язані із забезпеченням формування та (або) реалізації державної політики в аналізованій нами сфері.

Адміністративні обов'язки права адміністративного органу дозволяють йому здійснювати публічне адміністрування, ухвалювати підзаконні нормативно-правові акти, проводити заходи щодо захисту підприємців. Вони зобов'язують адміністративний орган дотримуватися законодавства, виконувати свої функції на підставі і в межах закону та звітувати перед вищими адміністративними структурами та громадянським суспільством, адже посадова особа адміністративного органу несе відповідальність перед державою та суспільством за ефективність своєї діяльності. Відповідальність може бути адміністративною або дисциплінарною, що включає можливість притягнення до відповідальності в разі порушення законодавства або перевищення своїх повноважень. Адміністративний орган має право здійснювати контроль над суб'єктами, що підпадають під його юрисдикцію, та вимагати виконання ними відповідних норм і правил.

Загальні адміністративні органи, що здійснюють публічне адміністрування для забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, включають Кабінет Міністрів України, який формує державну політику, координує діяльність інших виконавчих органів і здійснює загальне керівництво виконавчою владою в країні; Міністерство економіки України, що координує економічну політику, підтримує розвиток підприємництва та впроваджує економічні реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-клімату; Антимонопольний комітет України, який контролює дотримання антимонопольного законодавства, запобігає недобросовісній конкуренції та монополізації ринків; Міністерство цифрової трансформації України, що здійснює цифровізацію процесів, спрощуючи ведення бізнесу, підтримує

розвиток цифрових послуг та інфраструктури; а також Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, яка регулює діяльність на фондовому ринку та забезпечує прозорість і чесність операцій з цінними паперами.

До спеціальних адміністративних органів належать Міністерство аграрної політики та продовольства України, що сприяє розвитку агропромислового комплексу й підтримує підприємців у сільськогосподарському секторі; Міністерство інфраструктури України, відповідальне за розвиток транспортної інфраструктури, важливої для підприємницької діяльності; а також Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, яке займається розвитком ключових галузей промисловості й підтримує підприємців, що працюють у стратегічно важливих сферах.

Як приклад, основними завданнями Міністерства економіки України щодо публічного адміністрування для забезпечення прав та законних інтересів підприємців є формування та реалізація державної політики економічного та соціального розвитку, цінової політики, підтримка підприємництва, розвиток національної економіки, а також сприяння впровадженню економічних реформ для поліпшення бізнес-клімату. Серед його повноважень – координація роботи щодо забезпечення антимонопольного регулювання, захист прав споживачів, а також підтримка малого й середнього підприємництва. Міністерство здійснює підзаконне нормативно-правове регулювання у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології, а також у сфері управління державною власністю, корпоративними правами держави, контролю за цінами, забезпечення рівності можливостей для доступу на ринок. Важливою функцією є формування і впровадження політики у сфері публічних закупівель, державного ринкового нагляду, а також політики щодо торгівлі, включаючи інтеграцію до світової економіки та співпрацю з СОТ [59].

Отже, Міністерство економіки України відіграє ключову роль у публічному адмініструванні, забезпечуючи реалізацію державної політики в

економічній сфері, підтримку підприємництва та розвиток ринкових механізмів. Його діяльність спрямована на створення сприятливого бізнес-клімату, антимонопольне регулювання, захист прав споживачів і забезпечення рівного доступу до ринку. Міністерство також відповідає за регулювання державної власності, публічних закупівель, стандартизацію та інтеграцію України до світової економіки, що сприяє її економічному зростанню та конкурентоспроможності.

В Україні нормативне регулювання діяльності Ради бізнес-омбудсмена передбачено вторинними нормативно-правовими актами, а саме постановою Кабінету Міністрів України № 691 від 26 листопада 2014 року «Про утворення Ради бізнес-омбудсмена», яку було ухвалено для забезпечення незалежного розгляду скарг підприємців на порушення їхніх прав з боку державних органів та сприяння прозорості бізнес-середовища. Регламент роботи Ради затверджено Наглядовою радою, він регулює всі аспекти діяльності омбудсмена, включаючи процедуру розгляду скарг і механізми взаємодії з державними органами та бізнес-спільнотою [43].

Рада бізнес-омбудсмена в Україні є постійним консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України, створеним для забезпечення прозорості діяльності державних органів та захисту законних інтересів суб'єктів підприємництва. Її діяльність регулюється постановою Кабінету Міністрів України № 691 від 26 листопада 2014 року та доповнена змінами, внесеними постановою № 306 від 20 травня 2015 року. Основними завданнями Ради є розгляд скарг підприємців на дії або бездіяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також підпорядкованих їм суб'єктів господарювання. Важливим аспектом її діяльності є надання рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у сфері підприємництва, запобігання корупційним проявам та захисту прав бізнесу. Рада також готує рекомендаційні документи для державних органів, спрямовані на оптимізацію їх діяльності, та публікує регулярні звіти щодо своєї роботи і виявлених порушень [69].

Отже, Рада бізнес-омбудсмена в Україні діє на основі постанови Кабінету Міністрів і виконує функцію незалежного органу, що розглядає скарги підприємців на порушення їхніх прав із боку державних органів. Її діяльність спрямована на забезпечення прозорості бізнес-середовища, взаємодію з підприємцями та органами влади, а також на розроблення механізмів для покращення державного регулювання підприємницької діяльності.

Проте слід підкреслити, що статус бізнес-омбудсмена в Україні залишається слабким через кілька вагомих причин. По-перше, його повноваження не затверджені нормами закону, а регулюються лише вторинними нормативно-правовими актами, що значно обмежує його компетентність. По-друге, на діяльність Ради значний вплив має Кабінет Міністрів України, що суттєво обмежує її незалежність та знижує ефективність захисту прав і законних інтересів підприємців у відносинах з виконавчими органами влади. Це створює ситуацію, в якій бізнес-омбудсмен не може діяти автономно, що знижує його спроможність забезпечувати реальну підтримку підприємців у протидії зловживанням з боку державних структур.

У Чехії публічне адміністрування у сфері забезпечення прав та законних інтересів підприємців здійснюється через кілька ключових органів. Це Міністерство промисловості та торгівлі (MPO), яке відіграє центральну роль у підтримці підприємництва, створюючи нормативні акти та політики, спрямовані на розвиток малих і середніх підприємств, а також підтримку інвестицій та інновацій; Управління з питань захисту економічної конкуренції (ÚOHS), що забезпечує дотримання правил економічної конкуренції, запобігає монополізації ринку, що сприяє чесній і прозорій діловій діяльності; Чеське статистичне управління (ČSÚ), що надає важливі статистичні дані, які дозволяють підприємцям і державним органам ухвалювати обґрунтовані рішення. Разом ці органи створюють стабільне

середовище для ведення бізнесу та захищають права підприємців, що сприяє економічному зростанню й розвитку конкурентного ринку.

Так, Міністерство промисловості та торгівлі здійснює публічне адміністрування, спрямоване на забезпечення прав і законних інтересів підприємців через низку механізмів та інструментів. Основні аспекти його діяльності включають створення сприятливого правового середовища для бізнесу, установлення стандартів для забезпечення якості продукції, надання консультаційних і фінансових послуг для розвитку підприємництва, а також регулювання торгівлі та енергетики. Міністерство підтримує підприємства, зокрема малий та середній бізнес, надаючи гранти та пільгові кредити, а також забезпечує дотримання підприємцями законодавчих вимог, що запобігає порушенням і забезпечує стабільність ринкових відносин. Завдяки системі підтримки інновацій, досліджень і розробок міністерство сприяє модернізацію промисловості, підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні та в інтеграції до європейських економічних структур [124].

Управління з питань захисту економічної конкуренції Чеської Республіки (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, ÚOHS) є центральним адміністративним органом, що відповідає за формування, реалізацію та контроль політики захисту економічної конкуренції в країні. ÚOHS забезпечує прозорість і справедливість на ринку, захищаючи як споживачів, так і підприємців від недобросовісної конкуренції та антиконкурентної поведінки. Основними завданнями та функціями ÚOHS є контроль за дотриманням законодавства щодо конкуренції, що включає розслідування можливих порушень, як-от антиконкурентні угоди, зловживання домінантним становищем на ринку та незаконні концентрації підприємств. Важливою частиною діяльності управління є запобігання та виявлення картельних угод, що спотворюють конкуренцію.

Управління також здійснює регулювання концентрацій підприємств, контролюючи злиття та поглинання компаній, щоб уникнути створення

монополій або домінантних гравців на ринку. Перед отриманням дозволу на злиття компанії мають подати відповідну заявку до ÚOHS, яке аналізує можливі наслідки для конкуренції на відповідних ринках. Захист від зловживань домінантним становищем включає контроль за діями компаній, що мають значний вплив на ринку, з метою запобігання зловживанням, які можуть обмежити конкуренцію. Прикладами таких зловживань є встановлення надмірно високих цін, дискримінація клієнтів або створення бар'єрів для входу на ринок нових конкурентів. ÚOHS також регулює надання державної допомоги підприємствам, щоб запобігти викривленню конкуренції. Це включає аналіз субсидій, податкових пільг та інших форм державної підтримки. Управління перевіряє, чи відповідає державна допомога європейським стандартам і чи не створює несправедливих переваг для окремих компаній. У сфері нагляду за недобросовісною конкуренцією ÚOHS бореться з обманною рекламою, навмисним уведенням в оману споживачів та зловживанням договірними перевагами [111].

Важливим напрямком є контроль за діяльністю органів державного управління, щоб вони не сприяли обмеженню конкуренції в економіці. До прав та обов'язків ÚOHS належать також проведення розслідувань і накладення штрафів. Управління має право здійснювати перевірки, вимагати документи та інформацію від підприємств, а у разі виявлення порушень – накладати штрафи на компанії, що порушують конкурентне законодавство. Також ÚOHS має право видавати рекомендації та роз'яснення щодо законодавства про конкуренцію, а також розробляти методичні рекомендації для підприємців і державних органів. Обов'язок забезпечення прозорості полягає в регулярному публікуванні звітів про діяльність управління, що включає інформацію про розслідування, ухвалені рішення та санкції. ÚOHS також зобов'язане співпрацювати з органами Європейського Союзу у сфері конкуренції та надавати інформацію за запитами громадськості, що забезпечує відкритість і довіру до його діяльності [111].

Отже, Управління з питань захисту економічної конкуренції (ÚOHS) не лише здійснює нагляд та заходи щодо бізнесу, який порушує антимонопольне законодавство, але й водночас забезпечує захист добросовісних підприємців. Управління відіграє ключову роль у підтримці справедливих умов конкуренції, особливо для компаній, які вперше виходять на ринок. Це включає захист від недобросовісної конкуренції, як-от обманна реклама, зловживання договірними перевагами та дискримінація нових учасників ринку. ÚOHS забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку, сприяючи прозорості та довірі до економічної системи.

У Чехії формально відсутній бізнес-омбудсмен, однак його функції виконує громадський захисник прав (омбудсмен). Громадський захисник прав у Чеській Республіці є незалежним органом позасудового контролю, створеним 1999 року на основі Закону № 349/1999 Зб. Омбудсмен є центральною фігурою в системі захисту прав і свобод громадян, включаючи підприємців, коли дії або бездіяльність органів публічної адміністрації суперечать закону або принципам верховенства права. Офіс омбудсмена міститься у Брно, і він діє незалежно від інших державних установ. Омбудсмен має широкий спектр повноважень для розгляду скарг фізичних та юридичних осіб, включаючи підприємців. Його компетенція охоплює розгляд скарг на дії державних органів, які можуть негативно впливати на підприємців, контроль діяльності органів державного управління, включаючи питання бізнесу, торгівлі та захисту прав споживачів. Омбудсмен також захищає права підприємців від зловживань із боку державних установ, зокрема під час інспекцій та перевірок. Він займається вирішенням правових суперечок, пов'язаних із державними закупівлями, ліцензуванням та регуляторними питаннями [113].

Громадський захисник прав має право проводити незалежні розслідування у випадках, коли підприємці подають скарги на дії або бездіяльність державних органів, що порушують їхні права. Він може робити рекомендації та пропозиції для виправлення ситуацій, що суперечать закону,

та впливати на зміни в законодавстві або практиці органів влади. Також омбудсмен має право публічно висловлювати критику та звертатися до відповідних установ з вимогою усунути порушення, що створює тиск на органи влади для виконання своїх зобов'язань. Він може видавати неофіційні рекомендації в разі виявлення порушень, які не мають обов'язкової юридичної сили, але здатні вплинути на дії державних установ. Омбудсмен захищає права підприємців, особливо у випадках зловживань під час державних перевірок та інспекцій, незаконних або дискримінаційних дій державних органів, що перешкоджають веденню бізнесу, порушень при наданні державних субсидій або ліцензій, а також неправомірного затягування процедур та видання дозволів, що може негативно впливати на діяльність підприємців. Підприємці можуть подати скаргу до офісу омбудсмена як особисто, так і через онлайн-форму. Розгляд скарг є безкоштовним і доступним для фізичних та юридичних осіб. Омбудсмен може діяти за власною ініціативою або на основі звернень громадян чи членів парламенту [113; 173].

Отже, у Чехії громадський захисник прав (омбудсмен) виконує функції захисту прав підприємців, забезпечуючи незалежний позасудовий контроль за діями державних органів. Його повноваження включають розгляд скарг на порушення прав підприємців, проведення незалежних розслідувань, а також надання рекомендацій щодо усунення порушень. Омбудсмен може публічно висловлювати критику, що створює тиск на державні органи, і виступає на захист підприємців від дискримінаційних дій, неправомірних перевірок і затягування процедур, що можуть перешкоджати їхній діяльності.

У Польщі публічне адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців здійснюють кілька ключових адміністративних органів, серед яких – Міністерство розвитку та технологій, яке відповідає за створення економічної та інноваційної політики, підтримку підприємництва, особливо малого та середнього бізнесу, а також розроблення нормативно-правових актів для сприяння економічному розвитку; Міністерство фінансів

разом із Національною податковою адміністрацією (KAS), які керують податковою політикою, збирають податки та забезпечують дотримання податкового законодавства підприємствами; Управління з питань захисту конкуренції та споживачів (UOKiK), що здійснює контроль за дотриманням принципів добросовісної конкуренції на ринку та захищає права споживачів; Державна інспекція праці (PIP), яка контролює дотримання трудового законодавства та принципів безпеки і гігієни праці у компаніях; Головне статистичне управління (GUS), яке надає статистичні дані про економіку та підприємництво, що використовуються для ухвалення обґрунтованих рішень; Комісія з фінансового нагляду (KNF), яка здійснює нагляд за фінансовим ринком, включаючи банки, страхові компанії та біржі, впливаючи на фінансові умови для ведення бізнесу.

Зокрема, Міністерство розвитку та технологій Польщі займається соціально-економічним розвитком країни через два основні напрямки: економіка та будівництво з просторовим плануванням і житловим будівництвом. У сфері економіки Міністерство працює з підприємцями та громадськими організаціями для створення сприятливих умов для розвитку польських компаній різного масштабу. Стратегічні цілі включають модернізацію економіки через цифровізації, автоматизації та впровадження зелених технологій, а також підтримку польських ремесел і розвиток інвестицій у Польській інвестиційній зоні. Також Міністерство відповідає за формування торгової політики та співпрацює з ЄС із питань промисловості та єдиного ринку. У сфері будівництва та просторового планування Міністерство працює над розвитком будівництва, підвищенням доступності житла та створенням умов для соціалізації ринку нерухомості. Діяльність його спрямована на зменшення бюрократії, модернізацію процедур просторового планування та будівельних процесів, а також на впровадження програм будівництва нових квартир і розвитку концепцій розумних міст [105].

Управління конкуренції та захисту прав споживачів у Польщі є центральним урядовим органом, відповідальним за формування та реалізацію політики конкуренції та захисту споживачів у Польщі. Управління здійснює свою діяльність у кількох ключових напрямках, які стосуються захисту конкуренції та прав споживачів. До компетенцій щодо захисту конкуренції належать боротьба з антиконкурентною діяльністю підприємців, зокрема забороненими угодами та зловживанням домінантним становищем. Також управління здійснює контроль за концентрацією підприємців і моніторинг державної допомоги, що надається державою. Важливим напрямком є усунення практик несправедливого використання договірних переваг та протидія платіжним відставанням, зокрема надмірним затримкам виплати грошових вигод у комерційних операціях. Щодо захисту прав споживачів управління здійснює діяльність, спрямовану на усунення практики, що порушує колективні інтереси споживачів, а також заборонених пунктів у типових договорах [129].

Важливим аспектом роботи є нагляд Торгової інспекції та ринковий нагляд, що забезпечує безпеку нехарчової продукції. Управління також відповідає за управління системою моніторингу та контролю якості палива та твердого палива. Також до функцій управління входить моніторинг системи мирного вирішення споживчих суперечок. Важливою складовою є фінансування консультування споживачів через гарячу лінію та систему електронних консультацій. Управління також надає консультації з транскордонних питань у рамках Європейського споживчого центру [129].

Отже, Управління конкуренції та захисту прав споживачів у Польщі виконує важливу роль у захисті прав не лише споживачів, але й підприємців, які можуть постраждати від антиконкурентних дій інших суб'єктів господарювання. Управління бореться з антиконкурентною діяльністю, включаючи заборонені угоди та зловживання домінантним становищем, а також контролює концентрацію підприємств, щоб уникнути створення монополій. Тим самим його діяльність спрямована на забезпечення

справедливих умов для всіх учасників ринку, захищаючи добросовісних підприємців від недобросовісних конкурентів, що порушують антимонопольне законодавство.

Бізнес-омбудсмен Польщі (Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców) є офіційним органом адміністративно-правового захисту, завданням якого є захист прав та інтересів мікро-, малих та середніх підприємців (МСП). Його діяльність спрямована на забезпечення дотримання прав підприємців та спрощення ведення бізнесу в Польщі. Омбудсмен діє як посередник між підприємцями та державними органами, сприяючи створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності. До основних завдань бізнес-омбудсмена входить опрацювання проєктів нормативно-правових актів, що стосуються інтересів МСП, а також регулювання підприємницької діяльності [134].

Важливу роль відіграє медіація між підприємцями та органами державної адміністрації для ефективного вирішення конфліктів. Також омбудсмен співпрацює з організаціями громадянського суспільства та професійними асоціаціями, які займаються захистом прав підприємців. Значна увага приділяється освітній та інформаційній діяльності у сфері ведення бізнесу, зокрема в галузях підприємництва та господарського права. Бізнес-омбудсмен Польщі має право втручатися виключно у справах, що стосуються відносин між підприємцем та державними органами, органами місцевого самоврядування або державними установами. Водночас омбудсмен не має повноважень вирішувати конфлікти між самими підприємцями. Це забезпечує прозорість та об'єктивність у взаємодії між бізнесом та владою [134].

Бізнес-омбудсмен Польщі має широкий спектр повноважень. Він може запитувати в державних органів пояснення та інформацію щодо конкретних справ підприємців. Підтримка підприємців під час адміністративних процедур є важливою частиною його роботи, а у разі потреби омбудсмен може подавати скарги до адміністративних судів. Він також може звертатися

до відповідних органів з вимогою роз'яснити складні правові норми, що регулюють підприємницьку діяльність. У випадках суперечностей у застосуванні права судами омбудсмен має право звертатися до Верховного адміністративного суду або Верховного суду для вирішення проблемних ситуацій [95].

Омбудсмен може розпочати дії як за власною ініціативою, так і на підставі запиту від підприємця. Після отримання запиту він інформує заявника про його права та можливі шляхи вирішення проблеми. У разі потреби справа передається до відповідного органу для подальшого розгляду. Омбудсмен може також відмовити у втручанні, надавши обґрунтоване пояснення такої відмови. Бізнес-омбудсмен Польщі допомагає підприємцям у ситуаціях, коли порушуються їхні права. Це стосується порушень під час адміністративних перевірок, затримок у наданні державних субсидій та ліцензій, а також надмірної бюрократії та затримок в адміністративних процедурах. Також омбудсмен втручається у випадках неправомірних дій або бездіяльності з боку державних органів [95].

Отже, бізнес-омбудсмен Польщі є офіційним адміністративно-правовим органом, що спеціалізується на захисті прав мікро-, малих та середніх підприємців. Його основним завданням є забезпечення дотримання прав підприємців у взаємовідносинах з державними органами та органами місцевого самоврядування. Бізнес-омбудсмен Польщі виконує роль посередника між підприємцями та державними установами, допомагаючи вирішувати конфлікти та захищати інтереси підприємців під час адміністративних процедур. Він має повноваження запитувати пояснення в державних органів, підтримувати підприємців у судових суперечках, а також подавати скарги до адміністративних судів.

Отже, порівняльний аналіз адміністративних органів публічного адміністрування, які здійснюють забезпечення прав і законних інтересів підприємців у Польщі, Чехії та Україні, дає можливість узагальнити, що спільними за функціями адміністративними органами в усіх аналізованих

державних є міністерства, відповідальні за економічний розвиток і підтримку підприємництва: Міністерство економіки України, Міністерство розвитку та технологій Польщі та Міністерство промисловості та торгівлі Чехії, а також антимонопольні органи, які запобігають монополізації та захищають економічну конкуренцію: Антимонопольний комітет України, Управління з питань захисту конкуренції та споживачів у Польщі та Управління з питань захисту економічної конкуренції у Чехії.

Названі міністерства економіки в усіх державах виконують спільні завдання у сфері забезпечення прав та законних інтересів підприємців, а саме формування та реалізацію державної політики економічного розвитку та підтримки підприємництва, забезпечення рівних умов для доступу до ринків, підтримка малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам для покращення бізнес-клімату, координацію економічної політики та підтримку розвитку національної економіки, створення підзаконної нормативно-правової бази для підтримки підприємництва.

До специфічних завдань названих міністерств в аналізованій сфері в Україні належать формування політики у сфері публічних закупівель, регулювання державного ринкового нагляду, управління державною власністю і корпоративними правами. У Чехії – також надання консультаційних та фінансових послуг для розвитку підприємництва, особливо малого й середнього бізнесу, надання грантів та пільгових кредитів для підтримки малого та середнього бізнесу, забезпечення інтеграції до європейських економічних структур. У Польщі – це здійснення просторового планування і житлового будівництва, модернізації економіки через цифровізацію та автоматизацію, реалізація програм із розвитку Польської інвестиційної зони, підтримка польських ремесел і розроблення політики у сфері торгівлі у межах співпраці з ЄС.

Отже, адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі, Чехії визначається їх правовим становищем,

визначеним національним законодавством, у формі завдань (функцій) та повноважень щодо формування та реалізації державної політики підтримки підприємництва, забезпечення рівних умов для доступу до ринків, підтримки малого й середнього бізнесу, сприяння економічним реформам для покращення бізнес-клімату, координації економічної політики та сприяння впровадженню економічних реформ і розвитку інфраструктури для полегшення підприємницької діяльності.

Висновки до розділу 1

1. Доведено, що методологія порівняльного аналізу ґрунтується на компаративістиці, що визнає й враховує різноманітність правових систем і традицій, підкреслюючи унікальність кожної з них, яка формується під впливом історичних, культурних і соціальних чинників. Це підхід, що заперечує універсальність будь-якої правової системи, дозволяючи інтегрувати глобальні впливи з локальними особливостями, зберігаючи національну ідентичність у процесі адаптації до світових стандартів. Такий підхід відображає концепт «глокальності» – поєднання глобального та локального.

2. Компаративістика базується на постнеокласичних принципах, визнаючи багатовимірність правової реальності, де правові системи залежать від культурних і соціальних умов. Порівняльний метод включає зіставлення різних правових систем, аналізуючи їх подібності та відмінності через конфронтацію й типологічний аналіз. Цей підхід дозволяє досліджувати, як правові системи змінюються під впливом глобалізації, водночас зберігаючи національні особливості, що сприяє адаптації до міжнародних стандартів. Юридичний компаративізм активно використовує знання з інших соціальних наук – історії, соціології, антропології, що допомагає глибше розуміти правові системи в ширшому соціокультурному контексті. Компаративне

право розглядає правові системи як частину культурного простору, де відображаються соціокультурні контексти та відбувається міжкультурний діалог.

3. З'ясовано, що категорія «підприємець» в Україні, Польщі та Чехії має спільні риси, зокрема обов'язкову реєстрацію в державних реєстрах, що підтверджує правосуб'єктність і спрямованість діяльності на отримання прибутку через господарську або професійну діяльність. Проте кожна країна має свої відмінності: в Україні використовується термін «суб'єкт господарювання», що охоплює різні організаційні форми включно зі злиттям чи перетворенням. У Польщі підприємець – це особа, яка діє від власного імені, з чітким поділом підприємств за розміром і детальним регулюванням щодо недобросовісної конкуренції. У Чехії акцент робиться на реєстрації в комерційному реєстрі та дотриманні спеціальних законів для окремих видів діяльності, що забезпечує відповідність підприємницького статусу національним вимогам.

4. Виявлено й узагальнено, що в Україні, Польщі та Чехії підприємцям гарантується свобода економічної діяльності, що включає право на започаткування, ведення та припинення бізнесу на рівних умовах. Держава забезпечує захист їхніх прав, правову визначеність і стабільність, а також захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію чесності підприємців. Принципи добросовісної конкуренції та прозорості вимагають дотримання етичних норм і поваги до прав споживачів. Підприємці мають право на доступ до інформації щодо умов ведення бізнесу та консультації з боку державних органів. Усі країни також передбачають захист від надмірного контролю з боку держави, включаючи право на оскарження рішень органів контролю та дотримання процедур перевірок.

5. Актуалізовано, що в Польщі підприємці, особливо малі та середні, користуються підтримкою омбудсмена, що захищає їхні права, а також можуть отримати стартові пільги, зокрема звільнення від соціальних внесків на початковому етапі діяльності та можливість тимчасового призупинення

бізнесу. У Чехії особлива увага приділяється правовому статусу підприємця та реєстрації торгових назв, що регулюється спеціальними законами, включаючи Закон про комерційні корпорації. Це надає підприємцям право використовувати захищені торгові марки для комерційних цілей та правового захисту від недобросовісної конкуренції. В Україні Господарський кодекс передбачає різні правові режими для підприємницької діяльності, включаючи право на використання майна та природних ресурсів, а також пільгове оподаткування. Закон «Про основні засади державного нагляду» визначає процедури контролю, надаючи підприємцям право на конфіденційність комерційної інформації під час перевірок.

6. Узагальнено, що публічне адміністрування зосереджено на вдосконаленні правової бази для регулювання діяльності підприємців, що включає захист їхніх прав та інтересів. Це охоплює розроблення нормативних актів і прозорих процедур, спрямованих на підтримку підприємництва. Держава надає адміністративні послуги, потрібні для ефективного функціонування бізнесу, включаючи реєстрацію, ліцензування та контроль із дотриманням законодавства. Відкритість і прозорість забезпечуються через публічні реєстри та доступ до інформації про підприємницьку діяльність.

7. Доведено, що публічне адміністрування в Україні, Польщі та Чехії активно спрямоване на захист прав підприємців, створення прозорих і рівних умов для ведення бізнесу. Це позитивно впливає на економічне зростання країн і підвищує інвестиційну привабливість. В Україні державні органи підтримують підприємців через розвиток різноманітних організацій та впровадження механізмів для швидкої реорганізації бізнесу, що допомагає адаптуватися до змін на ринку. Польща реалізує диференційований підхід до регулювання підприємств різних розмірів, забезпечуючи особливі умови для мікро-, малих і середніх підприємців. Це дає змогу забезпечити справедливі умови конкуренції на ринку. Центральні реєстри, як-от CEIDG та KRS, полегшують доступ до інформації про підприємства та гарантують

прозорість їхнього правового статусу. У Чехії державне адміністрування орієнтується на реєстрацію підприємців та захист їхніх прав, зокрема в аспекті інтелектуальної власності. Особлива увага приділяється реєстрації торгових назв і брендів, що забезпечує підприємцям захист від недобросовісного використання торгових марок і брендів, надаючи їм економічні переваги.

8. В усіх трьох країнах забезпечується свобода економічної діяльності та правова визначеність для підприємців, що включає захист від адміністративних зловживань і надмірного контролю з боку держави. Принцип презумпції чесності підприємців діє як додаткова гарантія справедливого ставлення до бізнесу. У всіх країнах також функціонує система оскарження рішень органів контролю. Польща, Чехія та Україна мають свої підходи до підтримки підприємництва. У Польщі діє інститут омбудсмена для захисту інтересів малого бізнесу, а також запроваджено стартові пільги, зокрема звільнення від соціальних внесків для нових підприємств. У Чехії зосереджуються на захисті інтелектуальної власності, що сприяє розвитку брендів і товарних знаків. В Україні підприємці користуються додатковими гарантіями під час перевірок, включаючи захист конфіденційної інформації. Публічне адміністрування в цих країнах спрямоване на забезпечення прав і законних інтересів підприємців, створення сприятливих умов для розвитку конкурентоспроможного бізнесу. Це досягається через використання адміністративних інструментів та інститутів, які враховують публічні інтереси та найкращі міжнародні практики. Кожна країна має свої особливості, що можуть бути орієнтиром для вдосконалення правового середовища інших держав.

9. Зроблено висновок, що принципи адміністративного права поділяються на загальні та спеціальні. Серед загальних визначено європейські та національні, які тісно пов'язані між собою, адже національні принципи формувалися на основі європейських. Щодо спеціальних принципів, то в дослідженій сфері вони відображали як загальні, так і

специфічні засади підприємницької діяльності в аналізованих європейських країнах.

10. Доведено, що загальні європейські та національні принципи публічного адміністрування у сфері захисту прав підприємців взаємопов'язані. Вони базуються на європейських засадах, які гармонійно інтегруються в національні правові системи. Головним принципом є верховенство права, за яким адміністративні органи мають діяти в межах своїх повноважень і відповідно до закону. Це створює стабільне правове середовище для підприємців, запобігає необґрунтованому втручанню та забезпечує юридичну визначеність, що знижує правові ризики. Інші важливі принципи включають належне врядування та недискримінацію, що гарантують рівні умови для всіх підприємців, сприяючи чесній конкуренції. Принцип пропорційності обмежує адміністративні заходи лише до потрібного, що дозволяє бізнесу функціонувати без зайвих обмежень. Принцип захисту прав надає можливість підприємцям оскаржувати рішення адміністративних органів і брати участь у процесах, що їх стосуються, підвищуючи рівень довіри до держави.

11. Актуалізовано, що принцип субсидіарності передбачає вирішення питань на місцевому рівні, що дозволяє органам влади краще розуміти потреби підприємців й ухвалити більш ефективні рішення. У Польщі та Чехії повною мірою застосовуються норми ЄС, тоді як в Україні – частково, що дозволяє інтегрувати європейські стандарти та сприяти гармонізації національних правил із міжнародними.

12. У Польщі на законодавчому рівні встановлено принципи, які ефективно захищають права підприємців. Зокрема, презумпція добросовісності вимагає від адміністративних органів вважати дії підприємця законними, доки не доведено протилежне, що підвищує довіру держави до бізнесу. Принцип пропорційності обмежує заходи адміністративного втручання лише до необхідних для досягнення законних цілей. Принцип правової визначеності гарантує стабільність і передбачуваність правових

норм, що дозволяє підприємцям планувати свою діяльність без ризику раптових змін. Також діють принципи прозорості, швидкого адміністративного розгляду та обмеження перевірок, що запобігають надмірному тиску на підприємців.

13. З'ясовано, що всі три країни дотримуються принципу верховенства права, який забезпечує стабільність у відносинах між підприємцями та державними органами. Принципи законності та недискримінації створюють рівні умови для ведення бізнесу та сприяють чесній конкуренції. Принцип пропорційності мінімізує втручання держави, дозволяючи підприємцям діяти вільно в межах законодавства.

14. В Україні захищаються права власності та економічна різноманітність, що надає підприємцям свободу у виборі контрагентів і плануванні бізнесу. Принцип добросовісної конкуренції забороняє монополістичні практики. У Польщі принцип свободи підприємницької діяльності дозволяє бізнесу вільно розпочинати, вести та припиняти свою діяльність, якщо це не суперечить закону. Презумпція чесності підприємця гарантує, що держава не підозрює бізнес у недобросовісності без підстав. У Чехії підприємці мають право вільно обирати професію та створювати об'єднання для захисту своїх інтересів, при цьому державне втручання обмежене лише тими випадками, коли питання не можуть вирішуватися на місцевому рівні.

15. З'ясовано, що Управління з питань захисту економічної конкуренції (ÚOHS) у Чехії виконує не лише наглядові функції щодо підприємств, які порушують антимонопольне законодавство, але також забезпечує захист добросовісних підприємців. ÚOHS відіграє важливу роль у створенні справедливих умов конкуренції, особливо для компаній, які тільки виходять на ринок. Це включає захист від недобросовісної конкуренції, такої як обманна реклама, зловживання договірними перевагами та дискримінація нових учасників ринку. Завдяки цьому ÚOHS сприяє прозорості та

зміцненню довіри до економічної системи, забезпечуючи рівні умови для всіх учасників ринку.

16. У Чехії громадський захисник прав (омбудсмен) виконує функції захисту підприємців, забезпечуючи незалежний позасудовий контроль за діями державних органів. Його повноваження включають розгляд скарг на порушення прав підприємців, проведення незалежних розслідувань та надання рекомендацій щодо усунення виявлених порушень. Омбудсмен має право публічно висловлювати критику на адресу державних органів, що створює додатковий тиск для усунення несправедливості. Він також забезпечує захист підприємців від дискримінаційних дій, неправомірних перевірок та затягування процедур, які можуть ускладнювати підприємницьку діяльність.

17. Розкрито, що міністерства економіки в Україні, Польщі та Чехії мають спільні завдання у сфері захисту прав підприємців. Вони займаються формуванням та реалізацією державної політики економічного розвитку, підтримкою підприємництва, забезпеченням рівних умов доступу до ринків та підтримкою малого й середнього бізнесу. До їхніх завдань також входить сприяння економічним реформам для покращення бізнес-клімату, координація економічної політики та розвиток національної економіки, а також створення нормативно-правової бази для підтримки підприємницької діяльності.

18. Узагальнено, що міністерства економіки в аналізованих країнах мають схожі функції та спільні специфічні завдання. В Україні вони включають формування політики у сфері публічних закупівель, регулювання державного ринкового нагляду та управління державною власністю і корпоративними правами. У Чехії ці завдання включають надання консультаційних та фінансових послуг для розвитку підприємництва, особливо малого та середнього бізнесу, надання грантів і пільгових кредитів, а також інтеграцію до європейських економічних структур. У Польщі основні завдання зосереджені на просторовому плануванні та житловому

будівництві, модернізації економіки через цифровізацію та автоматизацію, на реалізації програм розвитку Польської інвестиційної зони, підтримці польських ремесел і формуванні політики у сфері торгівлі у межах співпраці з ЄС.

19. Доведено, що адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування щодо захисту прав підприємців в Україні, Польщі та Чехії визначається їхніми завданнями та повноваженнями, закріпленими національним законодавством. Вони зосереджуються на формуванні та реалізації політики підтримки підприємництва, забезпеченні рівних умов для доступу до ринків, сприянні реформам для покращення бізнес-клімату та розвитку інфраструктури, що полегшує ведення підприємницької діяльності.

20. Чеський омбудсмен має високий рівень незалежності і може публічно висловлювати критику державних органів, що створює додатковий тиск на органи влади для забезпечення справедливості. Завдяки цьому підприємці мають ефективний інструмент для захисту від неправомірних дій та адміністративних перешкод. Проте його предмет відання не є спеціальним і розпорошуються практично на всі права, свободи й законні інтереси які порушуються суб'єктами владних повноважень.

21. У Польщі існує найбільш досконалий з-поміж трьох розглянутих держав адміністративно-правовий статус бізнес-омбудсмена, який закріплено спеціальним Законом. Предмет його відання спеціалізується виключно на захисті мікро-, малих та середніх підприємств. Його статус законодавчо закріплений, що забезпечує незалежність від виконавчої влади. Бізнес-омбудсмен має широкі повноваження, включаючи можливість впливу на законодавчі процеси, що дозволяє йому активно сприяти покращенню умов ведення бізнесу. Максимальна незалежність від виконавчих органів влади дозволяє омбудсмену впливати на законодавчу владу, представляючи інтереси підприємців під час підготовки нових нормативно-правових актів.

РОЗДІЛ 2

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ)

2.1. Поняття та зміст інструментів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія)

Актуальність наукового аналізу інструментів публічного адміністрування, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів підприємців, зумовлена потребою збереження та розвитку бізнесу в Україні в умовах російсько-української війни. Порівняльний аналіз досвіду України, Польщі та Чехії у використанні інструментів публічного адміністрування дозволяє визначити, які з європейських стандартів можуть бути адаптовані в українських умовах для посилення правової стабільності та економічної стійкості підприємництва.

У контексті євроатлантичної інтеграції України цей аналіз сприяє запозиченню кращих практик, що спрямовані на зміцнення правового середовища та розвиток ефективної державної політики щодо підтримки бізнесу. Це особливо важливо в умовах підвищених ризиків і проблем, спричинених воєнними діями, коли забезпечення прозорих і передбачуваних правил гри стає вирішальним чинником для залучення інвестицій та відновлення економічної активності. Використання інструментів, як-от електронне урядування, ліцензування та нормативно-правові акти, сприяє зміцненню підприємницького середовища і створює умови для сталого розвитку бізнесу навіть в умовах кризових ситуацій.

У теорії адміністративного права існують пені тенденції до розкриття юридичної природи інструментального підходу до публічного адміністрування. Так, інструментальний підхід передбачає, що правові норми є засобом соціалізації, що дозволяє індивідам адаптуватися до вимог соціального середовища й задовольнити свої потреби. Інструментальна

теорія права розглядає потреби, інтереси та інші інтенції як такі, що спочатку усвідомлюються суспільством і групуються за ступенем їх вираженості та присутності. Вони закріплюються на правовому рівні, що забезпечує їх виконання через правові приписи та діяльність публічних адміністрацій. Публічне адміністрування виконує функцію правового інструменту, забезпечуючи формування і функціонування адміністрацій, постановлення цілей, планування їх діяльності, а також здійснення контролю за реалізацією цих цілей. Діяльність публічного адміністрування включає правозастосовну функцію, яка реалізується через закони та підзаконні акти, а його стадії відображають процеси конституційного визначення основ взаємодії держави і громадян, законодавче закріплення, підзаконне регулювання, безпосереднє функціонування та контроль за діяльністю адміністрацій) [22].

У юридичній літературі існують два основних підходи до формального оформлення інструментарію динаміки адміністративного права. Так, на думку К. Бондаренко, форми та методи державного управління є ключовими елементами реалізації державної влади, що відображаються в зовнішньо виражених діях органів виконавчої влади. Форми управління є зовнішнім вираженням змісту однорідних дій, які виконуються державними органами для реалізації управлінських функцій. Вони поділяються на правові та неправові форми, де перші включають видання нормативних актів і юридично значущі дії, тоді як другі охоплюють організаційні та матеріально-технічні операції, спрямовані на забезпечення діяльності органів державної влади. Учений доводить, що методи державного управління – це способи організаційно-розпорядчого впливу на об'єкти управління, що застосовуються для досягнення конкретних цілей держави. Вони поділяються на загальні (переконання, примус) та спеціальні методи, які використовуються на різних стадіях управлінського процесу. Юридична природа методів полягає в тому, що вони реалізують владні повноваження, закріплені за органами виконавчої влади, та забезпечують дотримання встановленого порядку й виконання законодавчих вимог [11].

М. Курко доводить, що форми державного управління є зовнішнім вираженням управлінської діяльності, забезпечуючи реалізацію функцій держави. Вони поділяються на правові та неправові форми залежно від їхньої юридичної значущості. Правові форми включають видання нормативно-правових актів (законів, указів, постанов), що встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки, укладання угод між державними органами та іншими суб'єктами для виконання спільних завдань, здійснення юридично значущих дій, як-от видання ліцензій, реєстрація суб'єктів господарювання, проведення адміністративних розслідувань. Неправові форми управління охоплюють організаційні заходи, як-от проведення нарад, консультацій, службових нарад, спрямованих на узгодження дій органів державного управління, а також матеріально-технічні операції, що включають ведення бухгалтерського обліку, підготовку звітів та статистичних даних, проведення прес-конференцій [33].

Наприклад, використовуючи таку «неправову форму управління», як установче засідання оперативної групи з відновлення в межах Української платформи донорів, прем'єр-міністр Д. Шмигаль підкреслив важливість системної та злагодженої роботи для успішної реалізації проєктів відновлення України, яка є одним з головних пріоритетів на найближчі роки. Голова Уряду України запропонував посилити цей напрямок через створення Оперативної групи з відновлення та Дорадчої групи при Агентстві відновлення, що дозволить ефективніше координувати проєкти, спрямовані на відбудову інфраструктури та економічне відновлення країни. Оперативна група буде виконувати функцію «єдиного вікна» для обміну інформацією щодо нагальних потреб у відбудові, а також сприяти реалізації пріоритетних інфраструктурних проєктів на регіональному рівні. Д. Шмигаль також наголосив на важливості регулярних зустрічей за участю представників міністерств, спеціальних посланників із питань відновлення та ключових зацікавлених сторін для досягнення максимальної прозорості й ефективності в управлінні ресурсами [61].

Отже, форми та методи публічного адміністрування є ключовими інструментами реалізації державної політики, що поділяються на правові (нормативні акти, юридично значущі дії) та неправові (організаційні заходи, матеріально-технічні операції). Використання цих форм забезпечує ефективність управління, злагодженість роботи державних органів і сприяє виконанню таких стратегічних завдань, як відновлення України. Запровадження Оперативної групи з відновлення демонструє важливість координації та прозорості в реалізації державних проєктів.

Також професор М. Курко продовжує, що методи державного управління визначаються як сукупність способів і прийомів впливу на об'єкти управління для досягнення поставлених цілей. Вони поділяються на загальні та спеціальні, а також можуть класифікуватися за характером впливу на об'єкти управління. Серед загальних методів виділяються переконання, що є методом м'якого впливу, заснованого на аргументації та роз'ясненні потреби дотримання встановлених норм, а також примус, що передбачає застосування адміністративних санкцій для забезпечення дотримання законодавчих норм [33].

Спеціальні методи включають адміністративні методи, як-от видання обов'язкових до виконання рішень, розпоряджень, наказів; економічні методи, що використовують економічні важелі (податки, субсидії, дотації) для стимулювання певної поведінки; психологічні методи, що включають вплив через засоби масової інформації та соціальні кампанії для формування суспільної думки; соціологічні методи, які полягають у застосуванні соціологічних досліджень для аналізу потреб населення та адаптації управлінських рішень. За рівнем впливу вирізняються методи прямого впливу (накази, інструкції, розпорядження) та непрямого впливу (економічні стимули, рекомендації, пропозиції). За змістом виділяють організаційно-розпорядчі методи (видання наказів, розпоряджень), регулятивні методи (підготовка та затвердження нормативних актів), а також контрольні методи (інспекції, перевірки, ревізії). Форми управління зумовлюють вибір методів,

що застосовуються для досягнення цілей держави. Так, використання правових форм управління вимагає застосування адміністративних методів для забезпечення виконання норм права, тоді як у випадках неправових форм управління доцільно застосовувати переконання та психологічний вплив [33].

Від представниць сучасної адміністративно-правової думки Т. Кравцової та Н. Петрової походить думка, що юридична природа інструментів публічного адміністрування полягає в тому, що вони є сукупністю зовнішньо виражених форм і методів діяльності суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють адміністративні функції в межах визначеної законом компетенції з метою досягнення публічного інтересу. Такі інструменти включають нормативні акти, адміністративні акти, адміністративні договори, акти-плани та фактичні дії, що забезпечують упорядковане використання державних ресурсів, моніторинг їхнього надання, а також контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання [32].

На думку К. Оксютенка, інструменти публічного адміністрування є юридично визначеними засобами, методами та процедурами, за допомогою яких органи публічної влади реалізують свою діяльність у напрямку забезпечення суспільних потреб і вирішення соціальних завдань. У контексті цифрового суспільства такі інструменти є не лише адміністративними діями, а й включають в себе використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності послуг. Інструменти забезпечення цифрового публічного адміністрування також охоплюють аспекти електронного урядування, що передбачає впровадження платформи електронних послуг, включаючи надання адміністративних послуг онлайн, розроблення та підтримку електронного документообігу, а також інтеграцію сервісів для громадян і бізнесу. Інформаційно-комунікаційні технології використовуються для підвищення ефективності управлінських процесів і покращення взаємодії з громадянами, зокрема автоматизацію процесів, розвиток цифрових сервісів і створення

інформаційних порталів для громадян. Інфраструктура відкритих даних забезпечує відкритий доступ до державних даних для громадськості та бізнесу з метою сприяння інноваціям і підвищення прозорості влади. Інструменти цифрової безпеки передбачають забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних громадян у рамках електронних послуг через ухвалення спеціальних нормативно-правових актів і впровадження технологій шифрування і автентифікації) [44].

Отже, інструменти публічного адміністрування є ключовими засобами впливу органів влади на суспільні процеси та забезпечення належного управління державними ресурсами. Вони охоплюють як адміністративні, економічні, соціальні та психологічні методи впливу, так і сучасні цифрові технології, що сприяють ефективності та прозорості управлінських процесів. У цифровому суспільстві особливу роль відіграє електронне урядування, яке забезпечує доступність адміністративних послуг, автоматизацію процесів та підвищення рівня інформаційної безпеки. Використання таких інструментів сприяє відкритості влади, покращенню взаємодії з громадянами та розвитку інновацій.

Т. Кравцова та Н Петрова акцентують увагу на тому, що неефективне використання державних ресурсів зумовлене відсутністю належних правил, порядків і дисципліни планування, що призводить до непослідовного й безконтрольного адміністрування. Інструментами публічного адміністрування у сфері державної допомоги визначено нормативні акти, індивідуальні (адміністративні) акти, акти-плани та фактичні дії. До нормативних актів належать Порядок моніторингу державної допомоги, Порядок подання інформації до Антимонопольного комітету України, а також Порядок ведення реєстру державної допомоги. Індивідуальними актами є рішення Антимонопольного комітету, що мають юридичні наслідки для конкретних суб'єктів господарювання. Акти-плани представлені програмами державної допомоги, які є основою для ухвалення рішень Антимонопольним комітетом. Фактичні дії включають моніторинг, який

дозволяє забезпечити прозорість і контроль за використанням державних коштів. Підкреслюється важливість дотримання конкурентного нейтралітету під час надання державної допомоги, що закріплено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Відзначено, що ефективне використання ресурсів держави можливе лише за умови належного контролю та прозорості, що досягається за допомогою інструментів публічного адміністрування, які спрямовані на досягнення суспільно корисної мети [32]. Зазначений підхід є таким, що може бути використаний й у сфері публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців з певними особливостями.

Отже, інструменти публічного адміністрування характеризуються юридичною визначеністю, оскільки вони закріплені у правових нормах і регламентуються законодавчими або підзаконними актами. Цілеспрямованість цих інструментів виявляється в їхньому призначенні для забезпечення досягнення публічних інтересів та виконання державних завдань. Вони мають зовнішній вираз, тобто є конкретними діями, методами чи процедурами, що застосовуються публічною адміністрацією для реалізації своїх повноважень. Інструменти також характеризуються гнучкістю й адаптивністю, оскільки можуть включати адміністративні, економічні та технологічні засоби, що підвищує їх ефективність і прозорість. Контроль і підзвітність є важливими аспектами, які передбачають обов'язковість контролю за їх виконанням і звітність перед громадськістю або іншими державними органами. До інструментів публічного адміністрування належить видання підзаконних нормативно-правових актів, а також адміністративних актів, де перші затверджують відповідні рішення та постанови. Електронне урядування з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та ліцензування також є важливими інструментами публічного адміністрування. Додатково до інструментів публічного адміністрування належать моніторинг і контроль, акти-плани, фактичні дії, як-от інспекції та перевірки, а також цифрова безпека.

Видання підзаконних нормативно-правових актів є найбільш вагомим і єдиним правотворчим інструментом публічного адміністрування, завдяки якому уточнюються та деталізуються норми законів до моменту правозастосування. Як приклад, у формі постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 459 було затверджено Положення про Міністерство економіки України, згідно з яким воно відіграє важливу роль у підтримці та регулюванні економічної діяльності в Україні, зокрема через інновації та публічні закупівлі. Основні завдання міністерства включають організацію та координацію інноваційної діяльності в реальному секторі економіки, розвиток національної інноваційної системи, а також забезпечення співпраці з Європейським Союзом у сфері інноваційної діяльності. Міністерство також здійснює нормування у сфері будівництва в межах повноважень, передбачених законодавством, а також бере участь у державному регулюванні цін (тарифів) на продукцію, товари та послуги, що передбачає координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань ціноутворення[59].

Забезпечення функціонування системи публічних закупівель включає розроблення нормативно-правових актів, аналіз функціонування системи закупівель, підготовку щорічних звітів для Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, а також надання консультацій з питань публічних закупівель. Міністерство здійснює міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель, взаємодіє з громадськістю з метою вдосконалення системи закупівель, організовує наради та семінари з питань публічних закупівель, а також авторизує електронні майданчики для проведення закупівель. Управління державним майном включає розроблення критеріїв стратегічних підприємств, що мають значення для економіки та безпеки держави, контроль за ефективністю управління об'єктами державної власності, ведення реєстру укладених контрактів з керівниками суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також формування переліку об'єктів, що не підлягають приватизації [59].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти є ключовим інструментом публічного адміністрування, що забезпечує деталізацію та конкретизацію норм законів для їх ефективного застосування. Так, Міністерство економіки України відповідно до своєї компетенції відіграє важливу роль у регулюванні економічної діяльності, підтримці інновацій, публічних закупівель та ціноутворення. Його функції включають координацію інноваційної політики, співпрацю з ЄС, нормування у сфері будівництва та управління державним майном, що сприяє економічній стабільності та розвитку національної економіки.

Прикладом із Чехії є нормативно-правовий наказ Міністерства промисловості та торгівлі № 218/2001 від 14 червня 2001 року, що встановлює особливості обліку електроенергії та передання технічних даних. Основні норми, затверджені наказом, включають положення, що мають значення для забезпечення прав підприємців у галузі електроенергетики. Постанова визначає деталі надання вимірювань у системі передання та розподілу електроенергії, включаючи оцінювання й передання результатів вимірювань, необхідну інформацію для розрахунків за електроенергію, а також методи передання технічних даних у контексті постачання електроенергії. Вимірювання електроенергії охоплює встановлення, експлуатацію, контроль та технічне обслуговування вимірювальних приладів, які зчитують та зберігають дані; визначаються типи вимірювань (А, В, С) залежно від способу збору даних і частоти їх передання, що забезпечує підприємців точними та достовірними даними для обліку [130].

Фактичні значення електроенергії включають виміряні або розраховані показники, які передаються для оцінювання споживання чи постачання енергії та обліковуються операторами відповідних систем передання або розподілу, що надає підприємцям важливу інформацію для ефективного управління енергоресурсами. Передаються коди обліку учасників ринку, технічні дані з договорів, інформація про резерви потужності, а також фактичні дані з вимірювань операторів систем передання та розподілу, що

гарантує прозорість і доступність інформації для підприємців у сфері електроенергії [130].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти, видані адміністративними органами, є важливим інструментом публічного адміністрування, що може сприяти захисту прав підприємців. Вони деталізують і конкретизують положення законів, надаючи підприємцям чіткі правила та процедури для їхньої діяльності. Такі акти виконують регуляторну функцію, забезпечуючи контроль і порядок у певних секторах економіки, що допомагає уникати правової невизначеності. Завдяки оперативності та гнучкості підзаконні акти можуть швидко адаптуватися до змін у законодавстві або економічному середовищі, дозволяючи адміністративним органам реагувати на актуальні потреби підприємців. Вони також містять технічні регламентації, які полегшують дотримання вимог у специфічних сферах – як приклад, у вимірюванні електроенергії або стандартах звітності. Підзаконні акти сприяють прозорості, установлюючи вимоги щодо обміну даними між учасниками ринку та адміністративними органами, що забезпечує доступ до важливої інформації для підприємців. Також ці акти підтримують правозастосування на національному рівні, дозволяючи адміністративним органам реалізовувати державні політики та захищати права підприємців у межах практичного виконання законів.

Також у системі публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу України, Польщі та Чехії активно застосовуються такі інструменти публічного адміністрування, як електронне урядування, що впроваджує цифрові платформи для надання державних послуг онлайн, підвищуючи доступність і прозорість адміністративних процесів для громадян і бізнесу [85], та моніторинг і контроль, що забезпечують перевірку відповідності діяльності суб'єктів установленим стандартам і контроль за дотриманням законодавчих вимог, зокрема у сфері державної допомоги [137].

В Україні урядовий проєкт «Робота, запроваджений у липні 2022 року, є прикладом використання інструментів електронного врядування для стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу в Україні. Програму спрямовано на підтримку підприємців через надання грантів для старту або розширення бізнесу. За понад два роки дії проєкту було інвестовано 10,3 млрд грн, із яких половину вже повернуто державі у вигляді податків. Це підкреслює ефективність публічного адміністрування, спрямованого на створення нових робочих місць і стимулювання економічного розвитку навіть в умовах війни. Завдяки електронному врядуванню заявки на отримання грантів подаються онлайн через портал Дія, що забезпечує прозорість і доступність для підприємців [20].

Адміністративні акти є найбільш численними (основними, з погляду правозастосування) конкретними індивідуальними рішеннями органів публічної адміністрації, що мають юридичні наслідки і спрямовані на реалізацію адміністративних функцій через ухвалення обов'язкових для виконання приписів. Як приклад, Міністерство клімату та навколишнього середовища Польщі в межах контролю промислового забруднення у формі ліцензії надало дозвіл компанії SPOLANA S.R.O. на виробництво хімічних речовин і полімерів. Ліцензія охоплює виробництво та переробку ПВХ і азотних добрив, а також інших полімерів і хімічних продуктів, дозволяючи компанії здійснювати діяльність згідно з європейськими стандартами охорони навколишнього середовища. Ця ліцензія передбачає регулярний екологічний моніторинг і дотримання вимог щодо зниження шкідливих викидів. Чеська інформаційна агенція з охорони довкілля (CENIA) з дозволу відповідної регіональної ради видала компанії Spolana A.S. ліцензію на виробництво хімічних речовин, зокрема хлору та його похідних, а також інших хімічних продуктів, як-от ПВХ. Цю ліцензію видано за інтегрованою процедурою, яка потребує оновлення кожні 8 років у межах вимог IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control) [121; 123; 141].

Отже, у системі публічного адміністрування України, Польщі та Чехії активно застосовуються сучасні інструменти, як-от електронне урядування, моніторинг і контроль, що сприяють підвищенню прозорості й ефективності державного управління. В Україні впровадження програми «Робота через цифрові платформи демонструє успішне використання електронного врядування для підтримки бізнесу та економічного розвитку. У Польщі та Чехії адміністративні акти, зокрема ліцензії у сфері екологічного контролю, є важливими інструментами регулювання та забезпечення дотримання європейських стандартів. Такі підходи забезпечують ефективне управління державними ресурсами та стимулюють економічну стабільність.

Л. Дубінський доводить, що в публічному праві Чеської Республіки адміністративні акти у сфері господарської діяльності є важливими інструментами публічного адміністрування підприємництва. Вони визначають правовий статус суб'єктів підприємницької діяльності. Учений пропонує концепцію індивідуального адміністративного акта як інструмента, що врівноважує свободу підприємництва та інші захищені цінності. До таких цінностей належать громадський інтерес, безпека та захист навколишнього середовища. Індивідуальні акти включають рішення щодо надання дозволів, ліцензій, а також обмеження чи заборони видів діяльності. Особливістю цих актів є ухвалення їх на основі зважування інтересів підприємців та суспільства. Це забезпечує захист публічного порядку і прав інших осіб. Такі акти можуть мати позитивний або негативний характер. Вони надають дозволи або обмежують діяльність за потреби. Санкційні рішення можуть включати штрафи або припинення діяльності при порушеннях. Л. Дубінський наголошує на потребі обґрунтованості актів, які мають відповідати принципу пропорційності. Це запобігає надмірним обмеженням свободи підприємництва. Важливо зберігати баланс між економічною свободою та захистом інших прав і інтересів [103].

Український учений О. Кашперський розкриває, що ліцензування постає як важливий інструмент публічного адміністрування, спрямований на

забезпечення дотримання нормативних вимог у певних сферах діяльності. Основні права суб'єктів, які здійснюють ліцензування, включають видання, переоформлення та анулювання ліцензій, а також контроль за дотриманням ліцензіатами встановлених умов. Їх обов'язки полягають у забезпеченні виконання законодавчих вимог і здійсненні контролю за діяльністю ліцензіатів відповідно до встановлених процедур. Ліцензування надає суб'єктам адміністративні інструменти для перевірки й нагляду, а також право вживати заходів у разі порушення ліцензійних вимог. За допомогою ліцензування забезпечується можливість застосування різних видів відповідальності (дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної) для суб'єктів, які не дотримуються умов ліцензії. Ефективність ліцензування як інструменту публічного адміністрування підтримується через надання суб'єктам певних правових гарантій, як-от державний захист і соціально-правові механізми, що сприяють належному виконанню їх функцій у сфері ліцензування 2011) [28].

Отже, адміністративні акти та ліцензування є важливими інструментами публічного адміністрування, які врівноважують свободу підприємництва та суспільні інтереси. У Чеській Республіці адміністративні акти регулюють господарську діяльність, забезпечуючи баланс між економічною свободою та захистом громадських інтересів, тоді як в Україні ліцензування відіграє ключову роль у контролі за дотриманням нормативних вимог. Ліцензування дозволяє регулювати діяльність підприємців, установлювати відповідальність за порушення та гарантувати законність їхньої роботи. Обидва механізми сприяють ефективному управлінню економічними процесами, забезпечуючи прозорість і стабільність у сферах підприємництва.

У Чеській Республіці для ведення підприємницької діяльності потрібно отримати ліцензію відповідно до Закону № 455/1991 Coll. «Про промисли, ліцензування торгівельної діяльності», яка поділяється на кілька видів: вільна торгівля не потребує спеціальної професійної кваліфікації та

включає 82 сфери діяльності, які підприємець обирає під час реєстрації, а реміснича торгівля потребує підтвердження професійної компетентності, наприклад диплому про середню або вищу освіту або шість років досвіду роботи у відповідній сфері; пов'язана торгівля вимагає спеціальної професійної компетентності, яка регулюється окремими правовими нормами; ліцензована торгівля потребує підтвердження професійної кваліфікації та позитивного висновку від відповідного органу державної адміністрації. Для отримання ліцензії потрібно надати посвідчення особи, документи про кваліфікацію для окремих видів діяльності та підтвердження сплати адміністративного збору. Підприємницька діяльність може бути розпочата після подання всіх необхідних документів або отримання рішення про надання концесії в разі ліцензованої діяльності [169].

Отже, інструменти публічного адміністрування відіграють важливу роль у забезпеченні правопорядку, захисту та підтримки підприємницької діяльності. Вони включають як правові, так і адаптивні підходи, що сприяють гнучкості адміністративних органів у реагуванні на зміни законодавства та суспільних потреб. Використання таких інструментів забезпечує прозорість, підзвітність та ефективність взаємодії між державними органами та підприємцями, створюючи умови для соціальної справедливості й економічного розвитку.

2.2. Підзаконні нормативно-правові та адміністративні акти як інструменти публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії

На основі аналізу положень Конституції Польщі, зокрема статей 92, 93 та 94, можна узагальнити порядок видання підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність адміністративних органів. Підзаконні акти (регламенти) видаються органами, зазначеними в

Конституції, на основі чітких повноважень, визначених законом. У законі має бути зазначено орган, уповноважений видавати регламент, обсяг питань, що регулюються, а також вказівки щодо змісту акта. Органи, що мають право видавати такі акти, не можуть делегувати ці повноваження іншим органам. Постанови Ради Міністрів, розпорядження прем'єр-міністра та міністрів є внутрішніми актами, що поширюються лише на організаційні підрозділи, підпорядковані органу, який їх видає [116].

Такі акти видаються на підставі закону та не можуть бути основою для ухвалення рішень щодо прав громадян чи юридичних осіб. Органи місцевого самоврядування мають право видавати локальні нормативно-правові акти на основі повноважень, наданих їм законом, які діють виключно на території їхньої юрисдикції. Закон установлює принципи та порядок видання таких актів, що забезпечує дотримання правової визначеності, прозорості та підзвітності в діяльності адміністративних органів у межах їхньої компетенції [116].

Підзаконні нормативно-правові акти в Польщі видаються на підставі чинного законодавства конкретними органами виконавчої влади. Такі акти можуть ухвалюватися Президентом, Радою Міністрів, прем'єр-міністром, міністром, відповідальним за функціонування урядової адміністрації, а також Національною радою з телерадіомовлення. Локальні нормативно-правові акти діють лише в межах території, на яку поширюється юрисдикція органу, що їх видав. Видавцями таких актів є органи державної влади або місцевого самоврядування, до яких належать провінційні збори, районні ради, муніципальні ради, воєвода, воєводське правління, повітове правління, гмінний староста, староста, президент міста, а також незалежні органи управління [171]. Так, Міністерство фінансів Польщі ухвалило спеціальний підзаконний нормативно-правовий акт, що затвердив так звану «Конституцію бізнесу». Цей документ став важливою складовою реформи господарського права країни. Його метою є забезпечення ефективної співпраці між підприємцями та державною адміністрацією. Конституція бізнесу

спрямована на соціально-економічний розвиток і підвищення рівня добробуту громадян. Основна ідея цього акта полягає в упровадженні принципів, що сприяють економічній свободі та зміцненню довіри між бізнесом і державою. Закон гарантує свободу підприємницької діяльності та право здійснювати дії, які не заборонені законом. Він також забезпечує дотримання принципів добросовісної конкуренції, презумпції доброчесності підприємців і пропорційності дій державних органів [115].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти в Польщі, спрямовані на забезпечення прав підприємців, відіграють важливу роль у створенні правових механізмів для реалізації економічних свобод, оскільки видаються на основі чітко визначених законом повноважень у межах компетенції органів виконавчої влади, передбаченої Конституцією, що забезпечує правову визначеність і стабільність відносин між підприємцями та державними органами. Такі акти, як регламенти та постанови, сприяють прозорості адміністративних процедур, створюють сприятливі умови для підприємницької діяльності та захищають права підприємців від надмірного втручання з боку держави, що сприяє соціально-економічному розвитку та підвищенню рівня добробуту громадян.

У Законі України «Про правотворчу діяльність» визначено, що підзаконний нормативно-правовий акт є правовим документом, який ухвалюється уповноваженими суб'єктами на основі та для реалізації положень Конституції, законів України й міжнародних договорів, що мають силу для України, і має відповідати Конституції, чинному законодавству, міжнародним зобов'язанням України та підзаконним актам вищої юридичної сили, забезпечуючи узгодженість і єдність правової системи [66].

Такі акти ухвалюються у формах, визначених Конституцією або законом, що не є делегуванням законодавчих повноважень щодо регулювання суспільних відносин, які можуть регулюватися виключно законами, і у випадках, коли закон чи Конституція передбачають видання підзаконного акта у формі положення, інструкції, порядку чи правил, цей акт

затверджується відповідним суб'єктом правотворчої діяльності, набуваючи сили основного акту, яким він був затверджений. Спільне ухвалення підзаконних нормативно-правових актів можливе різними суб'єктами правотворчості у випадках, передбачених законом, актами Президента чи Кабінету Міністрів України, що сприяє узгодженню правового регулювання між різними державними органами та підвищує прозорість і підзвітність у правозастосуванні [66].

Українська вчена О. Яра доводить, що юридична природа видання нормативно-правових актів як інструменту публічного адміністрування полягає в тому, що це розпорядча правотворча діяльність суб'єктів публічної адміністрації, спрямована на деталізацію та конкретизацію положень законів з метою забезпечення ефективного їх виконання. Нормативно-правові акти є вторинними (підзаконними) джерелами права, які дозволяють суб'єктам публічного адміністрування уточнювати правові норми до моменту їх безпосереднього правозастосування. Вони встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки для неперсоніфікованого кола осіб, що бере участь в адміністративно-правових відносинах, і розраховані на багаторазове застосування в межах компетенції відповідних органів. Учена підкреслює, що видання нормативно-правових актів є невід'ємним інструментом публічного адміністрування, оскільки вони дозволяють деталізувати загальні положення законів України. Такі акти забезпечують правову визначеність і стабільність, створюючи чіткі правила [92].

Нормативно-правові акти публічної адміністрації виконують дві основні функції: вони є джерелами адміністративного права й водночас – інструментами діяльності органів публічного адміністрування. Їхня юридична природа полягає в установленні загальнообов'язкових норм для регулювання суспільних відносин, що не охоплюються безпосередньо законами. Такі акти мають нижчу юридичну силу порівняно із законами, але відіграють важливу роль у системі джерел адміністративного права завдяки детальному регулюванню специфічних питань у межах компетенції

публічних органів. Нормативні акти публічної адміністрації мають підзаконний характер, їх видання спрямоване на реалізацію законів і Конституції України. Вони є ефективними інструментами правового регулювання, оскільки дозволяють оперативно реагувати на зміни в адміністративно-правових відносинах. Юридична сила цих актів залежить від рівня органу, що їх ухвалює, та його здатності скасовувати акти нижчого рівня, що створює внутрішню ієрархію підзаконних актів [9].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти є важливим інструментом публічного адміністрування, оскільки деталізують і конкретизують положення законів для забезпечення їх ефективного виконання. Вони встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки, що мають підзаконний характер і сприяють правовій визначеності та стабільності. Такі акти є джерелами адміністративного права та водночас інструментами діяльності органів публічного адміністрування, забезпечуючи оперативне реагування на зміни в правовідносинах. Їх юридична сила залежить від рівня органу, що їх ухвалює, та їх ролі в ієрархії підзаконних актів.

Як приклад: постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 330 було затверджено підзаконний нормативно-правовий акт «Про виділення коштів для надання допомоги на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку», яка мала на меті забезпечити захист прав підприємців через надання фінансової підтримки у зв'язку з негативними наслідками пандемії COVID-19. Головним розпорядником коштів є Міністерство соціальної політики, яке організовує їхнє надання через місцеві органи соціального захисту. Виплати здійснюються на підставі поданих підприємцями заяв і необхідних документів, що гарантує захист їхніх прав на отримання фінансової допомоги у складні часи. Процедура подання заяв передбачала можливість повторного звернення в разі відмови через формальні помилки, що сприяє доступності та захисту прав підприємців. Контроль за використанням коштів покладено на

органи соціального захисту, які звітують Міністерству соціальної політики, що забезпечує прозорість і підзвітність процесу [62].

Інший приклад: методика визначення шкоди та збитків, яка була затверджена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України як підзаконний нормативно-правовий акт, спрямований на захист прав підприємців, які зазнали втрат унаслідок агресії російської федерації, забезпечуючи їм можливість отримати певну компенсацію. Вона встановлює чіткі правила для обрахунку втрат, що охоплюють як сільськогосподарських тварин, так і техніку, надаючи можливість постраждалим подавати заяви до уповноважених органів із відповідними підтверджувальними документами. Для перевірки втрат організовується комісійне обстеження, за результатами якого складається акт, що є підставою для відшкодування збитків [63].

Методика акцентує на мінімізації бюрократичних перешкод, зокрема забезпечує можливість повторного подання заяв у разі їх початкової відмови через формальні помилки, тим самим сприяючи швидкому розгляду скарг підприємців. Для підтвердження обсягу збитків використовуються офіційні реєстри та інші джерела даних, що дозволяє об'єктивно оцінити втрати та гарантувати справедливую компенсацію. Прозорість і підзвітність процесу забезпечується веденням відповідних реєстрів, публікацією звітів і наданням підприємцям доступу до інформації про хід розгляду їхніх справ, що сприяє відновленню бізнесу та підтримці економічної стабільності [63].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти, видані адміністративними органами в Україні, є ключовими інструментами публічного адміністрування, спрямованими на забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Вони дозволяють швидко реагувати на мінливі соціально-економічні умови, здійснюючи правозастосування положень законодавства, оперативно реагувати на критичні ситуації в умовах російсько-української війни. Завдяки цим актам адміністративні органи забезпечують безпосереднє забезпечення прав і законних інтересів підприємців через виникнення зміни

та припинення конкретних адміністративно-правових відносин, які сприяють стабільності бізнес-середовища та підтримці економічного розвитку України.

Підзаконні нормативно-правові акти в Чехії є правовими інструментами, які деталізують або конкретизують положення законів, забезпечуючи їхнє виконання, і створюються уповноваженими органами державної влади на основі Конституції Чехії та відповідного законодавства. До таких актів належать укази Президента, постанови й розпорядження уряду, накази та інструкції міністерств, а також акти, що видаються органами місцевого самоврядування в межах їхньої компетенції. У Чехії підзаконні акти забезпечують виконання норм права у специфічних сферах, зокрема у сферах фінансів, охорони здоров'я, освіти чи безпеки, причому всі вони мають відповідати Конституції й законам країни. Постанови та розпорядження уряду Чехії визначають детальні процедури реалізації законів, тоді як міністерські накази та інструкції забезпечують виконання законодавчих норм у конкретних секторах. Органи місцевого самоврядування також видають підзаконні акти для врегулювання питань місцевого значення, як-от організація комунальних послуг, планування розвитку територій чи встановлення місцевих зборів [175].

Усі підзаконні нормативно-правові акти в Чехії мають бути офіційно опубліковані у відповідних джерелах, як-от «*Sbírka zákonů*», з метою забезпечення прозорості та загального доступу. Вимоги до підзаконних актів передбачають їхню юридичну силу, відповідність вищим нормативно-правовим актам, публічність і чіткість формулювань, щоб уникати різночитань. Підзаконні акти відіграють ключову роль у правовій системі Чехії, забезпечуючи гнучкість і ефективність реалізації державної політики на різних рівнях управління [175].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти в Чехії є важливим інструментом публічного адміністрування, що деталізує законодавчі норми та забезпечує їхнє ефективне виконання. Вони видаються уповноваженими органами, такими як уряд, міністерства та місцеве самоврядування, і

регулюють специфічні сфери, зокрема фінанси, охорону здоров'я та освіти. Усі такі акти мають відповідати Конституції та законам Чехії, бути офіційно опублікованими для забезпечення прозорості та доступності. Завдяки підзаконним актам реалізація державної політики стає більш гнучкою та ефективною на всіх рівнях публічного адміністрування.

Підзаконні нормативно-правові акти в Чехії є важливими джерелами права, що видаються на основі та в межах закону для деталізації його положень і забезпечення практичного виконання, а до їхніх видів належать урядові постанови, накази міністерств, розпорядження органів місцевого самоврядування та інструкції органів виконавчої влади, які є компетентними для їх ухвалення; ці акти мають відповідати законам, принципам правової визначеності та підлягають офіційному оприлюдненню для набуття чинності; підзаконні акти можуть мати загальний характер, регулюючи широке коло питань, або спеціальний характер, деталізуючи норми у вузьких сферах, а їх законність контролюється через конституційний та адміністративний нагляд і судовий перегляд; у разі суперечності закону підзаконний акт визнається недійсним, а порядок їх ухвалення передбачає затвердження компетентним органом і офіційне оприлюднення; у системі права Чехії ці акти виконують похідну функцію щодо законів, забезпечуючи деталізацію законодавства та його взаємодію з іншими джерелами права[133].

Як приклад: постанова Уряду Чехії від 15 листопада 2021 року № 428 визначає оптимальні рівні державної підтримки в регіонах держави. Цей підзаконний нормативно-правовий нормативний акт деталізує та розширює положення Закону Чехії № 72/2000 Sb. «Про інвестиційні стимули та про зміну деяких законів» (Закон про інвестиційні стимули). Згідно з цією статтею уряд уповноважений установлювати допустимі рівні державної підтримки для інвестиційних проєктів у різних регіонах. Постанова № 428 конкретизує ці рівні з положеннями Угоди про функціонування Європейського Союзу, що стосуються державної допомоги в регіонах з різним рівнем економічного розвитку [121].

Ще приклад: постанова Уряду Чехії № 17/2003 встановлює технічні вимоги до низьковольтного електрообладнання, деталізуючи положення Закону № 22/1997 Зб. «Про технічні вимоги до продукції» та його статті, зокрема § 12 і § 13, які регулюють вимоги до продукції, що підлягає оцінюванню відповідності, та правила маркування СЕ. Постанова охоплює електрообладнання з діапазоном номінальної напруги 50–1000 вольт для змінного струму та 75–1500 вольт для постійного струму, визначаючи обов'язковість дотримання гармонізованих стандартів ЄС. У разі їх відсутності – технічних стандартів Чехії, що гарантує безпечність продукції для користувачів, тварин і майна, а також стійкість до зовнішніх механічних і кліматичних впливів. Документ установлює обов'язок виробників забезпечувати відповідність продукції через внутрішній виробничий контроль, нанесення знака СЕ та складання декларації про відповідність, а також уточнює порядок маркування та переходу від попередніх норм, зберігаючи чинність раніше виданих сертифікатів до моменту їх скасування [161].

Вимоги до кришталевого скла регулюються наказом Міністерства промисловості та торгівлі Чехії № 379/2000, затвердженим 10 жовтня 2000 року. Цей документ установлює умови визначення, характеристики та маркування виробів із кришталевого скла відповідно до положень Закону № 634/1992 «Про захист прав споживачів». Наказ охоплює вироби, класифіковані в коді 7013 Гармонізованої системи митної номенклатури, та встановлює основні категорії скла: високоловецьке, ловецьке, «кристалін» та стандартне кришталеве скло. Для використання визначених назв і символів виробник має забезпечити відповідність скла вимогам, закріпленим у додатках до документа, які деталізують хімічні та фізичні властивості [168].

Отже, адміністративні органи Чехії, створюючи підзаконні нормативно-правові акти, виконують важливу роль у реалізації законів, забезпечуючи їх практичну імплементацію через деталізацію і конкретизацію правових норм. Ці акти, як правило, мають класичний забезпечувальний

(вторинний) характер, що дозволяє їм бути ефективними інструментами виконання законів у різних секторах публічного адміністрування. Постанови уряду, накази міністерств та інші підзаконні нормативно-правові акти, що видаються органами місцевого самоврядування, спрямовані на врегулювання конкретних питань у сферах технічних вимог до продукції, розподілу державної підтримки, встановлення стандартів безпеки тощо. Вони зосереджені на деталізації положень законів, визначенні процедур їх застосування та адаптації до конкретних обставин. Вони також мають технічний характер, якщо спрямовані на встановлення стандартів, вимог і критеріїв відповідності. Тим самим підзаконні акти постають ключовим елементом правової системи Чехії, забезпечуючи зв'язок між законодавчими нормами та практичною їх реалізацією.

Польський учений Л. Дубінський формулює визначення індивідуальних актів адміністрації господарської діяльності як юридичних інструментів, які державні органи використовують для формалізації та регулювання відносин із суб'єктами господарювання. Ці акти є важливими не лише для забезпечення правового порядку, але й для балансування між свободою підприємництва й захистом інших суспільних цінностей, як-от публічний інтерес, захист навколишнього середовища та безпека громадян. Основні характеристики індивідуальних адміністративних актів включають юридичну визначеність і підзвітність. Вони видаються на основі законів і підзаконних нормативно-правових актів, які надають адміністративним органам повноваження діяти в межах чітко встановлених правил, забезпечують прозорість дій адміністрації та захист прав підприємців. Балансування інтересів полягає в тому, що такі акти ухвалюються на основі зваженого підходу між економічною свободою підприємців і захистом інших суспільних інтересів. Це означає, що держава, ухвалюючи рішення щодо ліцензування, надання дозволів чи обмеження господарської діяльності, має враховувати не лише економічні потреби підприємців, але й інтереси суспільства загалом [103].

Порядок реєстрації підприємницької діяльності в Польщі регулюється Законом від 6 березня 2018 року про Центральний реєстр та інформацію про господарську діяльність. Основою для запуску будь-якої підприємницької діяльності фізичною особою є внесення до Центрального реєстру та інформації про господарську діяльність (CEIDG), що здійснюється під керівництвом Міністерства розвитку, праці та технологій. Процедура передбачає, що підприємець подає заяву через електронну систему CEIDG або інтегровані з нею платформи, як-от Пункт інформації для підприємців. Ключовим елементом цього процесу є видання адміністративного акта після успішного подання і перевірки заявки, який підтверджує реєстрацію підприємця у CEIDG. Цей акт є офіційним підтвердженням того, що підприємець має право здійснювати господарську діяльність, і лише після його отримання суб'єкт може розпочати підприємницьку діяльність легально. Фактично цей адміністративний акт є вирішальним документом, без якого діяльність вважається незаконною [164].

Якщо в процесі реєстрації виявляються помилки або неповні дані, система CEIDG або відповідний адміністративний орган інформують підприємця про потребу виправлення даних упродовж встановленого терміну (зазвичай 7 днів). Після усунення неточностей видається остаточний адміністративний акт у формі електронного сертифіката. Завдяки функціонуванню CEIDG, підприємці можуть також скористатися інтегрованими можливостями подання запитів на реєстрацію у податковій системі, системі соціального страхування та вибір форми оподаткування, що суттєво спрощує процедури адміністрування та забезпечує прозорість у взаємодії між державою та підприємцями. Центральний реєстр (CEIDG) також забезпечує вільний доступ до зареєстрованих даних для державних органів і суспільства, дотримуючись при цьому положень про захист персональних даних, що підвищує рівень прозорості та відповідальності підприємців перед суспільством [164].

Отже, індивідуальний адміністративний акт у сфері забезпечення підприємницької діяльності в Польщі, як-от реєстрація суб'єкта господарювання через систему CEIDG, є важливим юридичним інструментом. Він забезпечує регулювання відносин між державними органами та підприємцями, поєднуючи юридичну визначеність із прозорістю та підзвітністю дій адміністрації. Акти видаються на основі законодавства й підзаконних нормативних актів, що регулюють повноваження адміністративних органів. Особлива увага приділяється балансу між економічною свободою підприємців і суспільними інтересами, такими як безпека громадян та охорона довкілля. Видання офіційного адміністративного акта підтверджує право на здійснення господарської діяльності, без якого будь-яка діяльність вважається незаконною. Запроваджені електронні платформи значно спрощують процедуру подання заявок і забезпечують інтеграцію з іншими системами, як-от податкова та соціальне страхування. Це сприяє прозорості у взаємодії підприємців із державою та забезпечує відкритий доступ до даних для громадськості й державних органів, дотримуючись при цьому вимог щодо захисту персональних даних.

М. Руденко зазначає, що адміністративний акт є важливим інструментом публічного адміністрування, спрямованим на ефективне функціонування органів державної влади, зокрема в забезпеченні як внутрішніх організаційних процесів, так і зовнішніх адміністративно-правових відносин. Це рішення або дія, що має юридичне значення, ухвалена адміністративним органом для вирішення конкретної справи з метою створення, зміни або припинення прав і обов'язків певних осіб. Такі акти ґрунтуються на нормах адміністративного права, що втілені в Конституції, законах України, рішеннях міжнародних судових органів і підзаконних нормативно-правових документах, що забезпечує правову визначеність і стабільність у суспільних відносинах. Адміністративні акти завжди мають чітко визначеного адресата і разовий характер, що дозволяє ефективно

вирішувати конкретні питання. Контроль за їх виданням здійснюється як вищими адміністративними органами, так і системою адміністративного судочинства, що гарантує прозорість ухвалення рішень і захист прав осіб, яких вони стосуються, забезпечуючи підзвітність у правозастосуванні [71].

Б. Мельниченко доводить, що адміністративний акт є основною формою публічного адміністрування, що використовується адміністративними органами для реалізації своїх функцій у межах встановленої компетенції. Адміністративний акт розглядається як зовнішнє вираження діяльності органів публічного управління у формі документа, що відображає волевиявлення суб'єкта влади. Основними науковими положеннями є твердження, що адміністративні акти є інструментом упорядкування управлінських процесів і забезпечують правову визначеність у публічно-правових відносинах. Окремо виділяються нормативні та індивідуальні акти, а також адміністративні угоди як різновиди актів, що забезпечують досягнення конкретних управлінських цілей [37].

Отже, адміністративний акт є ключовим інструментом публічного адміністрування, що забезпечує ефективність діяльності органів державної влади як у внутрішніх процесах, так і в адміністративно-правових відносинах. Він ухвалюється для створення, зміни або припинення прав і обов'язків певних осіб, що сприяє правовій визначеності та стабільності суспільних відносин. Контроль за виданням адміністративних актів здійснюється як адміністративними органами, так і судами, що забезпечує прозорість ухвалення рішень і захист прав громадян.

Прикладом адміністративних актів є підписання Декларації справедливого і розсудливого адміністрування між містом Чортків та Радою бізнес-омбудсмена, що стало своєрідним адміністративним актом, спрямованим на захист прав та законних інтересів підприємців. Декларація закріплює основні принципи належного урядування, прозорості та чесності у відносинах між державними органами та бізнесом. Цей документ допомагає усунути безпідставний тиск на підприємців, сприяє формуванню

довірливих і партнерських відносин, що є важливим для розвитку підприємницької ініціативи та інвестиційної привабливості регіону [88].

Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 21 липня 2015 року № 837 затвердив адміністративний акт, спрямований на внесення змін до попереднього наказу від 15 березня 2013 року № 248 стосовно утворення та діяльності апеляційної комісії для розгляду скарг щодо порушення принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Його метою була актуалізація складу та функцій комісії у зв'язку з організаційними та кадровими змінами в структурі центральних органів виконавчої влади, що дозволяє підвищити ефективність процедури розгляду скарг підприємців на дії адміністративних органів, забезпечити своєчасний аналіз і рекомендації для усунення порушень. Було оновлено склад апеляційної комісії, включивши до неї представників різних департаментів, відповідальних за питання підприємництва, технічного регулювання та зовнішньоекономічної діяльності, а також змінено назву департаменту з «департамент державної регуляторної політики та розвитку підприємництва» на «департамент розвитку підприємництва та регуляторної політики» для відповідності новій організаційній структурі, що сприяє підвищенню прозорості й ефективності діяльності апеляційної комісії в забезпеченні захисту прав підприємців і покращенні бізнес-клімату в Україні [68].

Ще приклад: згідно з наказом Міністерства економіки України від 6 вересня 2024 року № 150 «Про надання грантів для виробництва переробної промисловості» ТОВ «Камілак» отримав грант на створення або перероблення виробництва переробної промисловості за рахунок фонду 2 суб'єктів господарювання, які не обрали необхідну кількість балів і щодо яких відсутній обсяг фінансування за рахунок бюджетних коштів на суму 1 590 тис. грн [64; 68].

Отже, в Україні адміністративні органи видають адміністративні акти як базовий інструмент публічного адміністрування для забезпечення прав та

законних інтересів підприємців в Україні. Особливостями таких актів є їх індивідуальний характер, разова дія та чітко визначений адресат, що дозволяє швидко вирішувати конкретні питання суб'єктів господарювання. Такі акти ґрунтуються на теорії адміністративного права та чинному законодавстві, забезпечують правову визначеність і стабільність у відносинах між державою та підприємцями. Контроль і підзвітність видання актів з боку вищих та центральних адміністративних органів гарантують прозорість і захист прав підприємців, що сприяє покращенню бізнес-клімату та економічної стабільності в Україні.

2.3. Електронне врядування як комплексний інструмент публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії

Електронне врядування в ЄС розвивається на основі програми «Цифрове десятиліття», яка визначає цілі цифрової трансформації до 2030 року. Ця програма спрямована на створення безпечного, стійкого та інклюзивного цифрового середовища. У її межах передбачається, що щонайменше 80% населення ЄС матимуть базові цифрові навички, а кількість спеціалістів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) досягне 20 мільйонів із забезпеченням гендерної рівності в цій сфері. Водночас 75% підприємств ЄС використовуватимуть хмарні технології, штучний інтелект або великі дані. Малі та середні підприємства мають досягти базового рівня цифрової інтенсивності, а кількість стартапів-«єдинорогів» у ЄС подвоїться. Крім того, всі домогосподарства отримають доступ до гігабітного інтернету, а частка ЄС у виробництві передових

напівпровідників зросте вдвічі. Також буде розбудовано 10 000 кліматично нейтральних крайових вузлів для зберігання даних [108].

Окремий напрям програми передбачає цифровізацію державних послуг. Усі ключові державні сервіси будуть доступні онлайн, включаючи цифрові ідентифікатори та можливість переглядати медичні записи для кожного громадянина. Ця цифрова трансформація здійснюватиметься через спільний механізм моніторингу, щорічну публікацію звітів та розроблення стратегічних дорожніх карт для кожної країни ЄС. Значна увага приділятиметься міжнародним проєктам, таким як розбудова квантового зв'язку, 5G-інфраструктури, цифрових інноваційних центрів і кібербезпеки. Крім того, реалізація програми ґрунтується на Європейській декларації про цифрові права та принципи, яка гарантує захист прав громадян, справедливість у цифровому середовищі, безпеку користувачів та сталий розвиток технологій [108].

Зазначені засади наповнюють усю правову матерію Європейського співтовариства, зокрема питання забезпечення прав і законних інтересів підприємців.

Як викладають у своїй статті українські вчені Л. Антонова й А. Антонов, електронне врядування спрямоване на підвищення ефективності, прозорості та відкритості діяльності органів влади, орієнтуючись на потреби громадян, бізнесу та суспільства загалом, із залученням інформаційно-комунікаційних технологій для модернізації управління. Воно передбачає активне залучення громадян до формування та реалізації державної політики, сприяє децентралізації, демократичному контролю та боротьбі з корупцією [4].

Складовими елементами електронного врядування є взаємодія між учасниками, що включає систему «уряд – урядові органи» для ефективного функціонування державних установ, «уряд – населення», що забезпечує громадянам доступ до державних послуг, і «уряд – бізнес», що створює зручні умови для взаємодії підприємств із владою. Основою електронного

врядування є використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема комп'ютерів, телекомунікаційних мереж, програмного забезпечення та мобільних додатків, а також інструментів модернізації, як-от онлайн-послуги, інтегровані платформи для взаємодії та системи управління за результатами. Функціонування електронного врядування ґрунтується на принципах забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів, інтеграції державних послуг та постійному вдосконаленні технологій для покращення якості життя громадян, що є важливими умовами для досягнення ефективного управління у сучасному інформаційному суспільстві [4].

Мале підприємництво відіграє ключову роль у розвитку економіки через створення нових робочих місць, підвищення рівня конкуренції, сприяння інноваціям і гнучкість у реагуванні на зміну ринкових умов. Воно сприяє залученню інвестицій у регіональний розвиток, знижує нерівність у доходах і підтримує місцеву економіку. Перевагами малого бізнесу є швидкість ухвалення рішень, здатність адаптуватися до ринкових змін, індивідуальний підхід до клієнтів і можливість налагодження персональних ділових зв'язків. Електронні технології дозволяють автоматизувати процеси ведення бізнесу, знижувати витрати, покращувати доступ до ринкової інформації, спрощувати управління фінансами, маркетингом і логістикою. При цьому електронне врядування забезпечує доступність державних послуг онлайн, включаючи реєстрацію підприємств, подання податкових звітів, участь у тендерах і консультації. Це підвищує прозорість, знижує рівень корупції та прискорює адміністративні процеси для малого бізнесу. Для захисту малого підприємництва використовуються правові інструменти, як-от дотримання законодавства, укладення чітких договорів із партнерами, забезпечення конфіденційності даних і створення системи управління ризиками. Технічні методи включають впровадження кібербезпеки для захисту даних, резервного копіювання й використання антивірусного програмного забезпечення. Фінансові способи передбачають диверсифікацію

джерел доходів, страхування бізнесу та створення резервних фондів для покриття можливих збитків.

О. Лебідь доводить, що електронне врядування у підприємстві ґрунтується [98] на принципах прозорості, відкритості, ефективності та цифрової трансформації управлінських процесів. Воно передбачає інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для оптимізації процесів ухвалення рішень, покращення координації та забезпечення оперативного обміну інформацією як усередині організації, так і ззовні. Основними елементами є диджиталізація документообігу, впровадження електронних систем звітності й бухгалтерії, а також використання аналітичних даних для стратегічного планування. Електронне врядування сприяє забезпеченню доступу до критичної інформації в режимі реального часу, підвищенню операційної ефективності та зниженню адміністративних витрат завдяки автоматизації рутинних завдань [118].

Електронне врядування в підприємницькій діяльності сприяє прозорості, підвищенню ефективності управління та забезпеченню сталого розвитку бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. У Європейському Союзі воно спрямоване на спрощення процедур для підприємців через створення єдиного цифрового ринку, інтеграцію послуг на рівні ЄС і розвиток онлайн-платформ, як-от European Business Register, які забезпечують доступ до інформації про компанії. В Україні електронне врядування у сфері бізнесу реалізується через інструменти, що забезпечують електронну реєстрацію бізнесу, подання податкової звітності та участь у державних закупівлях через систему ProZorro. Також створено цифрові платформи, наприклад «Дія.Бізнес», які надають підприємцям доступ до державних послуг, консультацій та інструментів для розвитку бізнесу [159].

На рівні підприємства електронне врядування охоплює системи взаємодії з регуляторними органами, включаючи податкову службу, системи соціального захисту та платформи державних закупівель. Воно спрощує дотримання нормативних вимог завдяки можливості електронного подання

документів, участі в тендерах на електронних майданчиках і доступу до державних програм підтримки. Усередині підприємства електронне врядування забезпечує інтеграцію ERP-систем (системи планування ресурсів підприємства), CRM-інструментів (систем управління взаємовідносинами з клієнтами) та рішень для управління ланцюжками поставок, що відповідають цілям цифрової трансформації. Важливим аспектом електронного врядування на підприємстві є забезпечення кібербезпеки та захисту конфіденційних даних. Завдяки впровадженню захищених цифрових підписів, зашифрованих каналів зв'язку та надійних політик управління даними підприємства можуть захистити свої операції та зміцнити довіру зацікавлених сторін. Також використання інструментів електронного врядування дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін ринкових умов, сприяючи їх стійкості та сталому розвитку в умовах глобальної конкуренції [118].

Отже, електронне врядування є важливим інструментом цифрової трансформації підприємств, сприяючи прозорості, ефективності та стійкому розвитку бізнесу. Воно інтегрує інформаційно-комунікаційні технології для оптимізації управлінських процесів, автоматизації документообігу та забезпечення оперативного доступу до інформації. У ЄС розвиток електронного врядування орієнтований на єдиний цифровий ринок та інтеграцію онлайн-послуг, тоді як в Україні воно реалізується через системи електронної реєстрації, податкової звітності та державних закупівель. Використання ERP- та CRM-систем, забезпечення кібербезпеки та швидка адаптація до змін сприяють конкурентоспроможності підприємств у сучасному цифровому середовищі.

Основними перевагами електронного врядування є зменшення адміністративного навантаження через автоматизацію процедур і скорочення часу на їх виконання, доступ до публічних ресурсів для прозорого управління бізнесом, зниження рівня корупції через цифровізацію процесів, покращення взаємодії з державними органами завдяки платформам для електронного документообігу та участі у відкритих тендерах, а також сприяння інтеграції

до європейського ринку через гармонізацію зі стандартами ЄС. У країнах ЄС платформи, як-от SOLVIT, підтримують вирішення юридичних питань між підприємцями та державними органами, що забезпечує належний рівень захисту бізнес-інтересів. В Україні розвиток електронного врядування продовжується в напрямку інтеграції до Європейського Союзу, забезпечуючи гармонізацію з європейськими стандартами та стимулюючи прозорість і ефективність управління у підприємницькій діяльності [159].

Отже, особливості електронного врядування в Україні щодо забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті європейської інтеграції полягають у поступовій гармонізації українського законодавства та адміністративних процедур із нормами Європейського Союзу. Основною метою є створення цифрового середовища, яке сприяє прозорості, ефективності й оперативності управлінських рішень, що забезпечує інтеграцію України до європейського економічного простору. Електронне врядування в Україні спрямоване на створення та впровадження цифрових платформ, як-от «Дія.Бізнес», які забезпечують підприємцям доступ до державних послуг, зокрема реєстрації бізнесу, подання податкової звітності, участі у державних тендерах через платформу ProZorro та отримання консультаційних послуг. Ці інструменти дозволяють знизити адміністративне навантаження, мінімізувати контакти з державними органами, що сприяє зменшенню корупційних ризиків та підвищенню прозорості.

У межах європейської інтеграції Україна активно впроваджує міжнародні стандарти електронного врядування, що включає використання цифрових підписів, інтеграцію з платформами ЄС, як-от European Business Register, для забезпечення доступу до інформації про компанії та спрощення процедур взаємодії на міжнародному рівні. Платформа SOLVIT, що діє в країнах ЄС, є прикладом гармонізації регуляторних норм і вирішення юридичних питань між бізнесом та адміністративними органами, сприяючи забезпеченню прав підприємців. Ключовою рисою електронного врядування в аспекті європейської інтеграції є реалізація принципу відкритих даних, що

дозволяє підприємцям отримувати доступ до публічної інформації для стратегічного планування та ухвалення рішень. Україна також активно працює над розвитком цифрової інфраструктури, включаючи впровадження технологій кібербезпеки та розширення доступу до високошвидкісного інтернету, що є важливим елементом інтеграції до європейського цифрового простору.

Основні положення електронного врядування для підприємців у Польщі зосереджуються на наданні доступу до широкого спектру послуг через створення підприємницького кабінету на порталі Biznes.gov.pl, що дозволяє підприємцям користуватися понад 300 електронними послугами, включаючи доступ до Центрального реєстру та інформації про господарську діяльність (CEIDG), комплексне управління даними компанії, автоматичне заповнення формулярів й отримання офіційної кореспонденції в електронному вигляді, що значно зменшує витрати часу та мінімізує необхідність контактувати з різними установами. Платформа інтегрує адміністративні процеси, дозволяючи підприємцям реєструвати бізнес, змінювати дані в CEIDG, призупиняти чи завершувати діяльність, при цьому всі дані автоматично передаються до відповідних органів, як-от податкова служба або заклад соціального страхування (ZUS), що усуває потребу в особистих візитах до установ. Доступність платформи на мобільних пристроях дозволяє підприємцям керувати своїм бізнесом із будь-якого місця, підвищуючи ефективність адміністрування [96].

Польські вчені К. Батко та Г. Біллевіч доводять, що електронні послуги в системі публічного адміністрування є фундаментальною складовою розвитку підприємницької діяльності в Польщі, оскільки вони сприяють модернізації державного управління, підвищенню прозорості процесів та зниженню адміністративного навантаження на бізнес. Основними аспектами електронного адміністрування є взаємодія між рівнями органів державної влади, співпраця з підприємствами та прямі взаємовідносини з громадянами,

що забезпечує ефективність комунікації та виконання адміністративних процедур через цифрові платформи, як-от SEKAP [94].

Портал Biznes.gov.pl надає велику базу знань зі статтями про законодавчі вимоги, формальні обов'язки та актуальні нормативні акти, що стосуються ведення бізнесу в Польщі та Європейському Союзі, і забезпечує доступ до консультацій через телефон, онлайн-чат або спеціальні форми, що значно полегшує отримання професійної допомоги. Централізація електронної доставки на платформі через створення електронної поштової скриньки для e-Delivery сприяє цифровому обміну кореспонденцією з органами влади, забезпечуючи цілісність і надійність переданих даних. Автоматизація адміністративних процесів за допомогою інтерактивних форм, які проводять підприємців через усі етапи заповнення заявок, знижує ризик помилок, прискорює виконання процедур і значно спрощує адміністрування завдяки автоматичному отриманню даних із CEIDG [96].

Система SEKAP дозволяє стандартизувати адміністративні процедури, створювати репозитарії формулярів, забезпечувати безпечний обіг документів і функціонал верифікації електронних підписів, що спрощує доступ підприємців до державних послуг, знижує витрати часу і мінімізує необхідність фізичної присутності в державних установах. Розвиток електронного адміністрування включає інтеграцію рівнів державного управління через національні та регіональні платформи, як-от ePUAP, що дозволяють здійснювати широкий спектр адміністративних дій, включаючи подання декларацій, отримання дозволів та інших документів [94].

Отже, електронне врядування для підприємців у Польщі значно спрощує адміністративні процедури, підвищує прозорість і знижує навантаження на бізнес. Завдяки платформі Biznes.gov.pl підприємці мають доступ до широкого спектра послуг, включаючи реєстрацію бізнесу, зміну даних, податкові звіти та соціальне страхування, що мінімізує потребу в особистих візитах до установ. Інструменти, як-от SEKAP і ePUAP, сприяють стандартизації адміністративних процедур, безпечному обігу документів та

інтеграції рівнів державного управління. Використання цифрових платформ забезпечує ефективність, швидкість і доступність публічного адміністрування для підприємців.

Ці платформи забезпечують функціонування на різних рівнях зрілості – від простого надання інформації до інтеграційного рівня, що забезпечує доступ до послуг через єдиний портал. Перевагами є прозорість і доступність, оскільки підприємці можуть контролювати процес розгляду своїх справ у реальному часі, що зменшує можливість зловживань, мінімізація бюрократії через автоматизацію процесів, а також підтримка інноваційного бізнесу через створення нових цифрових бізнес-моделей. Попри досягнення, ключовими проблемами залишаються низький рівень довіри до електронної комунікації, недостатнє використання електронного підпису та потреба подальшої інтеграції платформ, однак ці бар'єри поступово долаються завдяки підтримці Європейського Союзу, що сприяє ефективності адміністративного управління і формуванню сприятливого середовища для бізнесу [94].

А. Дулька доводить, що партнерство між сектором інформаційно-комунікаційних технологій та адміністрацією є ключовою умовою розвитку цифрової економіки Польщі, оскільки співпраця між технологічними компаніями й адміністративними органами дозволяє впроваджувати передові технологічні рішення у сфері публічних реєструвань, спрощуючи процедури та підвищуючи їх ефективність, що сприяє оптимізації адміністративних процесів. Інструменти цифрового урядування, як-от електронні платформи, забезпечують покращення взаємодії між підприємцями та адміністративними органами, дозволяючи автоматизувати процеси, мінімізувати бюрократію і забезпечувати доступ до публічних послуг у режимі двадцять чотири години на добу, сім днів на тиждень, що є особливо важливим для сучасної економіки [104].

Проекти розумного міста, підтримувані сектором інформаційно-комунікаційних технологій, демонструють приклад інноваційної співпраці

через упровадження технологій для управління міською інфраструктурою, транспортом і енергетикою, сприяючи підвищенню енергоефективності, зменшенню викидів і покращенню якості життя мешканців. Для інтеграції сучасних технологій у публічні реєстрування потрібна адаптація правових норм, що створює стабільне і передбачуване середовище для інновацій, а спрощення нормативно-правових обмежень і консультації з експертами сектору інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють уникати бар'єрів у розвитку бізнесу [104].

Отже, платформи електронного врядування в Польщі забезпечують прозорість, доступність і автоматизацію адміністративних процесів, що сприяє мінімізації бюрократії та підтримці цифрових бізнес-моделей. Однак проблеми, як-от низький рівень довіри до електронної комунікації та потреба подальшої інтеграції платформ, поступово вирішуються за підтримки ЄС. Партнерство між адміністративними органами та сектором інформаційно-комунікаційних технологій відіграє ключову роль у цифровій трансформації, дозволяючи впроваджувати інноваційні рішення для спрощення реєстраційних процедур і підвищення ефективності управління. Розвиток проєктів «розумного міста» демонструє успішну інтеграцію цифрових технологій у транспортну, енергетичну та міську інфраструктуру, що підвищує якість життя мешканців.

Державні реєстри в Польщі виконують ключову роль у підтримці підприємництва, забезпечуючи доступ до актуальної та надійної інформації, яка потрібна для ухвалення ділових рішень. Основна засаднича мета функціонування публічних реєстрів – підвищення прозорості бізнесу та зменшення адміністративних бар'єрів, а також забезпечення можливостей для автоматизації процесів обміну інформацією між підприємцями та адміністративними органами. Публічні реєстри надають підприємцям доступ до широкого спектра інформації, включаючи дані про реєстрацію компаній, фінансовий стан, боргові зобов'язання та судові справи. Так, Центральний реєстр та інформація про діяльність господарську (CEIDG) дозволяють

перевіряти інформацію про підприємців, які ведуть одноосібний бізнес, а Національний судовий реєстр (KRS) містить дані про юридичні особи, їхній фінансовий стан, а також про боржників [102].

Це створює сприятливі умови для встановлення партнерських відносин між бізнесом та запобігає ризикам у підприємницькій діяльності. Важливими аспектами є також автоматизація процедур і зменшення потреби в поданні документів. Адміністративні органи мають доступ до реєстрів через інтегровані цифрові системи, що дозволяє їм самостійно отримувати потрібні дані без залучення підприємців. Це мінімізує бюрократію та зменшує витрати на адміністративні процедури. Також електронні реєстри, як-от реєстр застав, реєстр боржників, земельно-іпотечні реєстри, а також реєстри, що регулюють фінансовий ринок, надають підприємцям можливість проводити всебічну перевірку ділових партнерів або власності, запобігаючи можливим фінансовим чи юридичним ризикам. Законодавчі норми, зокрема Кодекс адміністративного судочинства та закони про CEIDG, KRS і публічні реєстри, забезпечують правові рамки для ефективного функціонування цих баз даних. Упровадження таких реєстрів сприяє розвитку цифрової економіки, підтримує підприємницьку активність і створює умови для безперервного розвитку бізнес-середовища в Польщі [102].

e-Delivery (zarejestrowana служба електронної доставки) є важливим інструментом у системі електронного врядування в Польщі, який забезпечує підприємцям нові можливості у взаємодії з адміністративними органами. Ця служба дозволяє надсилати й отримувати офіційну кореспонденцію в електронному вигляді з юридичним ефектом, еквівалентним рекомендованому листу з підтвердженням отримання. Упровадження e-Delivery має на меті модернізувати традиційну модель комунікації, замінюючи паперову кореспонденцію на цифрові інструменти, що відповідають сучасним стандартам. Для підприємців e-Delivery створює значні переваги, зокрема прозорість і зручність у веденні ділового листування, мінімізацію витрат часу, швидкий доступ до офіційної

інформації та юридично прийнятних доказів надсилання й отримання документів. Система гарантує захист конфіденційності, цілісності та достовірності даних, а також можливість оперативного підтвердження дати та часу передання документів [106].

Отже, електронне врядування в означених країнах ЄС спрямоване на підвищення прозорості, доступності та ефективності адміністративних процесів через цифрову трансформацію. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє автоматизувати бюрократичні процедури, зменшуючи витрати часу та ресурсів як для громадян, так і для бізнесу. Водночас проблеми, пов'язані з довірою до електронних сервісів та інтеграцією різних платформ, долаються завдяки спільним ініціативам і фінансуванню на рівні ЄС. Співпраця між адміністративними установами та технологічним сектором сприяє впровадженню передових рішень у сфері цифрового адміністрування, що оптимізує реєстраційні процеси та забезпечує ефективне управління. Проєкти «розумного міста» демонструють успішну інтеграцію цифрових технологій у різні сфери життєдіяльності, включаючи транспортну, екологічну й енергетичну інфраструктуру, що сприяє покращенню рівня життя громадян і підвищенню екологічної стійкості міст.

Інвестиції в цифрову інфраструктуру, включаючи впровадження п'ятого покоління мобільного зв'язку, є ключовим завданням, адже ця інфраструктура стане основою для Інтернету речей, штучного інтелекту та інших інновацій, необхідних для сучасної цифрової економіки. Повна цифровізація адміністративних процесів, яка охоплює електронні документи, цифрові підписи та інші технологічні інструменти, підвищить ефективність, прозорість і доступність публічних реєструвань як для громадян, так і для підприємців, сприяючи спрощенню комунікації та розширенню доступу до послуг. Адміністрація має створювати сприятливі умови для розвитку підприємництва, підтримувати інноваційний потенціал через залучення інвестицій у технології кібербезпеки і сприяти міжнародній співпраці, як

наприклад, у рамках ініціативи спільної європейської екосистеми даних, яка інтегрує європейську інноваційну екосистему й підвищує конкурентоспроможність на міжнародному ринку [104].

Завдяки e-Delivery підприємці можуть ефективно адаптуватися до цифрових стандартів та вимог адміністративних органів. Важливою складовою є База електронних адрес (BAE), яка функціонує як публічний реєстр, що містить адреси для електронної доставки. Вона дає змогу адміністративним органам надсилати кореспонденцію підприємцям виключно в електронному вигляді, що скорочує бюрократичні процедури. Підприємці, зареєстровані в CEIDG або KRS, можуть безкоштовно створити електронну скриньку на порталі Biznes.gov.pl, яка використовується для офіційного спілкування з адміністрацією. Також обов'язкове впровадження e-Delivery для підприємців різних категорій забезпечує рівний доступ до сучасних інструментів цифрової комунікації, підвищуючи їхню конкурентоспроможність. Підприємці мають можливість створити e-Delivery box у процесі реєстрації бізнесу або через подання відповідної заявки через платформу Biznes.gov.pl [106].

Отже, електронне врядування в Польщі базується на інтегрованих цифрових платформах, як-от Biznes.gov.pl, CEIDG, ePUAP та система e-Delivery, які забезпечують надання електронних послуг адміністративними органами для підприємців з метою реалізації їхніх прав і законних інтересів. Головною рисою цих платформ є забезпечення доступності, прозорості та автоматизації адміністративних процесів, що знижує бюрократичні перешкоди та сприяє оптимізації взаємодії між бізнесом і державними установами. Платформа Biznes.gov.pl забезпечує централізований доступ до понад 300 електронних послуг, включаючи реєстрацію компаній, управління даними та отримання консультацій через телефон, чат або інтерактивні форми. Автоматизація процедур дозволяє підприємцям заповнювати форми з мінімальним ризиком помилок, а інтеграція з державними реєстрами, такими

як CEIDG та ZUS, сприяє ефективному обміну даними між адміністративними органами без потреби фізичного контакту з установами.

Система e-Delivery надає юридично визнані можливості для цифрового обміну документами з адміністрацією, включаючи офіційну кореспонденцію з підтвердженням отримання, що спрощує ведення бізнесу та мінімізує витрати часу. База електронних адрес (BAE) забезпечує централізований доступ до електронних поштових скриньок підприємців, інтегрованих у платформу Biznes.gov.pl. Важливою рисою є стандартизація адміністративних процедур через систему SEKAP, яка спрощує процеси реєстрації, отримання дозволів і подання декларацій, а також забезпечує безпечний обіг документів і верифікацію електронних підписів. Ці системи дозволяють підприємцям відстежувати стан розгляду їхніх заяв у реальному часі, що забезпечує прозорість і підзвітність адміністративних процесів. Електронне врядування підтримує розвиток інноваційного бізнесу через цифровізацію адміністративних послуг, автоматизацію процесів, розширення доступу до публічних реєстрів і впровадження технологій кібербезпеки. Завдяки підтримці Європейського Союзу Польща інвестує в розвиток цифрової інфраструктури, що сприяє створенню сприятливих умов для підприємництва, зменшенню адміністративних бар'єрів і підтримці сталого розвитку бізнесу.

Архітектура електронного уряду Чеської Республіки є структурованою та методологічно обґрунтованою системою, спрямованою на забезпечення цифровізації державного управління відповідно до принципів, стратегій і планів, визначених національними та європейськими нормативами. Основними документами, що формують цю архітектуру, є Інформаційна концепція Чеської Республіки, Національний архітектурний план, Національний архітектурний каркас, методики управління ІКТ у державному управлінні, а також глосарій термінів електронного уряду. Інформаційна концепція Чеської Республіки затверджена урядом на підставі постанови № 736 від 4 жовтня 2023 року й регламентує цілі, принципи та методи

розвитку інформаційних систем у державному управлінні на п'ятирічний період [157].

Документ зобов'язує всі державні органи та органи територіального самоврядування створювати власні інформаційні концепції, синхронізуючи їх з положеннями центральної концепції. Архітектура електронного урядування базується на принципах цифровізації за замовчуванням, разового надання даних, інклюзивності, прозорості, забезпечення кібербезпеки, відкритості даних, а також технологічної нейтральності. До основних напрямків належать: цифрове надання послуг громадянам і бізнесу, розвиток підтримуючого середовища цифрових технологій, створення ефективної системи внутрішнього управління в органах влади, удосконалення компетенцій співробітників, упровадження централізованого публічного адміністрування ІКТ, а також розбудова гнучкого й ефективного цифрового офісу [157].

Інституція цифрування в Чехії має значний вплив на публічне адміністрування, зокрема у сфері забезпечення прав підприємців, завдяки запровадженню цифрових інновацій, розвитку електронного урядування, а також підтримці цифрових навичок серед населення. У межах Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) Чехія демонструє поступовий розвиток у таких сферах, як інтеграція цифрових технологій, зокрема використання штучного інтелекту (40% підприємств), і розширення можливостей онлайн-комерції, що сприяє зміцненню позицій малих та середніх підприємств у внутрішньому та транскордонному бізнесі. Цифровізація державних послуг, яка отримала фінансування з фондів ЄС, дозволяє підприємцям швидше отримувати доступ до адміністративних послуг через онлайн-портали [100].

Отже, архітектура електронного уряду Чеської Республіки спрямована на цифровізацію публічного адміністрування відповідно до національних і європейських стандартів. Основними документами, що визначають її розвиток, є Інформаційна концепція, Національний архітектурний план та

методики управління ІКТ. Усі державні та муніципальні органи зобов'язані створювати власні інформаційні концепції, синхронізуючи їх із загальною стратегією. Основними принципами є прозорість, інклюзивність, забезпечення кібербезпеки, відкритість даних і технологічна нейтральність. Пріоритетними напрямками є цифрове надання послуг, розвиток цифрових технологій, удосконалення компетенцій співробітників та розбудова ефективного цифрового офісу. У сфері підприємництва цифровізація сприяє інтеграції штучного інтелекту, онлайн-комерції та розвитку малих і середніх підприємств. Отримане від ЄС фінансування дозволяє прискорити цифрову трансформацію та полегшити доступ до адміністративних послуг через онлайн-портали, що сприяє ефективному функціонуванню публічного адміністрування.

Так, платформи типу «Portál veřejné správy 2.0» створено для спрощення адміністративних процедур і підвищення ефективності комунікації між підприємцями і державою. Інтеграція технологій також забезпечує більшу прозорість і підзвітність у державному управлінні. Чеська Республіка виділяє значні кошти на цифрову трансформацію за допомогою європейських фондів. Так, 22% Плану підтримки відновлення і стійкості (41 мільярд крон) спрямовано на цифрову трансформацію включно з інвестиціями в цифровізацію бізнесу та розвиток високошвидкісних інтернет-мереж у сільській місцевості, що сприяє розширенню можливостей для підприємців. Операційні програми, як-от «Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost», фінансують інноваційні проєкти, пов'язані з цифровими змінами, що забезпечує конкурентоспроможність малих і середніх підприємств [100].

Стратегічна мета Чехії передбачає інтеграцію державних послуг у єдину платформу, автоматизацію адміністративних процесів, підтримку сучасних комунікаційних каналів і запровадження хмарних технологій. Принцип «цифровізація за замовчуванням» зобов'язує органи публічної адміністрації забезпечити цифровий формат усіх послуг, залишаючи

можливість традиційного спілкування для користувачів з особливими потребами. Принцип «разове надання даних» гарантує мінімізацію повторного запиту інформації від громадян, використовуючи інтегровані бази даних і системи ідентифікації. Інклюзивність досягається через розроблення послуг, орієнтованих на різні соціальні групи, включаючи маломобільних громадян і тих, хто проживає у віддалених регіонах. Прозорість передбачає надання громадянам доступу до їхніх даних і можливості контролювати адміністративні процеси, що їх стосуються. Відкритість даних забезпечується публікацією державних інформаційних ресурсів у машинозчитуваному форматі, а також підтримкою їхнього повторного використання приватним сектором і громадськістю. Стратегія електронного урядування синхронізується з планами Європейського Союзу, як-от Цифрове десятиліття 2030, а також підтримує цілі сталого розвитку, включаючи зменшення екологічного впливу ІТ-інфраструктури. Ефективна реалізація концепції передбачає активне залучення громадськості, бізнесу та академічного середовища до процесів планування, розроблення й оцінювання цифрових послуг. Усі ці напрямки розвитку електронного уряду спрямовані на створення сучасного, зручного, безпечного та доступного цифрового середовища для громадян, бізнесу й органів публічного адміністрування [157].

Використання цифрових технологій у публічному адмініструванні підприємництва в Чехії спрямовано на підвищення рівня автоматизації, прозорості й ефективності адміністративних процесів. У межах програми «Digitální podnik» упроваджуються інноваційні рішення, що сприяють цифровій трансформації підприємств. Основними напрямками підтримки є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), розвиток цифрової інфраструктури та послуг для підприємств, а також забезпечення кібербезпеки. Підтримка включає фінансування систем управління бізнес-процесами (MES, MIS), автоматизацію внутрішньої логістики, запровадження сенсорних мереж для моніторингу виробничих параметрів та

інтеграцію програмних рішень для безпеки даних. Додатково підприємства можуть отримати гранти на навчання працівників, отримання сертифікатів у сфері цифрових технологій та створення цифрових двійників, що оптимізують процеси виробництва. Основними одержувачами підтримки є малі й середні підприємства, що працюють як на місцевому, так і на міжнародному рівнях [142].

Отже, цифрове забезпечення публічного адміністрування в Чехії спрямовано на спрощення адміністративних процедур, підвищення прозорості та ефективності комунікації між підприємцями та державними органами. Значна частина фінансування спрямовується на цифровізацію бізнесу й розвиток високошвидкісного інтернету, що розширює можливості підприємців. Важливими принципами є цифровізація за замовчуванням, разове надання даних, інклюзивність і відкритість даних, що забезпечують мінімізацію бюрократичного навантаження й підвищують зручність державних послуг. Упровадження цифрових інновацій у підприємницьку діяльність здійснюється через програму «Digitální podnik», яка сприяє автоматизації бізнес-процесів, розвитку ІКТ-інфраструктури та кібербезпеки. Державна підтримка включає фінансування інтегрованих інформаційних систем, навчання персоналу та використання цифрових технологій для оптимізації виробничих процесів, що підвищує конкурентоспроможність малих і середніх підприємств як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Як приклад, у Чеській Республіці створено п'ять європейських центрів цифрових інновацій (EDIH), які спрямовані на розвиток і трансформацію малих та середніх підприємств. Ці центри, підтримувані Міністерством промисловості та торгівлі в межах програми «Цифрова Європа» та Національного плану відновлення, забезпечують підприємцям послуги передінвестиційного тестування, навчання, а також розвиток цифрових навичок, пошук інвестицій, доступ до інноваційних екосистем і мереж. Основними напрямками їхньої діяльності є штучний інтелект,

високопродуктивні обчислення, кібербезпека та цифрові навички. Центри працюють за принципами прозорості, недискримінації та орієнтовані на зміцнення конкурентоспроможності чеської економіки через цифрову й екологічну трансформацію [166].

Загалом зазначимо, що підприємці в Чехії активно інтегрують елементи електронного врядування, забезпечуючи майже повсюдний доступ до інтернету, що дозволяє оптимізувати бізнес-процеси та забезпечувати ефективну взаємодію з клієнтами. Значна частина компаній має власні веб-сайти, які часто адаптовані для мобільних пристроїв, сприяючи підвищенню доступності та зручності. Соціальні мережі поступово стають важливим інструментом комунікації для бізнесу, хоча рівень їх використання залишається нерівномірним порівняно з іншими країнами Європи. Великі підприємства активно впроваджують хмарні технології для обміну даними та їхнього зберігання, що сприяє покращенню управлінських процесів. Технології Інтернету речей застосовуються для моніторингу споживання ресурсів, забезпечення безпеки й оптимізації виробничих процесів, особливо у сферах транспорту та промисловості. Аналіз великих даних стає ключовим елементом цифровізації, дозволяючи підприємствам ефективно використовувати інформацію для вдосконалення діяльності, підвищення конкурентоспроможності та збільшення прибутковості [112].

Отже, архітектура електронного уряду Чехії вирізняється інтегрованістю та спрямованістю на забезпечення прозорості, доступності й ефективності державних послуг, що позитивно впливає на підприємництво. Система електронного врядування базується на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ), інтегрованих базах даних, платформах для автоматизації адміністративних процесів і принципах цифровізації за замовчуванням, що значно скорочує адміністративні бар'єри для бізнесу. Основними рисами цієї системи є доступність державних послуг через цифрові портали, як-от «Portál veřejné správy 2.0», що дозволяють підприємцям отримувати адміністративні послуги швидко та зручно.

Принцип «разове надання даних» зменшує кількість запитів до підприємців, спрощуючи доступ до ресурсів і усуваючи дублювання процедур.

Розвиток цифрової інфраструктури, включаючи хмарні сервіси та технології Інтернету речей, сприяє інтеграції бізнесу в цифрове середовище, що дозволяє оптимізувати процеси моніторингу, управління ресурсами й забезпечення безпеки. Інструменти аналізу великих даних надають підприємцям можливості вдосконалення бізнес-моделей і підвищення конкурентоспроможності. Важливим елементом є інклюзивність послуг, що враховує потреби різних категорій користувачів, включаючи малі підприємства, забезпечуючи їм доступ до державних послуг незалежно від їхнього географічного розташування. Цифровізація також забезпечує прозорість процесів завдяки публікації відкритих даних, які можуть використовуватися для аналізу та розвитку бізнесу. Завдяки фінансуванню з європейських фондів Чехія активно інвестує в розвиток цифрових навичок серед підприємців, що дозволяє адаптувати їх до проблем сучасного цифрового суспільства. Створення європейських центрів цифрових інновацій (EDIH) підтримує малі та середні підприємства через надання консультацій, тренінгів і доступу до інноваційних екосистем.

Висновки до розділу 2

1. Доведено, що інструменти публічного адміністрування вирізняються високим ступенем юридичної визначеності, адже їхні основи закріплені в нормативно-правових актах, а механізми регулювання ретельно регламентуються законодавством. Їхня цілеспрямованість виявляється у функціональному призначенні – забезпечувати досягнення суспільно значущих цілей і ефективне виконання державних завдань. Ці інструменти мають чітко визначений зовнішній вираз, тобто реалізуються через конкретні

дії, регламентовані методи чи процедури, які є правовою основою для виконання повноважень публічної адміністрації.

2. Інструменти публічного адміністрування характеризуються гнучкістю та пристосованістю до мінливих умов, адже охоплюють адміністративні, економічні й технологічні методи, що значно підвищує їхню ефективність і прозорість. Важливими аспектами цих інструментів є жорсткий контроль та обов'язкова підзвітність, які передбачають прозоре виконання адміністративних функцій і звітність перед громадськістю або іншими державними органами. До ключових інструментів публічного адміністрування належать видання підзаконних нормативно-правових актів, які формують нормативну базу для реалізації управлінських рішень, а також адміністративних актів, які забезпечують практичну імплементацію таких рішень і надання конкретних послуг громадянам.

3. З'ясовано, що інститут реєстрації суб'єкта господарювання є одним із перших інструментів публічного адміністрування, який спрямований на забезпечення законності та прозорості у сфері підприємницької діяльності. Реєстрація дозволяє забезпечити чітку ідентифікацію суб'єктів господарювання, установити контроль за їхньою діяльністю, а також створює передумови для інтеграції з іншими адміністративними системами. Вона є основою для надання підприємцям доступу до правового поля, забезпечуючи реалізацію їхніх економічних свобод і захист законних інтересів. Реєстраційні процедури передбачають упорядкування інформації про суб'єкти господарювання, їхню правову форму, види діяльності та відповідність встановленим вимогам. Водночас цей інструмент є гнучким, адаптуючись до різних економічних і правових систем, що робить його застосовним як у національному, так і міжнародному контексті.

4. Доведено, що ліцензування є фундаментальним інструментом публічного адміністрування, що спрямований на забезпечення законності, прозорості та дотримання встановлених норм у конкретних сферах суспільної діяльності. Воно реалізує регулювання через видання,

переоформлення та анулювання ліцензій, а також здійснення нагляду за дотриманням ліцензіатами встановлених вимог. Основна мета ліцензування полягає в упровадженні механізмів контролю, які запобігають порушенням, підтримують порядок у ключових сферах економіки та забезпечують відповідальність за недотримання ліцензійних умов. Ліцензування забезпечує правові гарантії для підприємців, сприяючи захисту їхніх інтересів та реалізації законодавчо визначених прав. У різних країнах, як-от Чехія, Польща чи Україна, ліцензування адаптується до національних законодавчих норм і соціально-економічних реалій, виконуючи роль ефективного регулятора в забезпеченні дотримання нормативних вимог, а також підтримуючи порядок і стабільність у суспільстві.

5. В умовах розвитку цифрового суспільства електронне урядування є фундаментальним елементом сучасного публічного адміністрування, розширюючи його межі та сприяючи його інтеграції з глобальними стандартами. Його стратегічна роль полягатиме в подальшому вдосконаленні цифрової взаємодії між громадянами, бізнесом і державними інституціями, забезпечуючи відкритість, надійність та якість державного управління в довгостроковій перспективі

6. Адміністративні органи Польщі видають підзаконні нормативно-правові акти, які спрямовані на забезпечення прав підприємців. Вони відіграють ключову роль у створенні правових механізмів для реалізації економічних свобод. Ці акти видаються в межах чітко визначених законом повноважень і відповідають принципам правової визначеності, які закріплені в Конституції Польщі. Основною метою таких актів є стабільність відносин між підприємцями та державою, прозорість адміністративних процедур, сприятливі умови для підприємницької діяльності, а також захист прав підприємців від надмірного втручання. Завдяки цим нормативним документам забезпечується соціально-економічний розвиток і зростання добробуту громадян.

7. В Україні підзаконні нормативно-правові акти є ключовими інструментами публічного адміністрування, які спрямовані на захист прав і законних інтересів підприємців. Вони дозволяють оперативно реагувати на змінні соціально-економічні умови, а також адаптувати правозастосування до критичних ситуацій, як-от воєнний стан. Адміністративні акти є засобом забезпечення безпосереднього захисту прав підприємців, регулюючи питання виникнення, зміни та припинення адміністративно-правових відносин. Це сприяє стабільності бізнес-середовища та підтримці економічного розвитку України.

8. Адміністративні органи Чехії створюють підзаконні нормативно-правові акти, які забезпечують деталізацію та практичну реалізацію законів. Ці акти мають переважно забезпечувальний (вторинний) характер, що дозволяє їм ефективно виконувати функцію забезпечення правового порядку в різних сферах управління. Постанови уряду, накази міністерств та нормативні акти місцевих органів спрямовані на врегулювання технічних вимог до продукції, розподіл державної підтримки, стандарти безпеки тощо. Такі акти дозволяють деталізувати положення законів і пристосовувати їх до конкретних обставин, забезпечуючи технічні вимоги та критерії відповідності. Підзаконні акти в Чехії є важливим елементом правової системи, зв'язуючи законодавчі норми з практичною реалізацією.

9. Доведено, що адміністративні акти, які видаються в Україні, є основним засобом реалізації прав і законних інтересів підприємців. Ці акти характеризуються індивідуальним характером, адресністю та одноразовою дією, що дозволяє швидко вирішувати конкретні питання суб'єктів господарювання. Вони базуються на теорії адміністративного права, чинному законодавстві та принципах правової визначеності. Контроль із боку центральних органів влади забезпечує прозорість видання таких актів, що сприяє покращенню бізнес-клімату та економічній стабільності в державі.

10. Актуалізовано, що програма «Цифрове десятиліття» є стратегічною основою для розвитку електронного врядування в Європейському Союзі,

орієнтованого на створення інклюзивного, безпечного та прозорого цифрового середовища, яке підтримує розвиток підприємництва через забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Розкрито, що ключовими напрямками цієї програми є розширення доступу до цифрових технологій, як-от хмарні сервіси, штучний інтелект та великі дані, а також розбудова цифрової інфраструктури, що включає високошвидкісний інтернет, передові напівпровідники й системи зберігання даних. Виявлено й узагальнено, що ці ініціативи спрямовані на підтримку підприємців у процесі цифровізації їхньої діяльності, зниження адміністративних бар'єрів, автоматизацію процесів і підвищення ефективності взаємодії з державними органами.

11. З'ясовано, що електронне врядування в Україні спрямовано на забезпечення прав і законних інтересів підприємців через гармонізацію законодавства з нормами Європейського Союзу. Основним завданням є створення цифрового середовища, яке сприяє прозорості, ефективності й оперативності управління, знижуючи адміністративні бар'єри для бізнесу. Упроваджуються цифрові платформи, як-от «Дія.Бізнес», які надають доступ до послуг реєстрації, звітності та участі в державних тендерах через платформу ProZorro, а також консультаційних послуг.

12. Розкрито, що інтеграція України до європейського цифрового простору передбачає використання міжнародних стандартів електронного врядування, зокрема цифрових підписів та платформ на кшталт European Business Register. Це сприяє прозорості бізнес-процесів і забезпечує підприємцям доступ до інформації про компанії. Виявлено, що міжнародні ініціативи, як-от платформа SOLVIT, сприяють урегулюванню юридичних питань між підприємцями й адміністративними органами.

13. Виявлено та узагальнено, що Польща активно впроваджує інтегровані платформи, як-от Biznes.gov.pl, CEIDG, ePUAP та e-Delivery, які оптимізують адміністративні процеси для підприємців, сприяючи зменшенню витрат часу й автоматизації. Ці платформи дозволяють

інтеграцію з державними реєстрами, що значно спрощує доступ до послуг. Інструменти системи e-Delivery забезпечують юридичну значущість електронної комунікації, а система SEKAP спрощує процеси реєстрації, отримання дозволів та інших адміністративних дій.

14. Актуалізовано, що архітектура електронного уряду Чехії спрямована на забезпечення прозорості й доступності державних послуг, використовуючи інтегровані інформаційні системи. Принципи «цифровізації за замовчуванням» та «разове надання даних» мінімізують запити до підприємців і забезпечують доступ до цифрових ресурсів, що усуває дублювання процедур і підвищує ефективність адміністрування.

15. Відображено, що в Чехії розвиток цифрових технологій, зокрема хмарних сервісів та технологій Інтернету речей, сприяє оптимізації управлінських процесів, забезпеченню моніторингу ресурсів та покращенню конкурентоспроможності підприємств. Виявлено важливість фінансування цифрової трансформації за рахунок європейських фондів, що дозволяє створити сприятливе середовище для бізнесу та підвищити цифрові навички серед підприємців. Створення європейських центрів цифрових інновацій (EDIH) підтримує розвиток малих і середніх підприємств через консультації, тренінги та інтеграцію в інноваційні екосистеми.

РОЗДІЛ 3

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ ДЕЯКИХ ІНШИХ ДЕРЖАВ-УЧАСНИЦЬ ЄС ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

3.1. Публічне адміністрування захисту прав та законних інтересів підприємців деяких інших держав учасниць ЄС (Словаччина, Румунія, Хорватія)

У Румунії Міністерство підприємництва та туризму є центральним органом державної влади, який реалізує урядову програму у сферах підприємництва, малого й середнього бізнесу, туризму, комерційної політики та в пов'язаних галузях, виконуючи стратегічну функцію через розроблення та впровадження стратегій, регуляторну функцію через створення нормативної бази, контрольну функцію через моніторинг діяльності підпорядкованих суб'єктів, а також представницьку функцію, здійснюючи представництво на національному та міжнародному рівнях. Міністерство здійснює розроблення проєктів нормативних актів, адміністрування державної власності, управління фінансовими ресурсами, програмами і проєктами, координуючи виконання європейських зобов'язань Румунії; забезпечує розроблення національного туристичного бренду, класифікацію туристичних структур, організацію просування туризму та співпрацю у межах міжнародних програм [136].

Основні положення підтримки підприємців у Румунії, представлені у звіті Фондації Пост-Приватизації, підкреслюють потребу формування стабільного, конкурентного та передбачуваного бізнес-середовища як базового чинника для розвитку малого та середнього підприємництва. Серед ключових аспектів зазначено важливість ранньої освіти з підприємництва, створення сприятливого регуляторного середовища, зменшення адміністративних бар'єрів, доступ до фінансових ресурсів, а також підтримку

інновацій і зеленої економіки. Стратегії ЄС, як-от Small Business Act та Європа 2020, закладають основу для гармонізації політик, орієнтованих на зростання і конкурентоспроможність підприємництва. Дослідження також акцентує увагу на ролі освіти, інновацій, а також потреби підтримки жінок, молоді, мігрантів та інших груп у підприємницькій діяльності [138].

Уряд Румунії затвердив програму підтримки підприємців Start-Up Nation 2024 із загальним бюджетом 446 мільйонів євро, що спрямована на стимулювання підприємницької діяльності серед молоді до 30 років і представників уразливих категорій населення; у межах програми передбачено запуск освітньої платформи з професійної підготовки, яка забезпечить доступ до курсів для розвитку фінансових і професійних навичок підприємців, а також підвищено розмір неповернутих фінансових внесків до 250 тисяч леїв, при цьому уряд акцентував увагу на інклюзивності, залучивши представників ромської спільноти та діаспори до участі у програмі, одночасно провівши аналіз попередніх етапів, що підтвердило високий рівень успішності та фінансової віддачі від створених підприємств [97].

Отже, у Румунії Міністерство підприємництва та туризму відіграє ключову роль у підтримці підприємницької діяльності, реалізуючи урядові програми та координуючи фінансові ресурси для розвитку малого й середнього бізнесу. Політика підтримки підприємців спрямована на створення конкурентного бізнес-середовища, спрощення регуляторних процедур, доступ до фінансових ресурсів і стимулювання інновацій. Європейські стратегії, як-от Small Business Act, визначають загальний напрямок розвитку підприємництва, приділяючи увагу освіті та підтримці соціально вразливих груп. Програма Start-Up Nation 2024 із бюджетом 446 мільйонів євро спрямована на молодь та уразливі категорії населення, передбачає фінансову допомогу до 250 тисяч леїв і включає освітні курси для підприємців. Інклюзивний підхід уряду передбачає залучення ромської спільноти та діаспори до підприємницьких ініціатив, що сприяє соціально-

економічній інтеграції та підвищенню ефективності програм підтримки бізнесу.

Проект SMART BUSINESS продемонстрував високу результативність у розвитку підприємницьких компетенцій серед студентів і випускників університетів, усі показники та цілі були досягнуті або перевищені завдяки ефективній організації та залученню широкого спектра активностей, як-от навчання, менторство, практичні заняття та міжнародні партнерства, зокрема розширено підприємницькі компетенції 1782 студентів через спеціальні курси та навчальні модулі, підвищено практичні знання для 1430 учасників за допомогою взаємодії з експертами, розроблено інтерактивні методи навчання, впроваджені через цифрові інструменти та лабораторії, сформовано міцну культуру підприємництва в університеті через партнерства та доступ до глобальних платформ, профінансовано 8 студентських підприємницьких ініціатив, організовано школу літнього підприємництва, а також розроблено програму поствузівського навчання з підприємництва, що сприятиме сталому розвитку ініціатив, створивши надійний фундамент для подальшої підтримки студентських ініціатив, забезпечивши доступ до ресурсів і нових можливостей у галузі підприємництва [140].

Отже, у Румунії функціонує спеціальний центральний орган виконавчої влади, який забезпечує підтримку підприємців, реалізуючи урядові програми, спрямовані на розвиток малого й середнього бізнесу, підприємництва та туризму. Цей орган здійснює стратегічне, регуляторне та представницьке управління, розробляє законодавчі ініціативи, координує виконання національних і міжнародних зобов'язань, а також підтримує створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності. Важливою частиною його роботи є адміністративно-правовий захист прав і законних інтересів підприємців.

Румунія активно підтримує ініціативи молодих підприємців і осіб із вразливих груп населення, включаючи мігрантів, сприяючи їм у заснуванні

та розвитку бізнесу. Зокрема уряд впроваджує програми, спрямовані на професійне навчання, інклюзивність і надання ресурсів для започаткування підприємницької діяльності. Особливу увагу приділено інтеграції вразливих спільнот і підтримці соціально орієнтованих бізнес-моделей, що сприяють створенню інноваційного підприємницького середовища. Важливим напрямком державної політики є стимулювання студентського підприємництва. Освітні програми в університетах сприяють формуванню підприємницької культури, зокрема через спеціальні курси, навчальні модулі, співпрацю з експертами та участь у міжнародних проєктах. Підтримка студентських ініціатив охоплює розвиток бізнес-ідей, організацію навчання, наставництво та доступ до сучасних інструментів. Університети створюють сприятливі умови для реалізації молодіжних підприємницьких проєктів, що забезпечує формування нових можливостей для молоді в бізнес-середовищі.

У Торговому кодексі Словацької Республіки № 513/1991 визначено основні положення щодо прав підприємців. Зокрема визначено, що підприємництво – це систематична діяльність, яку фізична або юридична особа здійснює самостійно, під власним іменем, на власний ризик і відповідальність, з метою отримання прибутку. До категорій підприємців належать особи, зареєстровані в торговому реєстрі, особи, що здійснюють діяльність на підставі ліцензії, та фізичні особи, що здійснюють сільськогосподарське виробництво і зареєстровані відповідно до спеціального закону. Підприємці мають право на свободу підприємницької діяльності за умови дотримання всіх вимог законодавства, можуть обирати організаційно-правову форму підприємництва, включаючи індивідуальну підприємницьку діяльність, товариство, командитну компанію чи акціонерне товариство, а також мають право використовувати власність, фінансові ресурси та інші активи для здійснення підприємницької діяльності і право на судовий захист у разі порушення їхніх прав або інтересів [129].

Основними обов'язками підприємців є виконання податкових, соціальних і страхових зобов'язань, дотримання правил чесної конкуренції та

забезпечення прозорості діяльності через реєстрацію у відповідних державних органах. Підприємцям гарантується захист їхніх майнових прав, права на чесне судочинство й можливість апелювати до державних органів у разі порушення їхніх інтересів, а також установлюються чіткі правила для укладення, виконання та розірвання контрактів. Забезпечується рівність усіх підприємців незалежно від їх організаційно-правової форми чи національної приналежності [128].

Отже, у Торговому кодексі Словацької Республіки визначено основні права й обов'язки підприємців, які включають свободу ведення бізнесу, вибір організаційно-правової форми та використання власних ресурсів для підприємницької діяльності. Законодавство гарантує підприємцям судовий захист і рівність перед законом незалежно від їхнього статусу чи національної приналежності. Водночас підприємці зобов'язані виконувати податкові, соціальні та страхові зобов'язання, дотримуватися правил чесної конкуренції та забезпечувати прозорість своєї діяльності через державну реєстрацію. Закон установлює чіткі правила щодо укладення та виконання контрактів, а також механізми судового захисту їхніх прав та інтересів, що сприяє стабільності й передбачуваності підприємницького середовища.

У Словаччині в межах реалізації національного проєкту «Centrum sociálneho dialógu Slovenskej republiky», який фінансувався з Європейського соціального фонду, було ідентифіковано основні проблеми та визначено стратегії для розвитку підприємницького середовища в країні. Проєкт передбачав детальний аналіз функціонування малого та середнього бізнесу та формулювання конкретних рекомендацій для покращення регуляторних і законодавчих умов для підприємців. Так, було акцентовано на потребі спрощення адміністративних процедур, як-от реєстрація компаній, ліцензування та подання звітності. Окрему увагу приділено заходам із посилення інвестиційного середовища, зокрема розвитку мікрофінансування, стимулюванню інвестицій та запровадженню ефективних інструментів державної підтримки підприємців. У сфері правового забезпечення

наголошувалося на потребі підвищення прозорості регуляторного середовища, спрощення механізмів вирішення економічних спорів та вдосконалення судової системи [122].

Отже, національний проєкт «Centrum sociálneho dialógu Slovenskej republiky» сприяв виявленню ключових проблем у розвитку підприємницького середовища Словаччини та розробленні стратегій для його вдосконалення. Основними напрямками стали спрощення адміністративних процедур, підвищення прозорості регуляторного середовища, стимулювання інвестицій та розвиток мікрофінансування. Значну увагу приділено правовій підтримці підприємців, удосконаленню механізмів вирішення економічних суперечок і зміцненню судової системи. Освітні ініціативи сприяли розвитку фінансової грамотності й інноваційних підходів у бізнесі, а також адаптації підприємців до європейських стандартів. Публічне адміністрування в Словаччині орієнтоване на формування сприятливого бізнес-клімату, підтримку малого та середнього підприємництва, зменшення бюрократичного навантаження та забезпечення економічної стабільності.

Проєкт також сприяв упровадженню освітніх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня фінансової грамотності, розвиток бізнес-стратегій та стимулювання інноваційних підходів у підприємницькій діяльності. Одним із важливих елементів проєкту було сприяння інтеграції підприємців до європейського ринку через підтримку впровадження європейських стандартів якості та створення умов для виходу на міжнародні ринки. Реалізація цього проєкту створила основу для подальшого розвитку стратегій підтримки малого та середнього підприємництва, зокрема в межах принципів «Euróra 2020» та Small Business Act, які передбачають зменшення бюрократичного навантаження, розширення доступу до фінансових ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та заохочення інновацій [122].

Як зазначають у своїй статті Б. Муха, Т. Перачек і Л. Страховська, публічне адміністрування в Словаччині спрямоване на створення якісного підприємницького середовища, яке забезпечує сприятливі умови для

довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні. Малий та середній бізнес відіграє ключову роль у створенні робочих місць і регіональному розвитку, тому уряд зосереджується на його підтримці, включаючи розвиток інфраструктури, спрощення процедур і зменшення адміністративного навантаження. Основними проблемами, що впливають на підприємців, є нестабільність законодавства, надмірне бюрократичне навантаження, високий рівень податків та складнощі з визнанням і виконанням прав, що вимагає постійного покращення законодавчої бази [120].

Для підтримки підприємців упроваджуються інструменти мікрофінансування, державні субсидії, гранти та пільгові кредити, що є особливо актуальними для регіонів із низькою економічною активністю. Забезпечення доступу до якісної інфраструктури, спрощення реєстраційних процедур і поліпшення механізмів державних закупівель, які враховують інтереси малого та середнього бізнесу, є важливою складовою підтримки підприємницької діяльності. Особлива увага приділяється зміцненню правової системи, включаючи підвищення ефективності судочинства, скорочення строків розгляду справ і покращення визнання та виконання контрактів, що сприяє захисту прав підприємців. Підтримка інновацій реалізується через спеціальні програми й заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Інтеграція підприємців до європейського ринку забезпечується через ініціативи, спрямовані на адаптацію до стандартів Європейського Союзу та полегшення виходу на міжнародні ринки [120].

Отже, у Словаччині публічне адміністрування активно підтримує розвиток малого й середнього бізнесу через освітні ініціативи, фінансову допомогу та сприяння інтеграції до європейського ринку. У межах національних і європейських стратегій, як-от «Európa 2020» та Small Business Act, реалізуються заходи щодо зменшення бюрократичного навантаження, підвищення конкурентоспроможності та заохочення інновацій. Основними

проблемами залишаються нестабільність законодавства, високий рівень податків і складнощі у визнанні та виконанні прав підприємців. Для подолання цих проблем держава впроваджує інструменти мікрофінансування, спрощує реєстраційні процедури, покращує механізми державних закупівель і зміцнює правову систему. Інноваційний розвиток та європейська інтеграція залишаються стратегічними пріоритетами, що сприяє зміцненню економіки та розширенню міжнародних можливостей для підприємців.

Основні положення публічного адміністрування забезпечення прав підприємців у Словаччині передбачають розвиток соціального підприємництва. Для цього держава створює сприятливе нормативне середовище, підтримує соціальну інтеграцію та забезпечує відповідні фінансові механізми. Наголошується на потребі адміністративної підтримки, що включає впровадження процедур, які враховують соціальні аспекти в державних закупівлях, та розробленні регіональних програм стимулювання соціальних підприємств. Важливим аспектом є забезпечення доступу до фінансового капіталу. Це досягається через грантові програми, мікрофінансування, державні субсидії та пільгові кредити, що особливо актуально для регіонів з низькою економічною активністю [151].

Особлива увага приділяється освіті та професійній підготовці. Організуються навчальні програми для підприємців, які спрямовані на залучення до бізнес-освіти та підвищення їхньої компетенції у сфері соціального підприємництва. Інтеграція вразливих груп населення реалізується через створення програм підтримки зайнятості для людей з особливими потребами. Також сприяється працевлаштуванню через соціальні підприємства та розробляються реєстри претендентів на роботу. Зміцнення соціального капіталу досягається завдяки залученню місцевих спільнот до процесу соціального підприємництва. Стимулюється формування мережі контактів і соціальних зв'язків. Інфраструктурна підтримка також відіграє важливу роль. Вона передбачає створення адекватних умов для праці

та проживання, включаючи забезпечення доступу до житла, медицини та соціальних послуг [151].

Отже, публічне адміністрування підприємництва у Словаччині має на меті створення сприятливих умов для розвитку бізнесу й економіки країни, забезпечуючи правову, адміністративну та фінансову підтримку підприємцям. Підприємницька діяльність визначається як систематична економічна активність, що здійснюється фізичними чи юридичними особами самостійно, від власного імені, на власний ризик та відповідальність із метою отримання прибутку. Велика частка підприємців у Словаччині займається торгівельною діяльністю, що робить Торговий кодекс є практично основним нормативно-правовим актом для регулювання підприємницьких прав та обов'язків. Основними правами підприємців, визначеними законодавством, є свобода підприємницької діяльності за умови дотримання законодавства, можливість обирати організаційно-правову форму бізнесу, включаючи індивідуальне підприємництво, товариства, акціонерні компанії тощо, право використовувати власні фінансові ресурси та активи, право на судовий захист і рівність перед законом незалежно від організаційної форми чи національної належності.

Напрямки підтримки підприємців адміністративними органами Словаччини охоплюють як фінансові, так і нефінансові заходи. Зокрема, держава надає мікрофінансування, субсидії, гранти та пільгові кредити, сприяючи доступу до фінансового капіталу для малого та середнього бізнесу, особливо у регіонах із низькою економічною активністю. Адміністративна підтримка включає спрощення процедур реєстрації компаній, ліцензування та звітності, а також удосконалення механізмів державних закупівель, орієнтованих на інтереси малого бізнесу. У правовій сфері наголошується на вдосконаленні системи судочинства, прискоренні розгляду економічних суперечок і забезпеченні прозорості регуляторного середовища. Окремий акцент робиться на розвиток інновацій через спеціальні програми, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національної економіки,

а також на інтеграцію підприємців до європейського ринку через адаптацію стандартів ЄС і стимулювання виходу на міжнародні ринки. Також адміністративні органи підтримують розвиток соціального підприємництва, упроваджуючи регіональні програми стимулювання, які включають навчання підприємців, створення умов для працевлаштування вразливих груп населення, а також забезпечення доступу до інфраструктури, житла та соціальних послуг.

Основні завдання та повноваження Міністерства економіки, підприємництва та ремесел Хорватії щодо публічного адміністрування та забезпечення прав і законних інтересів підприємців спрямовані на створення сприятливого регуляторного середовища для розвитку бізнесу. Це передбачає спрощення адміністративних процедур, покращення доступу до фінансування та забезпечення прозорості ділового середовища. Міністерство також відповідає за розвиток інфраструктури й упровадження механізмів захисту підприємців від затримок платежів, невиконання контрактів і несправедливих регуляторних дій. Важливою функцією є підтримка підприємців у вирішенні правових суперечок, що сприяє стабільності бізнес-середовища. Також Міністерство активно стимулює інноваційну діяльність і розвиток нових технологій, зокрема через підтримку досліджень і розробок, які підвищують конкурентоспроможність підприємств [163].

Одним із ключових напрямків діяльності є сприяння розвитку малого і середнього бізнесу через реалізацію фінансових програм, надання грантів, проведення освітніх ініціатив і забезпечення полегшеного доступу до європейських структурних фондів. Міністерство також займається регіональним економічним розвитком, зокрема впровадженням програм зі створення інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів та покращення транспортної і цифрової інфраструктури. Прозорість адміністративних процесів забезпечується через залучення підприємців до розроблення політик, які відповідають їхнім потребам. Окремим завданням є підтримка інтернаціоналізації бізнесу, що включає сприяння виходу хорватських

компаній на міжнародні ринки, залучення іноземних інвестицій та посилення конкурентоспроможності підприємців у глобальному масштабі [163].

Стратегія розвитку підприємництва в Республіці Хорватія на 2013–2020 роки була спрямована на створення сприятливого регуляторного середовища, що включає спрощення процедур реєстрації бізнесу, удосконалення доступу до фінансів та забезпечення захисту підприємців від таких ризиків, як затримка платежів чи невиконання контрактів. Одним із ключових пріоритетів є стимулювання інновацій через підтримку досліджень і розробок (R&D), розроблення нових технологій, інноваційних продуктів і покращення процесів управління. Значна увага приділяється фінансовій доступності, яка досягається через розширення можливостей мікрокредитування, зниження вартості фінансування, підтримку ризикового капіталу та використання структурних фондів ЄС [158].

Отже, розвиток підприємництва в Хорватії базується на створенні сприятливого регуляторного середовища, спрощенні адміністративних процедур та покращенні доступу до фінансування, що сприяє зростанню малого й середнього бізнесу. Міністерство економіки, підприємництва та ремесел активно підтримує підприємців через фінансові програми, гранти, інноваційні ініціативи та залучення європейських структурних фондів. Особливий акцент зроблено на інноваціях і дослідженнях, що підвищують конкурентоспроможність підприємств і сприяють їх інтеграції в міжнародні ринки. Запровадження ефективних механізмів захисту бізнесу, прозорість адміністративних процесів і сприяння інтернаціоналізації хорватських компаній забезпечують стабільний розвиток економіки країни та підвищують її інвестиційну привабливість.

Підтримка малого й середнього бізнесу реалізувалась через надання фінансових пільг, розроблення освітніх програм і розвиток інфраструктури, потрібної для ефективного функціонування цього сектору. Прозорість і залучення громадськості забезпечуються через спрощення адміністративних процедур і активного залучення підприємців до формування політик, які

безпосередньо впливають на їхню діяльність. Для забезпечення рівномірного регіонального розвитку стратегія передбачає створення інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів і розвиток транспортної й цифрової інфраструктури. Усі ці заходи були спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств і створення умов для їх сталого розвитку [158].

Як розкриває у своїй статті хорватська вчена Є. Прелчец, публічне адміністрування відіграє визначальну роль у створенні сприятливих умов для розвитку підприємництва. Вона наголошує, що адміністративна діяльність має значно ширший сенс, ніж просте забезпечення умов для функціонування бізнесу. Публічне адміністрування має гарантувати прозорість, справедливість і дотримання прав підприємців у всіх аспектах їхньої діяльності. Це включає боротьбу з корупцією, запобігання нечесній конкуренції та усунення зловживань. Учена акцентує увагу на тому, що важливим завданням публічної адміністрації є спрощення адміністративних процедур і зменшення бюрократичного тиску, що особливо актуально для малих і середніх підприємств. Вона підкреслює потребу впровадження швидких і ефективних механізмів обробки бізнес-процедур, також звертає увагу на роль публічного адміністрування як посередника між академічними установами, дослідницькими інституціями та бізнес-сектором. Завдяки такій співпраці стає можливим передавання знань і технологій, які сприяють інноваціям і розвитку підприємництва. Одним із важливих аспектів, за твердженням Є. Прелчец, є створення прозорого і надійного бізнес-середовища, яке залучає інвесторів та підвищує конкурентоспроможність підприємців. Для цього потрібно забезпечити правову передбачуваність, сприяти захисту інтелектуальної власності та запроваджувати податкові стимули. Авторка підкреслює, що ключовими проблемами залишаються подолання бюрократії, зміцнення довіри між бізнесом і державою та модернізація інструментів публічного адміністрування [135].

Отже, забезпечення сприятливого середовища для розвитку малого й середнього бізнесу в Хорватії ґрунтується на фінансовій підтримці, освітніх ініціативах і розвитку необхідної інфраструктури. Важливим аспектом є прозорість адміністративних процедур і залучення підприємців до формування політик, що сприяє їхньому сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності. Публічне адміністрування відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи справедливість, боротьбу з корупцією та усунення бюрократичних бар'єрів. Створення стабільного й передбачуваного бізнес-середовища, що включає правовий захист, податкові стимули та гарантії інтелектуальної власності, є основою для залучення інвесторів і посилення економічного потенціалу країни.

І. Войводич і Р. Банович доводять, що ідея соціального підприємництва в Хорватії базується на традиціях кооперації, які мають більш ніж 150-річну історію, однак сучасна ситуація в цій сфері залишається фрагментарною й недостатньо розвиненою. Відповідно до загальних цілей національної стратегії ключові адміністративні, нормативні, інвестиційні та інформаційні механізми підтримки функціонують не ефективно. У європейському контексті соціальна економіка розглядається як ефективний інструмент для вирішення проблем бідності, створення робочих місць і сприяння соціальній згуртованості, що підтверджується прикладами таких країн, як Бельгія, Франція, Італія, Словенія та Велика Британія, де соціальні підприємства діють на основі чітко визначених правових рамок [167].

У Хорватії розвиток соціального підприємництва формально закріплений у Стратегії розвитку соціального підприємництва на період до 2020 року, однак більшість її заходів залишається невиконаною. Основними формами соціального підприємництва в країні є кооперативи, асоціації, фонди та підприємства з соціальною місією. SWOT-аналіз вказує на наявність сильних сторін, як-от мотивовані індивіди та організації, доступ до фінансування через фонди ЄС та багаті традиції кооперативного руху, але водночас наявні слабкі сторони, зокрема нечітка нормативна база, відсутність

ринку соціального капіталу та залежність від грантів ЄС. Можливості соціального підприємництва полягають у розвитку нових секторів, як-от екотуризм і відновлювана енергетика, а також у підвищенні громадської обізнаності. Проте загрози включають адміністративні бар'єри, корупцію, міграцію молоді та освічених кадрів [167].

С. Жайгар, аналізуючи проблеми забезпечення прав підприємців у Хорватії, акцентує увагу на потребі гармонізації взаємовідносин між приватним і публічним секторами, що, на її думку, є фундаментальним для економічного зростання. Учена зазначає, що приватні підприємці є ключовими драйверами економіки, однак їхній розвиток значною мірою залежить від сприятливого адміністративного середовища, створюваного публічними установами. Авторка наголошує на потребі ефективного регулювання та адміністративної підтримки, що має включати спрощення процедур, зниження бюрократичних бар'єрів і створення прозорої системи взаємодії між бізнесом і державними органами. Дослідниця звертає увагу на важливість підтримки малого та середнього бізнесу, підкреслюючи, що цей сектор формує значну частку робочих місць і забезпечує стабільність економіки Хорватії. Вона вказує на потребу впровадження податкових пільг, фінансових стимулів і програм підтримки, орієнтованих на розвиток підприємницької ініціативи. Також учена акцентує на ролі прозорості публічного адміністрування, яка досягається через залучення підприємців до розроблення регуляторних норм і політики, що дозволяє враховувати їхні інтереси [146].

Отже, соціальне підприємництво в Хорватії має глибокі кооперативні традиції, проте сучасна система підтримки залишається недостатньо розвиненою. Відсутність ефективних адміністративних, нормативних та інвестиційних механізмів гальмує його розвиток, незважаючи на потенціал вирішення соціальних проблем і створення робочих місць. SWOT-аналіз вказує на сильні аспекти, зокрема традиції кооперації та доступ до фондів ЄС, але також виокремлює слабкі аспекти, як-от нечітка нормативна база та

адміністративні бар'єри. Перспективи соціального підприємництва включають розвиток екотуризму та відновлюваної енергетики, однак існують загрози у вигляді корупції, міграції молоді та нестачі ринкових механізмів фінансування. Водночас забезпечення сприятливого середовища для підприємництва загалом вимагає ефективного регулювання, гармонізації приватного та публічного секторів, а також спрощення адміністративних процедур. Малий і середній бізнес відіграє ключову роль у стабільності економіки, тому потрібні фінансові стимули, податкові пільги та програми підтримки.

Особливу увагу С. Жайгар приділяє інноваційним підходам у публічному адмініструванні, зокрема цифровізації процесів, які сприятимуть оптимізації взаємодії між підприємцями та адміністративними органами. Вона вважає, що застосування сучасних технологій підвищить ефективність адміністрування та сприятиме спрощенню доступу підприємців до правових і фінансових ресурсів. У своїй роботі вчена також підкреслює важливість стабільності правового середовища, особливо в умовах економічних криз, коли державна підтримка у формі пільгового кредитування чи грантів є життєво потрібною для збереження і розвитку бізнесу. Підкреслює, що децентралізація публічного адміністрування є одним із ключових чинників забезпечення гнучкого реагування на локальні потреби підприємців, що сприятиме ефективному розподілу ресурсів і стимулюватиме розвиток регіонів [146].

Отже, Міністерство економіки, підприємництва та ремесел Хорватії виконує провідну роль у публічному адмініструванні щодо забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Його статус як центрального органу виконавчої влади дозволяє розробляти та впроваджувати політики, спрямовані на створення сприятливого бізнес-середовища. Міністерство активно працює над забезпеченням прозорості адміністративних процесів, що сприяє зміцненню довіри підприємців до державних органів. Завдяки спрощенню процедур реєстрації, розробленню зрозумілих регуляторних

норм і запровадженню електронних сервісів, підприємці отримують швидкий і зручний доступ до державних послуг.

Значна увага приділяється малому й середньому бізнесу, які формують основу економіки. Надаються пільгові фінансові пільги, доступ до мікрокредитів, підтримка грантових програм та навчальних ініціатив, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності цього сектору. Важливою частиною роботи Міністерства є впровадження механізмів, які захищають підприємців від затримок платежів, невиконання контрактів й інших несправедливих дій. Це включає також сприяння у вирішенні правових суперечок. Заохочення інноваційної діяльності та розвиток нових технологій є одним із ключових пріоритетів. Підтримуються наукові дослідження та розробки (R&D), що сприяють створенню інноваційних продуктів і процесів, а також розвивають інфраструктуру для інноваційного бізнесу.

Завдяки створенню інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів і поліпшенню транспортної та цифрової інфраструктури забезпечується рівномірний економічний розвиток у регіонах, що сприяє зменшенню регіональних диспропорцій. Підтримка виходу хорватських підприємств на міжнародні ринки та залучення іноземних інвестицій є важливим напрямком підтримки підприємництва. Це досягається через активну промоцію хорватського бізнесу на міжнародних платформах і розроблення стимулів для інвесторів. Завдяки впровадженню програм фінансової підтримки, зниженню адміністративного навантаження та розвитку державно-приватного партнерства адміністративні органи Хорватії сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

3.2. Удосконалення публічного адміністрування захисту прав та законних інтересів підприємців в Україні

У теорії бізнесу практично немає «білих плям», що потрібно для успішного розвитку підприємництва. Так, Фрідріх Хаєк сформував наукові підходи до підприємництва, які акцентують на ключових ринкових механізмах і умовах ефективної економічної діяльності. Мислитель уважав, що ціни виконують важливу функцію координації економічної активності, надаючи підприємцям інформацію про попит і пропозицію, що забезпечує ефективний розподіл ресурсів. Ф. Хаєк наголошував на потребі узгодження інвестицій з обсягами заощаджень, адже штучно занижені відсоткові ставки та надмірна кредитна експансія призводять до економічних диспропорцій і криз. Він також підкреслював значення знань та інформації, що є децентралізованими й доступними на локальному рівні, для успішного ухвалення підприємницьких рішень [99].

Учений виступав за нейтральність грошей, указуючи на те, що стабільність грошового обігу сприяє підтримці ринкової рівноваги, тоді як інфляційна політика викривлює структуру відносних цін. Підприємництво, на його думку, є динамічним процесом відкриттів, що вимагає здатності підприємців знаходити нові можливості, вирішувати проблеми й адаптуватися до змін. Ф. Хаєк особливо виділяв конкуренцію як механізм, який стимулює інновації, оптимізує витрати та сприяє розвитку ринку. Він також підкреслював, що економічна свобода є фундаментальною умовою для розвитку підприємництва, адже надмірне державне регулювання чи централізоване планування обмежують можливості підприємців до адаптації, зростання й інновацій [99].

Ф. Хаєк стверджував, що успішний розвиток бізнесу базується на важливості цін як механізму міжчасової координації. Ціни інформують підприємців про пріоритетність інвестиційних рішень і забезпечують ефективний розподіл ресурсів у часі. Порушення рівноваги цін спричиняє диспропорції у структурі виробництва. Важливим чинником для забезпечення стабільності є дотримання принципу нейтральності грошей. Нейтральні гроші не мають спотворювати відносну вартість товарів і послуг.

Уникнення надмірного розширення кредиту банками є ще одним важливим аспектом. Надмірне кредитування може створити штучний економічний бум і спричинити неправильний розподіл ресурсів із подальшою кризою. Рівень інвестицій має базуватися на добровільних заощадженнях, а не на штучно знижених відсоткових ставках [110].

Отже, Фрідріх Хаєк сформував наукові підходи до підприємництва, акцентуючи увагу на ролі ринкових механізмів, інформації та економічної свободи. Він підкреслював, що ціни є основним інструментом координації економічної діяльності, забезпечуючи підприємців інформацією про попит і пропозицію, що сприяє ефективному розподілу ресурсів. Учений виступав проти надмірного державного втручання та вважав, що централізоване планування порушує природні механізми ринку, обмежуючи інновації та адаптацію підприємців до змін. Ключовими аспектами його концепції є нейтральність грошей, яка запобігає спотворенню цінових сигналів, а також уникнення надмірного кредитування, що може призвести до економічних дисбалансів і криз. Хаєк наголошував, що рівень інвестицій має відповідати добровільним заощадженням, а не базуватися на штучно знижених відсоткових ставках. Він розглядав підприємництво як динамічний процес відкриттів, де конкуренція відіграє ключову роль у стимулюванні інновацій, оптимізації витрат і розвитку ринку.

Ф. Хаєк визнавав, що технологічний прогрес може бути рушійною силою економічних змін. Основна увага однак зосереджувалася на збереженні стабільності через адаптивну структуру виробництва. Така структура має бути здатною реагувати на зміни в перевагах споживачів та заощадженнях. Уникнення дисбалансу через зовнішні або монетарні чинники є критично важливим. Стабільне бізнес-середовище вимагає довгострокової фінансової політики. Така політика не має спричиняти надмірної інфляції чи дефляції. Вона має підтримувати міжчасову координацію економічної діяльності [110].

Успішність економік Тайваню та Південної Кореї щодо забезпечення прав підприємців пояснюється низкою чинників. Ефективна урядова підтримка сприяла розвитку економіки обох країн. Тайвань створив сприятливі умови для малого і середнього бізнесу, а Південна Корея зосередилася на розвитку великих корпорацій. Значні інвестиції в освіту забезпечили висококваліфіковану робочу силу. Освітня політика була орієнтована на потреби інноваційних галузей. Обидві країни здійснили стрімку трансформацію промислової структури. Виробництво було орієнтоване на експорт і диверсифікацію. Фінансова стратегія враховувала особливості кожної країни. Тайвань використовував внутрішні ресурси, а Південна Корея залучала міжнародні позики. Висока гнучкість економіки стала перевагою Тайваню завдяки домінуванню малих і середніх підприємств. У Південній Кореї масштабність великих корпорацій сприяла міжнародній конкурентоспроможності. Соціальна стабільність забезпечувала рівні можливості для підприємців. Усі ці чинники сприяли активності підприємців і їхньому внеску в економічне зростання [114].

У Європейському Союзі економічний успіх Польщі є результатом структурних реформ 1990-х років, які ліквідували неефективність планової економіки, забезпечили відкритість ринків, а також створили стабільне бізнес-середовище. Це сприяло залученню іноземних інвестицій і розвитку підприємництва, особливо в низько- та середньотехнологічних секторах, ефективне використання коштів структурних фондів ЄС сприяло покращенню інфраструктури та людського капіталу. При цьому для уникнення пастки середнього доходу Польща продовжує збільшувати інвестиції в наукові дослідження, створювати сприятливі умови для інновацій, підвищувати навички людського капіталу й залучати високотехнологічні інвестиції [109].

Відповідно, звертаючись до успішного польського досвіду в аналізованій нами сфері щодо захисту прав та законних інтересів підприємців, потрібно в Україні насамперед використати досвід досконалого

інституту польського бізнес-омбудсмена та засади презумпції добросовісності підприємця.

Що стосується України, то треба погодитися з думкою Р. Ханик-Посполітак, яка у своєму науковому аналізі акцентує увагу на функціонуванні Ради бізнес-омбудсмена, яка від 2014 року є певним інструментом захисту інтересів бізнесу в Україні. Основною місією цієї інституції є сприяння досудовому врегулюванню суперечок між бізнесом і державними органами, що дозволяє мінімізувати корупційні ризики й підвищити рівень прозорості в державному управлінні. Попри практичну діяльність, вона базується виключно на нормах підзаконного нормативно-правового акта – Положенні про Раду бізнес-омбудсмена, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 691 від 26.11.2014 року, що створює низку проблем [84].

Зокрема, відсутність законодавчого врегулювання та високому рівні закону України не надає Раді належного правового статусу, обмежує її можливості у впливі на ситуації та створює прогалини у визначенні юридичної сили її рішень. Також немає чітко визначеного порядку фінансування чи повноважень органу управління. З тих самих причин інвестори та бізнес-спільнота мають обмежену довіру до результатів її роботи, що стримує позитивний вплив Ради на покращення інвестиційного іміджу України.

У Перехідних положеннях Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» від серпня 2023 року передбачено доручення Кабінету Міністрів утворити установу бізнес-омбудсмена. Однак формулювання «утворення» викликає плутанину: чи йдеться про повне створення нової інституції, чи про перетворення чинної Ради. Раніше запропоновані законопроекти «Про Установу бізнес-омбудсмена» (№ 0944 від 29.08.2019 р.) та «Про Установу бізнес-омбудсмена в Україні» (№ 3607 від 05.06.2020 р.) не досягли успіху. Перший було відхилено, а другий, попри

позитивні висновки парламентських комітетів, досі не винесено на голосування.

Багато підприємців, особливо малого бізнесу, не знають про можливості захисту, які надає Рада бізнес-омбудсмена. Рада не має обов'язкового впливу на органи влади, тому її рекомендації іноді ігноруються [84]. І це при тому, що бізнес-омбудсмен є основним адміністративним органом, який спеціалізовано здійснює публічне адміністрування у сфері забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні.

Не можна стверджувати, що в Україні уряд не приділяє певної уваги публічному адмініструванню забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р. було схвалено Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2024–2027 роках. Стратегія спрямована на розвиток малого і середнього підприємництва, що, на думку українських урядовців, є основою економіки, забезпечуючи значну частину робочих місць і створюючи дві третини доданої вартості з метою підтримки сталого розвитку та цифрової трансформації цього сектору. Документ враховує негативний вплив повномасштабної збройної агресії російської федерації, включаючи втрати майна, дефіцит робочої сили, порушення логістики та високі кредитні ставки, які обмежують фінансові можливості підприємців [80].

Отже, Рада бізнес-омбудсмена в Україні відіграє певну роль у досудовому врегулюванні суперечок між підприємцями та державними органами, сприяючи зменшенню корупційних ризиків і підвищенню прозорості управління. Однак її діяльність регулюється лише підзаконним актом, що обмежує правовий статус інституції, знижує ефективність впливу на ситуації та не гарантує належної юридичної сили її рішень. Відсутність законодавчого врегулювання, нестача фінансування й невизначеність статусу

ускладнюють сприйняття Ради бізнес-омбудсмена бізнес-спільнотою та інвесторами. Заплановане створення установи бізнес-омбудсмена згідно з нещодавніми законодавчими ініціативами поки що не отримало належної реалізації, що свідчить про невизначеність урядової політики в цій сфері.

Попри наявні проблеми, уряд України продовжує здійснювати заходи для підтримки підприємців. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, затверджена в серпні 2024 року, спрямована на розвиток цього сектору як основи економіки. Документ передбачає заходи з урахуванням проблем, спричинених повномасштабною війною, таких як втрати майна, дефіцит робочої сили та порушення логістики. Програма передбачає цифровізацію бізнес-процесів, фінансову підтримку підприємців і вдосконалення регуляторного середовища, що може сприяти відновленню та зміцненню малого й середнього бізнесу в Україні.

У Стратегії наголошується на важливості інтеграції з європейськими ринками, спрощенні доступу до фінансування через європейські програми та адаптації бізнесу до стандартів і вимог ЄС. Значна увага приділяється розвитку інноваційного потенціалу, підтримці стартапів, упровадженню цифрових технологій, як-от електронне виставлення рахунків, великі дані, штучний інтелект і хмарні обчислення. Передбачено заходи для підтримки жіночого, молодіжного, ветеранського, інвалідного та сімейного підприємництва, а також створення безбар'єрного бізнес-середовища. Стратегія визначає завдання з екологічної модернізації бізнесу, упровадження практик циркулярної економіки, розвитку екоіндустріальних парків та зменшення викидів парникових газів. Моніторинг виконання плану здійснюватиметься Міністерством економіки України із залученням інших органів влади та міжнародних партнерів, а фінансування передбачене за рахунок державного бюджету, міжнародної технічної допомоги, інвестицій та приватних ресурсів [80].

На відміну від України, у Польщі з питань малого та середнього підприємництва існує бізнес-омбудсмен, який реалізує принципи Конституції бізнесу, працює на захист прав підприємців, уживаючи системних заходів, які охоплюють усіх суб'єктів підприємництва, зокрема запитує юридичні роз'яснення щодо складних нормативно-правових актів або усуває розбіжності в судовій практиці, втручається в окремі справи – наприклад, приєднується до адміністративного провадження, зокрема податкового, або подає скарги до адміністративного суду, надає висновки щодо нормативно-правових актів, які стосуються підприємницької діяльності, захищає правила створення господарського права, зазначені в Законі про підприємців, вимагає перегляду та оцінювання нормативно-правових актів для вдосконалення правового середовища.

До повноважень омбудсмена з питань малого та середнього бізнесу належать звернення до органів влади із законодавчими ініціативами, підтримка посередництва між підприємцями та адміністративними органами, звернення до Верховного Суду та Вищого адміністративного суду з метою усунення розбіжностей у тлумаченні нормативно-правових актів, ініціювання пояснювального чи дисциплінарного провадження щодо осіб, які порушили права підприємців, співпраці з громадськими, професійними організаціями та подання звернень до відповідних органів і установ щодо дій, які можуть покращити права та інтереси підприємців. До того ж інститут омбудсмена малого та середнього бізнесу успішно функціонує у країнах, що створюють сприятливі умови для ведення бізнесу, як-от США, Австралія та Південна Корея [144].

Бізнес-омбудсмен здійснює свою професійну публічну діяльність на основі спеціальних норм Закону Польщі від 6 березня 2018 року. Маючи за пріоритет захист мікро-, малих і середніх підприємців, зокрема в питаннях свободи економічної діяльності, чесної конкуренції та неупередженого ставлення державних органів; серед його повноважень – внесення пропозицій щодо змін у законодавстві, надання правових роз'яснень, участь у

законотворчих процесах, представлення підприємців у судах і адміністративних провадженнях, подання надзвичайних скарг до Верховного Суду та звернень до Вищого адміністративного суду для усунення правових колізій. Омбудсмен також може інформувати органи влади про бар'єри для бізнесу, ініціювати дисциплінарні розслідування проти посадовців і сприяти змінам у правозастосовній практиці, зокрема щодо податкових зловживань, що підтверджується постановою Вищого адміністративного суду від 24 травня 2021 року [119].

Отже, бізнес-омбудсмен є ключовим інститутом публічного адміністрування, спрямованим на захист прав малого та середнього бізнесу через посередництво між підприємцями та державними органами. Його повноваження включають ініціювання законодавчих змін, звернення до судових інстанцій для усунення правових колізій, подання скарг щодо посадових осіб, які порушують права підприємців, та співпрацю з громадськими й професійними організаціями. Інститут омбудсмена активно функціонує в країнах із розвиненим бізнес-середовищем, таких як США, Австралія та Південна Корея, сприяючи створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності. У Польщі омбудсмен малого та середнього бізнесу діє на підставі Закону від 6 березня 2018 року, що визначає його основні завдання: внесення законодавчих пропозицій, представництво підприємців у судових процесах, подання скарг до Верховного Суду, ініціювання дисциплінарних розслідувань щодо посадовців і виявлення адміністративних бар'єрів, що перешкоджають підприємницькій діяльності. Цей механізм дозволяє захищати підприємців від недобросовісного правозастосування, що підтверджується рішенням Вищого адміністративного суду від 24 травня 2021 року, яке закріпило роль омбудсмена у вирішенні податкових зловживань і суперечок із державними органами.

Узявши за основу норми практично ефективного Закону Польщі від 6 березня 2018 року «Про Речника малих і середніх підприємців» [125], ми

пропонуємо ухвалити в Україні аналогічний Закон під назвою «Про захисника суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні».

Згідно з упорядкованими нами нормами проєкту такого Закону пропонується створити інститут захисника суб'єктів малого та середнього підприємництва для забезпечення захисту їхніх прав та інтересів, сприяння економічній свободі, зміцнення довіри до органів державної влади, дотримання принципів рівного ставлення, збалансованого розвитку та добросовісної конкуренції. Захисник має на меті сприяти гармонізації відносин між підприємцями та державними органами, будучи посередником і забезпечуючи дотримання законодавства.

На посаду такого Захисника може бути призначений громадянин України, який має досвід у сфері підприємництва чи права, бездоганну репутацію, не має судимості за кримінальні правопорушення і відповідає професійним та етичним стандартам. Призначення Захисника здійснює Кабінет Міністрів України за поданням міністра, відповідального за економічну політику, після консультацій із представниками організацій роботодавців і підприємців.

Термін повноважень Захисника становить 6 років, і ця посада може бути обійнята лише один раз. Захисника можуть звільнити достроково в разі його відставки, втрати громадянства України, порушення законодавства чи неможливості виконувати обов'язки через стан здоров'я. Захисник не може займати інші посади, бути членом політичної партії чи здійснювати діяльність, не сумісну з виконанням посадових обов'язків.

Основними завданнями Захисника є аналіз проєктів нормативно-правових актів, посередництво між суб'єктами малого та середнього підприємництва й державними органами, інформаційно-просвітницька діяльність, а також подання звернень і скарг для захисту прав підприємців. Захисник має право ініціювати зміни до законодавства, вимагати роз'яснень правових норм, подавати адміністративні або судові скарги, а також

ініціювати провадження у випадках порушень прав суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Захисник діє з власної ініціативи або за зверненням підприємців. Державні органи зобов'язані сприяти виконанню його повноважень, надавати необхідну інформацію і належним чином розглядати його запити. Такий механізм має на меті забезпечити ефективний захист прав суб'єктів малого й середнього підприємництва та підвищити якість взаємодії бізнесу із органами державної влади.

До прав Захисника мають належати такі:

- подавати до органів влади пропозиції щодо змін законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, або запити на роз'яснення правових норм, застосування яких викликає сумніви чи спричиняє розбіжності у практиці;

- інформувати державні органи нагляду чи контролю про виявлені порушення в роботі державних установ;

- подавати звернення до судів, включно з Конституційним Судом України та Верховним Судом, у випадках, коли йдеться про захист прав суб'єктів підприємництва;

- ініціювати адміністративні провадження, подавати скарги до адміністративних судів і брати участь у таких провадженнях;

- вимагати порушення кримінальних або дисциплінарних проваджень проти посадових осіб, чиї дії порушують права підприємців;

- інформувати Кабінет Міністрів України та інші органи про виявлені бар'єри чи труднощі у здійсненні підприємницької діяльності.

Державні органи, організації та установи зобов'язані співпрацювати із Захисником, надавати необхідну інформацію, доступ до документів, завершених справ, а також звітувати про заходи, вжиті за його зверненнями, у строк, що не перевищує 30 днів. У разі порушення цих зобов'язань Захисник може звертатися до вищих органів влади або ініціювати дисциплінарні провадження.

Захисник зобов'язаний забезпечувати конфіденційність отриманих даних, якщо вони становлять законно захищену таємницю. Водночас інформація про кількість і статус звернень до Захисника, а також результати його діяльності щорічно публікуються у відкритих джерелах. Законодавчі гарантії незалежності Захисника полягають у чіткому розмежування його повноважень і функцій, дозволяють забезпечити його неупередженість, ефективність і захист інтересів підприємців на національному рівні.

Для виконання своїх завдань Захисник здійснює діяльність через Раду суб'єктів малого та середнього підприємництва, яка є державною бюджетною установою. Витрати на діяльність Ради враховуються у державному бюджеті та забезпечуються через міністерство, відповідальне за економічну політику. Кабінет Міністрів України затверджує статут Ради, який визначає організацію її роботи, включно з регіональними представниками. Захисник щорічно подає звіт до Кабінету Міністрів України, у якому зазначає результати своєї діяльності, кількість і характер звернень, проблеми у сфері підприємництва та пропозиції щодо їх вирішення. Звіт оприлюднюється у відкритих джерелах для громадського ознайомлення.

Отже, запровадження в Україні інституту Захисника суб'єктів малого та середнього підприємництва через ухвалення розробленого нами засад проекту Закону має стати ефективним інструментом адміністративного захисту підприємців. Цей спеціалізований правозахисний адміністративний орган матиме чітко визначені повноваження та високий рівень незалежності, що дозволить йому забезпечувати захист прав підприємців від неправомірних дій або бездіяльності державних органів, сприяти вирішенню конфліктів і вдосконаленню законодавчої бази. Захисник буде наділений правом ініціювати законодавчі зміни, подавати звернення до судів, включно з Верховним та Конституційним судами, та ініціювати адміністративні провадження, буде ключовою ланкою між бізнесом і державою.

Важливими аспектами є його здатність оперативно реагувати на бар'єри в підприємницькій діяльності та залучення до розроблення нормативно-правових актів, що сприятиме створенню сприятливих умов для бізнесу. Незалежність Захисника, закріплена законодавчо, дозволить уникнути політичного тиску чи впливу інших зацікавлених сторін, а вимога звітування про діяльність і прозорість функціонування сприятиме довірі з боку підприємців. Створення Ради суб'єктів малого та середнього підприємництва як допоміжного органу для забезпечення діяльності Захисника дозволить ефективно децентралізувати процес управління та підтримувати зв'язок із регіонами. Фінансування Ради має здійснюватися через державний бюджет гарантує сталість її діяльності.

Звертаючись до успішного досвіду публічного адміністрування забезпечення прав підприємців і законних інтересів в Польщі, ми пропонуємо посилити засади гарантій прав суб'єктів господарювання в Україні через внесення відповідних змін і доповнень до нормативно-правового акта високої дії, який врегульовує питання державного контролю нагляду у сфері господарювання. Тим самим ми пропонуємо частину 14 статті 3 «Основні принципи державного нагляду (контролю)» в Законі України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», згідно з якою державний нагляд (контроль) здійснюється за певними принципами, викласти в редакції «презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання, поки відповідно до закону не буде доведено протилежне».

На основі компаративного аналізу досвіду Румунії, Словаччини та Хорватії пропонуємо напрямки вдосконалення законодавства у сфері публічного адміністрування в Україні. Так, пропонується створити спеціалізований центральний орган виконавчої влади, зокрема міністерство або інший орган, який буде зосереджений виключно на питаннях розвитку підприємництва. Його завданнями мають стати створення сприятливого бізнес-середовища, забезпечення консультаційної підтримки підприємців та

координація міждержавних ініціатив. Законодавчо варто закріпити програми підтримки молодих підприємців і мігрантів, які започатковують малі підприємства. Ці програми мають передбачати спрощення реєстрації бізнесу, надання консультаційних послуг і забезпечення інвестиційної підтримки.

Потрібно внести зміни також до освітнього законодавства з метою створення програм навчання підприємництва в усіх без винятку закладах вищої освіти України і професійно-технічних навчальних закладах. Особлива увага має бути приділена інтеграції сучасних технологій та інновацій до цих програм. Важливим напрямком є підтримка студентських ініціатив у сфері підприємництва, що може бути забезпечено через механізми фінансування студентських стартапів і створення інкубаторів підприємницьких ідей у закладах вищої освіти. Це сприятиме стимулюванню молоді до розроблення інноваційних бізнес-моделей. Законодавчо потрібно врегулювати механізми залучення міжнародних грантів і програм, спрямованих на розвиток малого й середнього бізнесу, а також підтримку підприємницької діяльності в Україні.

Варто запровадити правові механізми для функціонування державних і приватних консультаційних центрів, які надаватимуть послуги з фінансового планування, бізнес-аналітики та правового супроводу підприємницької діяльності. Законодавчі зміни також мають стимулювати розвиток технологічного й наукового підприємництва через пільгове оподаткування, доступ до державного фінансування та участь у міжнародних інноваційних проєктах. Органи виконавчої влади мають звітувати перед громадськістю та підприємцями про реалізацію програм підтримки, забезпечувати прозорість використання коштів і ефективність їх розподілу.

Отже, на основі досвіду Польщі та інших країн учасниць Європейського Союзу обґрунтовано законодавче утвердження в Україні інституту Захисника суб'єктів малого та середнього підприємництва, який матиме високий рівень незалежності, чітко визначені повноваження та право звертатися до судів усіх рівнів, ініціювати законодавчі зміни та адміністративні провадження як основний правозахисний адміністративний

орган у сфері публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців

Доцільним є закріплення в законодавстві України високого рівня програм підтримки молодих підприємців та мігрантів, які будуть прибувати в Україну для відбудови після перемоги в російсько-українській війні та будуть започатковувати малі підприємства, із передбаченням консультаційної допомоги, спрощення реєстраційних процедур і надання фінансової підтримки для їх розвитку.

Зроблено висновок, що існує нагальна потреба реформування освітнього законодавства, яке має передбачати інтеграцію програм навчання підприємництва в усі рівні освіти, зокрема в заклади вищої освіти та професійно-технічні навчальні заклади, з особливою увагою до використання сучасних технологій та інновацій.

Визначено нагальну потребу розроблення правового механізму підтримки студентських ініціатив включно із запровадженням фінансування студентських стартапів і створенням інкубаторів підприємницьких ідей у навчальних закладах для стимулювання молоді до розроблення інноваційних бізнес-моделей. Законодавство у сфері державного нагляду та сфері господарювання слід удосконалити, зокрема переглянувши частину 14 статті 3 Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V, щоб закріпити принцип презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання, допоки не буде доведено протилежне.

Висновки до розділу 3

1. З'ясовано, що в Румунії функціонує спеціальний центральний орган виконавчої влади – Міністерство підприємництва та туризму, основним завданням якого є забезпечення підтримки підприємців через реалізації урядових програм, спрямованих на розвиток малого й середнього бізнесу,

підприємництва та туризму. Виявлено, що цей орган здійснював стратегічне, регуляторне та представницьке публічне адміністрування, а також розробляв законодавчі ініціативи, координуючи виконання національних і міжнародних зобов'язань. Узагальнено, що важливою складовою його діяльності стало створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності та забезпечення адміністративно-правового захисту прав і законних інтересів підприємців.

2. Актуалізовано, що в Румунії підтримка молодих підприємців і осіб із вразливих груп населення передбачала запровадження програм, спрямованих на професійне навчання, інклюзивність і надання ресурсів для започаткування підприємницької діяльності. Узагальнено, що уряд Румунії зосереджувався на інтеграції вразливих спільнот, стимулюванні соціально орієнтованих бізнес-моделей і формуванні інноваційного підприємницького середовища.

3. Доведено, що у Словаччині публічне адміністрування підприємницької діяльності мало на меті створення сприятливих умов для розвитку бізнесу й економіки країни, забезпечуючи правову, адміністративну та фінансову підтримку підприємцям. Виявлено, що підприємницька діяльність визначалась як систематична економічна активність, здійснювана фізичними чи юридичними особами самотійно з метою отримання прибутку. Узагальнено, що основними правами підприємців у Словаччині стали свобода підприємницької діяльності, рівність перед законом, можливість обирати організаційно-правову форму бізнесу та доступ до судового захисту.

4. Актуалізовано, що адміністративна підтримка підприємців у Словаччині охоплює як фінансові, так і нефінансові заходи, включаючи мікрофінансування, субсидії, гранти та пільгові кредити. Виявлено, що адміністративна підтримка включає спрощення процедур реєстрації компаній, удосконалення механізмів державних закупівель і створення прозорих регуляторних норм. Узагальнено, що розвиток інновацій та

інтеграція підприємців до європейського ринку стали ключовими напрямками державної політики

5. З'ясовано, що Міністерство економіки, підприємництва та ремесел Хорватії виконує провідну роль у публічному адмініструванні, спрямовану на забезпечення прав і законних інтересів підприємців. Актуалізовано, що статус Міністерства як центрального органу виконавчої влади дозволяв розробляти та впроваджувати політику, що сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища. Значна увага приділяється прозорості адміністративних процесів, які зміцнювали довіру підприємців до державних органів. Розкрито, що спрощення процедур реєстрації, розроблення зрозумілих регуляторних норм і запровадження електронних сервісів надавали підприємцям можливість швидко й ефективно отримувати державні послуги.

6. Виявлено, що малий та середній бізнес займав провідне місце в структурі економіки Хорватії, і для його підтримки застосовувалися пільгові фінансові механізми, доступ до мікrokредитів, грантових програм та освітніх ініціатив. Узагальнено, що такі заходи сприяли підвищенню конкурентоспроможності цього сектору. Актуалізовано правові механізми, які запобігали затримкам платежів, невиконанню контрактів та іншим несправедливим діям, а також підтримували підприємців у вирішенні правових суперечок.

7. Розкрито, що важливим напрямком діяльності Міністерства економіки, підприємництва та ремесел Хорватії є стимулювання інноваційної діяльності. Підтримка наукових досліджень і розробок (R&D), створення нових продуктів і технологій, а також розвиток інфраструктури для інноваційного бізнесу стали ключовими пріоритетами. Виявлено, що завдяки створенню інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів та модернізації транспортної й цифрової інфраструктури забезпечується рівномірний розвиток регіонів, сприяючи зменшенню регіональних диспропорцій.

8. Доведено, що вихід хорватських підприємств на міжнародні ринки та залучення іноземних інвестицій є важливими напрямками підтримки

підприємництва. З'ясовано, що активна промоція хорватського бізнесу на міжнародних платформах, розроблення стимулів для інвесторів та впровадження програм фінансової підтримки створювали додаткові переваги для підприємців. Адміністративні органи та суб'єкти громадянського суспільства Хорватії сприяють зниженню адміністративного навантаження, підтримують розвиток державно-приватного партнерства, заохочуючи підприємницькі ініціативи через упровадження сучасних інструментів публічного адміністрування.

9. На основі досвіду Польщі та інших країн Європейського Союзу було обґрунтовано потребу законодавчого впровадження в Україні інституту Захисника суб'єктів малого та середнього підприємництва. Цей орган має забезпечити високий рівень незалежності, виконувати чітко визначені функції, мати право звертатися до судів усіх рівнів, ініціювати зміни в законодавстві та адміністративні провадження. Він стане ключовим правозахисним адміністративним органом у сфері публічного адміністрування, спрямованим на захист прав і законних інтересів підприємців.

10. Доведено доцільність закріпити в законодавстві України програми високого рівня підтримки молодих підприємців та мігрантів, які братимуть участь у відбудові країни після перемоги у війні. Такі програми мають включати надання консультацій, спрощення процедур реєстрації бізнесу та забезпечення доступу до фінансової підтримки, що сприятиме розвитку нових підприємств і зміцненню економічного середовища.

11. Відзначено нагальну потребу вдосконалення освітнього законодавства з метою інтеграції програм навчання підприємництва в усі рівні освіти, зокрема в університети та професійно-технічні навчальні заклади. Ці програми мають включати сучасні технології та інноваційні підходи, що забезпечать підготовку компетентних підприємців нового покоління. Нагальною є й потреба створення ефективного правового механізму підтримки студентських ініціатив. Зокрема, пропонується

впровадити фінансування студентських стартапів, створення інкубаторів підприємницьких ідей у навчальних закладах, які стануть стимулом для молоді займатися інноваційним бізнесом, формуючи новаторські моделі підприємництва.

ВИСНОВКИ

У **висновках** на основі комплексного аналізу теорії адміністративного права, норм законодавства, поглиблених наукових позицій, адміністративної практики здійснено науковий аналіз публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців у контексті порівняльного аналізу (Україна, Польща, Чехія), сформовано нові науково-теоретичні й практичні висновки, узагальнення та рекомендації щодо їх удосконалення. Основними з них є такі:

1. Доведено, що межі забезпечення прав і законних інтересів підприємців через публічне адміністрування в порівняльному аналізі України, Польщі та Чехії визначаються адміністративною діяльністю державних органів із метою створення сприятливих умов для успішного започаткування та розвитку конкурентоспроможного бізнесу через використання інститутів адміністративного права в гармонійній взаємодії з дотриманням публічного інтересу суспільства. Доведено, що кожна з аналізованих держав має певні досягнення в цій сфері, які можуть бути використані у процесі компаративного обміну. З'ясовано, що публічне адміністрування спрямоване на уточнення й деталізацію правової бази, яка регулює діяльність підприємців, забезпечує їхні права та законні інтереси. Держава виконує роль організатора, який через адміністративні послуги сприяє функціонуванню бізнесу. Адміністративні органи надають підприємцям потрібні адміністративні послуги щодо реєстрації, ліцензування та виконують контрольні функції. Важливим елементом є прозорість у взаємодії між державою та підприємцями, яка досягається через створення публічних реєстрів і забезпечення відкритого доступу до інформації тощо. Виконавча влада через публічне адміністрування захищає підприємців від незаконних дій і недобросовісної конкуренції, що реалізується через упровадження механізмів контролю та захисту, які дозволяють підприємцям діяти у правовому полі, забезпечуючи чесність і рівні умови на ринку.

Сучасне публічне адміністрування передбачає орієнтацію в усіх аналізованих державах на європейські стандарти, що підвищує інвестиційну привабливість країн і сприяє економічному зростанню кожної з них.

Актуалізовано, що ці три країни гарантують свободу економічної діяльності та рівні умови для підприємців, забезпечуючи захист їхніх прав через правову визначеність і стабільність. Передбачено захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію правоти підприємців. У кожній країні існує система оскарження рішень органів контролю та захисту від надмірного контролю. Узагальнено, що певними відмінностями є те, що в Польщі діє ефективний інститут омбудсмена для захисту малого та середнього бізнесу, а новим підприємцям надаються стартові пільги, зокрема звільнення від обов'язкового соціального страхування. У Чехії акцентується увага на захисті інтелектуальної власності підприємців. В Україні підприємці отримують додатковий захист під час перевірок, включаючи можливість нерозголошення комерційної інформації.

2. Здійснено узагальнення та порівняння загальних і спеціальних принципів публічного адміністрування, які сприяють захисту прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі та Чехії. Доведено, що ці країни визнають принцип верховенства права як ключовий елемент у регулюванні відносин між підприємцями та адміністративними органами, що забезпечує стабільність і передбачуваність правового середовища. Зокрема принцип законності, закладений в основі публічного адміністрування, гарантує, що адміністративні органи діють виключно в межах своїх повноважень і не втручаються безпідставно в підприємницьку діяльність, тим самим надаючи надійний адміністративно-правовий захист підприємцям. Водночас принцип юридичної визначеності відіграє важливу роль у мінімізації правових ризиків, забезпечуючи стабільність і передбачуваність нормативних актів, що регулюють підприємницьку діяльність. Принципи належного врядування, зокрема недискримінації та пропорційності, спрямовані на створення рівних умов для всіх підприємців незалежно від їхнього статусу, що сприяє здоровій

конкуренції та зменшенню надмірних регуляторних обмежень. У цьому контексті було розкрито особливості адміністративно-правового регулювання в кожній із трьох країн. З'ясовано, що в Україні законодавчо захищено право власності та економічну багатоманітність, що дозволяє підприємцям формувати свої бізнес-плани та самостійно обирати контрагентів, забезпечуючи таким чином гнучкість і свободу підприємницької діяльності. У Польщі на перший план виходить принцип свободи підприємництва, підкріплений презумпцією чесності, що передбачає відсутність безпідставних підозр із боку адміністративних органів щодо підприємців. Натомість у Чехії підприємці користуються правом на вільний вибір професії й можливістю об'єднуватися для захисту своїх економічних інтересів; при цьому державне втручання обмежується лише тими питаннями, які не можуть бути вирішені на локальному рівні. Підкреслено принцип прямої дії норм Європейського Союзу, який повною мірою застосовується в Польщі та Чехії. Для України цей принцип наразі має початковий характер, що виявляється в поступовій адаптації національного законодавства до європейських стандартів.

3. Розкрито адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування, що забезпечують права та законні інтереси підприємців у трьох європейських країнах – Україні, Польщі та Чехії. З'ясовано, що спільними адміністративними органами в цих державах є міністерства, відповідальні за економічний розвиток та підтримку підприємництва, а також антимонопольні органи, спрямовані на запобігання монополізації ринків і забезпечення справедливої конкуренції. Доведено, що ці органи виконують ключові завдання, як-от підтримка малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам, покращення бізнес-клімату, координація економічної політики та сприяння впровадженню інноваційних процесів. Актуалізовано специфічні функції міністерств у кожній із держав, коли в Україні основний акцент робиться на формуванні політики у сфері публічних закупівель, регулюванні державного ринкового нагляду, управлінні

державною власністю та корпоративними правами; у Чехії – на наданні консультаційних і фінансових послуг для підтримки малого й середнього бізнесу, наданні грантів і пільгових кредитів, забезпеченні інтеграції до європейських економічних структур; у Польщі – на реалізації просторового планування та житлового будівництва, модернізації економіки через цифровізацію та автоматизацію, упровадження програм із розвитку польської інвестиційної зони, підтримці польських ремесел, а також на розробленні політики у сфері торгівлі у межах співпраці з ЄС. Адміністративно-правовий статус органу включає завдання (функції), компетенції та відповідальність, що дозволяють йому здійснювати діяльність у системі публічного адміністрування відповідно до законодавства.

4. З'ясовано, що інструменти публічного адміністрування складають комплекс методів і форм, які застосовуються адміністративними органами України, Польщі та Чехії для досягнення тактичних цілей у забезпеченні суспільних інтересів та регулюванні взаємовідносин у сфері підприємництва. Вони відзначаються чіткою юридичною визначеністю, оскільки закріплені у правових нормах та регламентуються як законодавчими, так і підзаконними актами. Ці інструменти є невід'ємною частиною адміністративно-правового механізму, що дозволяє державним органам ефективно виконувати свої функції в економічній, соціальній, екологічній та інших галузях підприємництва. Вони спрямовані на реалізацію адміністративних повноважень і задоволення публічних інтересів, що виявляється в конкретних діях адміністративних структур. Водночас ці інструменти мають бути достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до змін у законодавстві та суспільних потреб. Їх використання сприяє забезпеченню прозорості, підзвітності й ефективності у взаємодії між державними установами та підприємцями. Вони забезпечують публічне адміністрування та юридичну відповідальність адміністративних органів. Водночас функціонують як системний правовий та організаційно-правовий механізм, спрямований на встановлення правопорядку, дотримання законодавства та стандартів, а

також підтримку соціальної справедливості та стимулювання розвитку підприємницької діяльності.

5. Актуалізовано, що підзаконні нормативно-правові акти в Україні, Польщі та Чехії відіграють важливу роль у забезпеченні деталізації та практичної реалізації законів, створюючи правові механізми для ефективного врегулювання суспільних відносин у різних сферах. В Україні ці акти спрямовані на оперативне реагування на змінні соціально-економічні умови, забезпечуючи індивідуальність і прозорість вирішення питань, особливо в умовах воєнного стану. У Польщі нормативно-правові акти мають високий рівень правової визначеності та сприяють економічним свободам підприємців через прозорість адміністративних процедур й інтеграцію з електронними платформами. У Чехії акти мають забезпечувальний характер, адаптують законодавчі положення до конкретних умов і зосереджуються на технічних аспектах, як-от виконання європейських стандартів і норм. Загалом підзаконні акти у трьох країнах є ефективним інструментом публічного адміністрування, що сприяє підтримці правової стабільності, економічного розвитку та взаємодії законодавчих норм із практичним їх застосуванням, відображаючи особливості кожної правової системи.

6. Виявлено й узагальнено особливості електронного урядування в Україні, Чехії та Польщі у сфері публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців, порівняльний аналіз якого свідчить про спільну стратегічну мету створення прозорого, інклюзивного й ефективного цифрового середовища для громадян і підприємців. Усі три країни інтегрують інформаційно-комунікаційні технології для підвищення якості державного управління, зниження адміністративних бар'єрів, розвитку цифрових послуг і забезпечення прав та законних інтересів підприємців. Особливості Чехії полягають у створенні інфраструктури, орієнтованої на інновації, – наприклад, через інтегровані цифрові портали та європейські центри цифрових інновацій (EDIH), що сприяють трансформації бізнесу завдяки доступу до технологій штучного інтелекту, Інтернету речей і

хмарних сервісів. Польща активно використовує платформи Biznes.gov.pl, ePUAP і систему e-Delivery для забезпечення підприємцям доступу до понад 300 електронних послуг, включаючи реєстрацію компаній, подання декларацій і отримання офіційної кореспонденції. Особливістю є стандартизація адміністративних процедур і інтеграція з публічними реєстрами, що забезпечує прозорість і мінімізує витрати часу. Україна, перебуваючи на шляху європейської інтеграції, активно гармонізує своє законодавство з нормами ЄС. Використання платформ «Дія.Бізнес» і ProZorro сприяє автоматизації адміністративних процесів, прозорості та боротьбі з корупцією. Україна впроваджує цифрові підписи, інтегрує кібербезпеку й розвиває цифрову інфраструктуру для підтримки бізнесу.

7. Зроблено висновок, що згідно з успішним досвідом Румунії, Словаччини та Хорватії в публічному адмініструванні, спрямованому на забезпечення прав та законних інтересів підприємців, важливим чинником визначається функціонування спеціалізованих центральних органів виконавчої влади, які займаються пріоритетними питаннями розвитку підприємництва. Такий підхід дозволяє забезпечити координацію дій, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища, запровадження механізмів захисту підприємців та реалізацію державних програм. З'ясовано, що малий та середній бізнес є ключовою складовою економічної стратегії, основою демократичної держави та платформою для забезпечення соціальної стабільності. Узагальнено, що саме цей сектор формує більшість робочих місць і є важливим драйвером економічного зростання, що активно підтримується публічними адміністративними органами. Виявлено, що в багатьох державах підприємці є переважно представниками малого бізнесу у сферах торгівлі, національних ремесел та організації туризму. Підтримка цих видів діяльності сприяє збереженню культурної спадщини, розвитку локальних ринків і підвищенню економічної активності. Актуалізовано, що одним із важливих напрямків діяльності публічних органів є підтримка молоді та мігрантів, які бажають засновувати власні малі підприємства.

Реалізація спеціалізованих програм із професійного навчання, фінансування та консультування сприяє інтеграції цих груп у підприємницьке середовище. Узагальнено, що університети відіграють значну роль у формуванні підприємницької культури серед студентів і випускників. Підтримка студентських ініціатив, організація навчальних модулів, співпраця з експертами та залучення до міжнародних проєктів стимулюють молодь займатися підприємництвом і створювати інноваційні бізнес-моделі.

8. Удосконалено напрямки та законодавство у сфері публічного адміністрування прав і законних інтересів підприємців в Україні. Визначено, що основним адміністративним органом щодо підтримки малого й середнього бізнесу має стати спеціалізований правозахисний інститут захисника підприємців. Цей орган повинен мати належну незалежність і визначені законом повноваження, зокрема повноваження щодо звернення до суду, ініціативу законодавчих змін і адміністративних проваджень. Запропоновано підтримку підприємницьких програм для молодих підприємців та емігрантів, які будуть прибувати в Україну після перемоги Українського народу в російсько-українській війні для відновлення, із консультаційною і фінансовою допомогою. Особливу увагу приділено реформуванню освітніх програм з підприємництва в закладах вищої та професійно-технічної освіти. Акцент зроблено на інтеграції сучасних технологій та інновацій у навчальний процес. Запропоновано механізми фінансування студентських стартапів і створення інкубаторів підприємницьких ідей для розвитку інноваційних бізнес-моделей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Нова доктрина адміністративного права України: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 6. С. 11-17.
2. Аністратенко Ю. І. Адміністративно-правовий статус працівника адміністративного органу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2011. 20с.
3. Аністратенко Ю. І. Правове регулювання оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні : автореф. дис... д. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2017. 40 с.
4. Антонова Л. В., Антонов А. В. Е-урядування як сервісно-орієнтований інструмент державного управління соціальною сферою. *Public Administration and Regional Development*. 2020. № 7. С. 37–56. DOI: 10.34132/pard2020.07.02. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/164/128>.
5. Барвіненко В. Д. Принципи європейського адміністративного права та принципи місцевого самоврядування України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.64.5>. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc64/5.pdf>
6. Бевз С. І. Принципи європейського адміністративного права як принципи адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2018. № 4. URL: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-4-06>
7. Бігняк О.В. Підприємництво як предмет правового регулювання в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2007. 17 с.

8. Бізнес. Словник української мови у 20 томах. 2024.
<https://slovnyk.me/dict/newsum/%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>

9. Білокур Є. І., Маслова Я. І. Нормативні акти публічної адміністрації в системі джерел адміністративного права України: загальнотеоретичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 187-190. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/44>.

10. Бінько І. І. Правові засади публічного адміністрування охорони права власності на об'єкти нерухомого майна: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2021. 23 с.

11. Бондаренко К. В. До питання про форми й методи державного управління. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 4 (І). С. 111-117. URL: <http://znu.edu.ua/visnyk/2015-4>

12. Галуцько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.

13. Гарагонич О.В. Правове регулювання підприємницької діяльності в Чеській та Словацькій республіках : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2004. 20 с.

14. Гичка Ю. М. Відносини між платниками податків та суб'єктами публічного адміністрування як об'єкт адміністративно-правового регулювання : автореф. дис... д. філософ. : 081. Київ, 2024. 40 с.

15. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.

16. Грицаєнко Л.Р. Адміністративно-правові аспекти підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2001. 17с.

17. Деніга О. З. Особливості функціонування і розвитку малих підприємств в умовах конкуренції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Хмельницький: Хмельницький державний університет, 2004. 20 с.

18. Діденко С. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2016. 42 с.

19. Добровольська В. В. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2007. 17 с.

20. «Робота: понад 22 тисячі підприємців отримали від держави гранти на розвиток бізнесу. Міністерство економіки України. 06 листопада 2024 року. URL: <https://www.me.gov.ua/news/yerobota-22-tysyachi-pidprijemtsiv-otrymaly-granty>

21. Єфремов А.О. Адміністративно-правові засади реалізації державної податкової політики в Україні : автореф. дис... д. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 42 с.

22. Жукова Є. Інструментальні аспекти публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету*. 2021. Вип. 68. С. 158–161. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.26>

23. Жукова Є. Види публічного адміністрування: проблеми правової теорії і практики : автореф. дис... д. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2024. 40 с.

24. Журавель Я. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2008. URL: <https://nauka.gov.ua/juravel2008/admin-prav-status>.

25. Забезпечувати. Словник української мови. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. 2024. URL:

<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>

26. Зіборєва О. Б. Правові засади публічного адміністрування підготовки кадрів з вищою військовою освітою для Збройних Сил України : дис... д. філософ. : 081. Київ, 2024. 240 арк.

27. Іняхін В. Є. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20230609/article/view/iniakhin

28. Кашперський О. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування господарської діяльності в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2011. 24 с.

29. Клим О.В. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.

30. Самосуд Ж. О. Контроль, як функція (спосіб) забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні. Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів конференції, м. Київ, 28 жовтня 2019 р. / ред. кол. В. В. Галунько, Н. О. Армаш, К.М. Куркова та ін. Київ: ААПН, 2019. URL: <https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/Samosud-Zh.-Kyiv-28-zhovtnia-2019.pdf>

31. Косач Н.Є. Правове регулювання спільного підприємництва (порівняльні аспекти) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 1999. 18 с.

32. Кравцова Т. М., Петрова Н. О. Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 2, Ч. 2. С. 80-84. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-2/15>.

33. Курко М. Н. Зміст державного управління (теоретико-правовий аспект). *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 36-40

34. Ластовецький А. С. Організаційно-правові засади регулювання підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2005. 18 с.

35. Лоза А. С. Підприємницька активність за умов суспільної трансформації (на прикладі малого бізнесу): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2009. 19 с.

36. Лукашук Л. С. Трансформація публічних механізмів на регіональному рівні в умовах євроінтеграції : автореф. дис... д. філософ. : 281. Київ, 2024. 40 с.

37. Мельниченко Б. Адміністративний акт як основна форма публічного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. Том 32 (71), № 1. С. 57-62. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/11>. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/13.pdf

38. Новак Н. Адміністративні процедури діяльності публічної адміністрації у сфері виробництва та обігу органічної продукції. *Юридична наука*. 2019. Вип. 1. С. 99–104.

39. Новак Н. Адміністративно-правові відносини сфери виробництва та обігу органічної продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 102–110.

40. Новак Н. Державна підтримка виробництва та обігу органічної продукції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2020. № 44. С. 41–43.

41. Новак Н. Історичні аспекти виникнення та розвитку виробництва та обігу органічної продукції. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 15. С. 78–82.

42. Новак Н. Контроль як інструмент публічного адміністрування виробництва та обігу органічної продукції. *Юридична наука*. 2019. Випуск 3. С. 81–85.

43. Нормативна база Ради бізнес-омбудсмена. 2024. URL: <https://boi.org.ua/normatyvna-baza/>

44. Оксютенко К. (2020) Поняття інструментів публічного адміністрування цифрового суспільства в Україні. *Юридична наука*. № 3(105). С. 239–242. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-105-3.30.

45. Омельченко В. С. Громадський контроль в системі публічного управління: інформаційно-комунікативний аспект : дис... д. філософ. : 281. Київ, 2024. 214 арк.

46. Орловська І. Г. Допомога по частковому безробіттю на період карантину. *Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей XVIII Всеукр. наук. конф., м. Київ, 27-28 травня 2020 р. у III част., ч. I*. Київ. Університет «Україна». 2020 р. 635 с.

47. Орловська І. Г. Професійна орієнтація населення як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний електронний науковий журнал*. № 9. 2021. С. 176-179.

48. Орловська І. Г. Реалізація прав та обов'язків платників податків як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Сучасний науковий журнал*. 2024. Вип. 4(2). С. 19–25.

49. Орловська І. Г. Соціальні послуги як особливий різновид публічних послуг. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. С. 153-159.

50. Орловська І. Г. Стан законодавства України у сфері гендерної рівності. *Збірник тез круглого столу «Актуальні питання духовного, правового, політико-демократичного та економічного розвитку держи, суспільства та людини в сучасних міжнародних відносинах: проблеми, пріоритети та прогнози: тези доповідей»* / за ред.: Д.В. Кіслова. Київ: «Видавництво Людмила», 2021. С. 102-103.

51. Орловська І. Г. УТОС як зразок соціального підприємництва в Україні. *Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики*. м. Київ, 18-19 листопада 2020 р. у 2-х частинах. Ч. 2. Київ: Університет «Україна», 2020. 408 с. URL: https://uu.edu.ua/conferenciya_actualni_problemi_vihovannya_i_navchannya

52. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса: Одеська національна юридична академія, 2010. 218с.

53. Оцінювання громадянами соціально-економічної ситуації та соціально-економічної політики влади, соціальне самопочуття громадян (вересень 2024 р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinky-gromadianamy-sotsialnoekonomichnoi-sytuatsii-ta-sotsialnoekonomichnoi-polityky-vlady-sotsialne-samopochuttia-gromadian-veresen-2024r>.

54. Пацурківський Ю.П. Правовий режим майна суб'єктів підприємницької діяльності : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2001. 19 с.

55. Пашков В. Господарсько-правовий статус суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 4 (55). С. 143-153.

56. Підбerezних І. Є. Порівняльна характеристика регуляторних органів публічного адміністрування телебачення Італії та України. *Вчені записки*

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2023. Т. 34(73). № 3. С. 190–194.

57. Підберезних І. Політика адміністрації президента США Джо Байдена щодо країн Південно-Східної Азії. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип. 48(1). С. 24–33.

58. Пожидаєва М. А. Правове регулювання єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 21 с.

59. Положення про Міністерство економіки України (2014). Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. Урядовий кур'єр від 24.09.2014. № 175.

60. Правова євроінтеграція: як українське законодавство адаптується до європейського. *Forbes Ukraine.* 2024. URL: <https://forbes.ua/novyny/pravova-evrointegratsiya-yak-ukrainske-zakonodavstvo-adaptuetsya-do-evropeyskogo-160>

61. Прем'єр-міністр запропонував партнерам посилити напрям відновлення. Урядовий портал. 14 листопада 2024 року. Урядовий портал. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-minister-zaproponuvav-partneram-posylyty-napryam-vidnovlennya>

62. Про виділення коштів для надання допомоги на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 330. Верховна Рада України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2020-%D0%BF#Text>

63. Про затвердження Змін до Методики визначення шкоди та збитків, завданих особистим селянським господарствам та/або фермерським господарствам, що зареєстровані як фізичні особи - підприємці, внаслідок збройної агресії російської федерації. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30 травня 2024 року № 1676. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 липня 2024 р. за № 1077/42422. Урядовий портал. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1077-24#Text>

64. Про надання грантів для виробництва переробної промисловості. Наказ Міністерства економіки України від 6 вересня 2024 року № 150. Міністерства економіки України. 2024. URL: <https://me.gov.ua/view/88e32179-d531-49dc-811e-fc929b959bf0>

65. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007 р. № 29. ст. 389.

66. Про правотворчу діяльність. Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 93. Ст. 364.

67. Про товариства. Закон Австро-Угорської монархії від 5 листопада 1867 р. № 134. Збірник законів адміністраційних / укладач Дам'ян Савчак; вступ А. Єзеров. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 501-510.

68. Про утворення апеляційної комісії з розгляду скарг на рішення уповноваженого органу про потрібність усунення порушень принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 березня 2013 року № 248. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0248731-13/card6#Public>

69. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 691, редакція від 23.05.2015. *Верховна рада України*. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-п>

70. Пухтецька А. Європейські принципи адміністративного права. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юридична література, 2007. С. 128-132.

71. Руденко М. М. Адміністративний акт як інструмент адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності МВС України. *Право та державне управління*. 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.6>.

72. Савчук О. В. Публічне адміністрування трудової міграції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2019. 22 с.

73. Самосуд Ж. О. Адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 444–449. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.63>.

74. Самосуд Ж. О. Електронне урядування як інструмент публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11 жовтня 2024 р.) / за ред. Р. Б. Шишки, Н. П. Христинченко. Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 143–146.

75. Самосуд Ж. О. Поняття та межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. No 8. С. 504–511. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/121>.

76. Самосуд Ж.О. Принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Правові новели*. Науковий юридичний журнал. 2024. No 23. С. 412–418. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.54>.

77. Сідак М.В. Правове регулювання банківських відносин у країнах Центральної Європи: порівняльний аналіз (Україна, Чехія та Словаччина): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь: Нац. акад. держ. податк. служби України, 2004. URL: <https://irpin.nusta.edu.ua>

78. Сіюшов Д. Ю. Податкове стимулювання підприємництва при наданні державної допомоги: господарсько-правовий аспект : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2021. 24 с.

79. Солошкіна І.В. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності щодо підприємництва : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 21 с.

80. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках. Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р. Урядовий кур'єр. Офіційне видання від 11 вересня 2024 р. № 184.

81. Тихомиров О. Д. Юридична компаративістика: філософсько-методологічні засади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. 402 с.

82. Труш І.В. Господарсько-правове забезпечення державної підтримки малого підприємництва в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2005. 19 с.

83. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Держгеокадастр. URL: <https://land.gov.ua/ukraina-otrymala-status-kandydata-na-chlenstvo-v-ies/>.

84. Ханик-Посполітак Р. Ю. Рада бізнес-омбудсмена: правові підстави діяльності в умовах війни. *Наукові праці Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. 2024. С. 137–139. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7cdd64c-dc1e-43f1-96b1-8b164a088ef8/content>.

85. Царенко І, Красножон Н. Електронне урядування як інструмент посилення конкурентоспроможності країни. *Ефективна економіка*. 2021. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8123>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.74.

86. Черненко О. А. Організаційно-правові форми державного підприємства : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2011. 20 с.

87. Чернецький Є. Є. Публічне адміністрування заохочень: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2011. 18 с.

88. Чортків першим підписав Декларацію справедливого і розсудливого адміністрування з Радою бізнес-омбудсмена. *Рада бізнес-омбудсмена*. 2024. URL: <https://boi.org.ua/news-post/chortkiv-pershym-pidpysav-deklaracziyu-spravedlyvogo-i-rozsudlyvogo-administruvannya-z-radoyu-biznes-ombudsmena/>

89. Шестаков С. В. Адміністративно-правовий статус працівника міліції: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2003. URL: <https://era-ukraine.org.ua/yak-vlada-dopomahaye-biznesu-pid-chas-viyny/>

90. Шиленко М. В. Адміністративно-правова охорона суб'єктів малого бізнесу : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 18 с.

91. Як влада допомагає бізнесу під час війни. USAID Economic Resilience Activity. 2023. URL: <https://era-ukraine.org.ua/yak-vlada-dopomahaye-biznesu-pid-chas-viyny/>

92. Яра О. Видання нормативно-правових актів як інструмент публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 10(112). С. 47-53. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-112-10.06.

93. Agenda 2000 – Commission Opinion on the Czech Republic's Application for Membership of the European Union. European Commission. 1997. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/doc_97_17

94. Batko K., Billewicz G. E-usługi w biznesie i administracji publicznej. W: Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy w świetle śląskich uwarunkowań regionalnych. Red. C.M. Olszak, E. Ziemia. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Katowice .2010. URL: <http://parp.gov.pl>

95. Biuro Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców. Rzecznikmsp. 2024. URL: <https://rzecznikmsp.gov.pl/instytucja-rzecznika/kompetencje/>
96. Biznes.gov.pl – E-usługi i informacje dla przedsiębiorców. Portal rządowy Biznes.gov.pl. 2024. URL: <https://www.biznes.gov.pl>.
97. Briefing susținut de ministrul economiei, antreprenoriatului și turismului Radu Oprea și de purtătorul de cuvânt al Guvernului Mihai Constantin, după ședința de guvern. Guvernul României. 08 august 2024. URL: <https://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/briefing-sustinut-de-ministrul-economiei-antreprenoriatului-i-turismului-radu-oprea-i-de-purtatorul-de-cuvant-al-guvernului-mihai-constantin-la-finalul-edintei-de-guvern1723135893>.
98. Budnyk A., Shandrenko O., Kyselova K., Shvets I., Podvolotska O., Arefiev V. Aspects of the Formation of Future Designers' Professional Competencies. *Ad Alta Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. № 11. C. 53–57.
99. Caldwell, Bruce J. F.A. Hayek. *Encyclopaedia Britannica*. 2024. URL: <https://www.britannica.com/biography/F-A-Hayek>
100. Digitalizace v České republice a její vliv na zajištění práv podnikatelů prostřednictvím veřejné správy. Evropská komise. 2024. URL: https://ec.europa.eu/representations/czechia_cs.
101. Doing Business in Poland. Robert Jędrzejczyk i Wspólnicy Law Firm. 2018. URL: <https://www.robert-legal.com>
102. Dostęp do rejestrów publicznych w Polsce – kluczowe bazy danych dla przedsiębiorców. Ministerstwo Rozwoju i Technologii. 2024. URL: <https://www.gov.pl>.
103. Dubiński L. Indywidualny akt administracji gospodarczej (próba zdefiniowania). *Acta Universitatis Wratislaviensis No 3977. Prawo CCCXXIX Wrocław 2019*. DOI: <https://doi.org/10.19195/0524-4544.329.11>.
104. Dulka A. Współpraca sektora ICT z administracją kluczem do rozwoju cyfrowej gospodarki Polski. ITWIZ BEST100. 11 września 2024. URL:

<https://www.itwiz.pl/wspolpraca-sektora-ict-administracja-kluczem-rozwoju-cyfrowej-gospodarki>.

105. Działania ministerstwa. Ministerstwo Rozwoju i Technologii – czym się zajmujemy? Gov.pl. Dostępne na. URL: 2023. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/dzialania-ministerstwa>

106. e-Doręczenia – nowe standardy komunikacji elektronicznej dla przedsiębiorców. Biznes.gov.pl. 2024. URL: <https://www.biznes.gov.pl>.

107. Establishing a Business. Embassy of the Czech Republic. 2024. URL: <https://www.mzv.cz>

108. European Commission. The Digital Decade of Europe: Digital Targets for 2030. URL: <https://ec.europa.eu/digital-decade-targets>

109. Graph of the week: Poland’s success story. European Commission. 2017. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/graphs-of-the-week/polands-success-story_en

110. Harald H. Hayek’s Austrian Theory of the Business Cycle. GREDEG Working Papers, No. 2024-06. Université Côte d’Azur, GREDEG. March 2024. DOI: 10.13140/RG.2.2.31518.75844. URL: <https://ideas.repec.org/s/gre/wpaper.html>.

111. Hospodářská soutěž. BusinessInfo.cz. 25.10.2021. URL: <https://www.businessinfo.cz/navody/hospodarska-soutez-ppbi/>

112. Kamila Burešová. Využití moderních digitálních technologií podniky v Česku. Český statistický úřad. 2021. URL: <https://www.statistikaamy.cz/2021/02/19/vyuziti-modernich-digitalnich-technologii-podniky-v-cesku>

113. Kdo je ombudsman. Ritter-Šťastný. 30.11.2020. URL: <https://www.ritter-stastny.cz/2020/11/30/kdo-je-ombudsman/>

114. Kim H., Heo U. Comparative Analysis of Economic Development in South Korea and Taiwan: Lessons for Other Developing Countries. Asian Perspective. 2017. Vol. 41, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.1353/apr.2017.0002>. URL:

https://www.researchgate.net/publication/302941986_Comparative_Analysis_of_Economic_Development_in_South_Korea_and_Taiwan_Lessons_for_Other_Developing_Countries.

115. Konstytucja Biznesu. Ministerstwo Finansów. URL: https://mf-arch2.mf.gov.pl/documents/764034/5123672/Konstytucja_Biznesu_stan_na_listopad_2016.pdf

116. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. 1997. URL: <https://www.prezydent.pl/prawo/konstytucja-rp>

117. Kurzawa A. Uprawnienia i obowiązki przedsiębiorców w nowej ustawie – Prawo przedsiębiorców. Katedra Prawa Administracyjnego, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 2023. URL: <https://www.edukacjaprawnicza.pl/uprawnienia-i-obowiazki-przedsiębiorców-w-nowej-ustawie-prawo-przedsiębiorców/>

118. Lebid O.V. E-governance of the economy of the future: world experience and prospects of Ukraine. *Ekonomika APK*, 10, pp. 98–110. 2021. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202110098>.

119. Lissoń P. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców: ombudsman czy organ administracji rządowej? *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. Rok LXXX, zeszyt 4. 2018. S. 55–71. URL: <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/23265>.

120. Mucha B., Peráček T., Strážovská Ľ. Podnikateľské prostredie na Slovensku so zameraním na malé a stredné podniky. *Konferenčný príspevok*. 2016. URL: <https://www.researchgate.net/publication/366658746>.

121. Nákup a dodavatelé. SPOLANA. 2023 URL: <https://www.spolana.cz/CZ/ONas/Stranky/N%c3%a1kup-a-dodavatel%c3%a9.aspx>

121. Nařízení vlády České republiky o přípustné míře veřejné podpory v regionech soudržnosti České republiky. Nařízení č. 428/2021 ze dne 15 Listopadu. *Zakonyprolidi*. 2021. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-428>

122. Národný projekt Centrum sociálneho dialógu Slovenskej republiky. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. 2014. URL: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_csd_I/AZZZ/Analyza__monitor_kvality_podni_katelskeho_prostredia_v_SR_a_konkurencie_s....pdf.

123. O firmie. Anwil S.A. 2024. URL: <https://anwil.orlen.pl/pl/o-firmie> O Ministerstvu průmyslu a obchodu ve snadném čtení. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 2023. URL: <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/podpora-rovných-prilezitosti-pro-ozp/o-ministerstvu-prumyslu-a-obchodu-ve-snadnem-cteni--279481/>

124. O Ministerstvu průmyslu a obchodu ve snadném čtení. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 2024. URL: <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/podpora-rovných-prilezitosti-pro-ozp/o-ministerstvu-prumyslu-a-obchodu-ve-snadnem-cteni--279481/>

125. O Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców. Dziennik Ustaw. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r.. poz. 648. 2018. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000648>.

126. O vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb. URL: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

127. Občanský zákoník. KURZY. 2024. <https://www.kurzy.cz/zakony/89-2012-obcansky-zakonik/paragraf-421/>

128. Obchodný zákonník. Zákon č. 513/1991 Zb. Zbierka zákonov Slovenskej republiky. 1991. Č. 513. URL: <https://www.zakon.sk>.

129. Obowiązki i kompetencje Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 marca 2023 r. M.P. 2023 nr 271. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/ochrona-konkurencji-i-konsumentow-17337528/dz-5>

130. Opatření Ministerstva průmyslu a obchodu ke stanovení podrobností účtování elektřiny a předávání technických údajů. Schváleno vyhláškou Ministerstva průmyslu a obchodu ČR č. 218 ze dne 14. června 2001. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-218>

131. Poland has a lot to share. World Bank. 2013. URL: <https://www.worldbank.org>

132. Popowska B. Zasady postępowania w sprawach z zakresu działalności gospodarczej unormowane w ustawie Prawo przedsiębiorców. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny. 2018. t. 80, nr 4, s. 27-40. DOI: 10.14746/rpeis.2018.80.4.3

133. Právní propedeutika: učební pomůcka pro studenty kombinované formy studia v oboru "Sociální komunikace v neziskovém sektoru": Mgr. et Mgr. Radka Pavlišová. Univerzita Hradec Králové. 2023. URL: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-komunikace-v-neziskovem-sektoru/pravni-propedeutika.pdf>

134. Prawo przedsiębiorców. Dziennik Ustaw Dz.U.2024.236 t.j. Akt obowiązujący. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. 2023. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-przedsiębiorcow-18701388>

135. Prelčec J. Uloga javne uprave u razvoju poduzetništva. Završni rad. Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić. 2023. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:026967>.

136. Privind organizarea și funcționarea Ministerului Antreprenoriatului și Turismului. Hotărârea Guvernului României nr. 1.327 din 30 decembrie 2021. Monitorul Oficial nr. 4 din 3 ianuarie 2022. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/250150>.

137. Projektová kontrola & reporting 2023. URL: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1381384/mod_resource/content/1/24.3.Projektova%20kontrola_reporting.pdf

138. Promovarea antreprenoriatului ca factor cheie pentru dezvoltarea economică. Octombrie 2012. URL: <https://media.hotnews.ro/assets/document/2012/10/30/13516330-0.pdf>

139. Przedsiębiorca. MikroPorady. 2023. URL: <https://mikroporady.pl/slownik-pojec/przedsiębiorca>

140. Raport Tehnic privind implementarea proiectului CNFIS-FDI-2023-F-0117 - Studenții și absolvenții UB - antreprenori de succes, antreprenori sustenabili (SMARTBUSINESS). Universitatea din București. 2024. URL: https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2024/01/Raport-tehnic-final-FDI_2023.pdf.

141. Registr smluv. 2023. URL: <https://smlouvy.gov.cz/>

142. Řídící orgán operačního programu Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost 2021–2027. Digitální podnik – digitální podnik – výzva I. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2024. URL: <https://www.mpo.cz>.

143. Role of the Constitutional Courts in Upholding and Applying the Constitutional Principles. The Constitutional Court of the Czech Republic. XVIIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts. 2021. URL: https://www.confeuconstco.org/reports/rep-xvii/czech_S_EN.pdf

144. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców. Ministerstwo Rozwoju i Technologii. 2024. URL: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/rzecznik-malych-i-srednich-przedsiębiorcow>.

145. Samosud Ž. Narzędzia administracji publicznej dla zabezpieczenia praw i interesów prawnych przedsiębiorców: analiza porównawcza (Ukraina, Polska, Czechy). Knowledge, Education, Law, Management. 2024. No 3 (63). ISSN 2353-8406. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.3.22>.

146. Sandra Z. Odnos privatnog i javnog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za ekonomiju i turizam «Dr. Mijo Mirković», 2015. URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A488/datastream/PDF/view>.

147. Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Správní řízení a k zásadě součinnosti. Vydání 12/2004. Ročník II. Rozsudek Nejvyššího správního

soudu ze dne 25. 8. 2004, čj. 6 A 96/2002-34. URL: <https://nssoud.cz/sbirka-rozhodnuti>

148. Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Živnostenské podnikání a doručování podnikateli. Vydání 3/2005. Ročník III. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 11. 2004, čj. 2 As 34/2004-69. URL: <https://nssoud.cz/sbirka-rozhodnuti>

149. Seminar organized by the Council of State of Italy and ACAEurope “Law, Courts and guidelines for the public administration” Fiesole (Firenze), Autumn. Answers to questionnaire: Czech Republic. 2021. URL: https://www.aca-europe.eu/seminars/2021_Fiesole/CzechRepublic.pdf

150. Shcherbanyuk O., Gordieiev V., Bzova L. Legal nature of the principle of legal certainty as a component element of the rule of law. Juridical Tribune. Volume 13, Issue 1, March 2023.

151. Sociálne podniky pracovnej integrácie na Slovensku. SGI. 2015. URL: https://www.governance.sk/gov_publication/socialne-podniky-pracovnej-integracie-na-slovensku/

152. Działalność gospodarcza w pigułce. EY Polska. 12 września 2023. URL: https://www.ey.com/pl_pl/insights/tax/dzialalnosc-gospodarcza-w-pigulce

153. Ewolucja krajowych przepisów o działalności gospodarczej po 1989 r. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. 22 marca 2023. URL: <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/84001:ewolucja-krajowych-przepisow-o-dzialalnosci-gospodarczej-po-1989-r>

154. Formalno-prawne aspekty prowadzenia działalności gospodarczej. Powiatowy Urząd Pracy w Gdyni. URL: <https://gdynia.praca.gov.pl/documents/2125762/7793668/Formalno%20prawne%20aspekty%20prowadzenia%20dzia%C5%82alno%C5%9Bci%20gospodarczej.pdf/ec1a3319-7e20-4669-98d8-582c852788e6>

155. Kto może prowadzić biznes w Polsce. Biznes.gov.pl. 16 sierpnia 2024. URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00170>

156. Prowadzenie działalności gospodarczej - podstawowe zasady. Poradnik Przedsiębiorcy. 17 stycznia 2022. URL: <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-podstawowe-zasady-prowadzenia-dzialalnosci-gospodarczej>

157. Strategie Digitální Česko. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 2023. URL: <https://www.mpo.cz/digitalni-cesko>.

158. Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Ministarstvo poduzetništva i obrta Republike Hrvatske. 2013. URL: https://mingo.gov.hr/UserDocsImages/ARHIVA%20DOKUMENATA/Strategija_azvoja_poduzetnistva_RH_2013_2020.pdf

159. Sviridova S.S., Bondarenko A.O., Purici S. Introducing E-Governance both in Ukraine and in the World. Economics: time realities. Scientific journal. 2020. № 6 (52). P. 70–75.

160. Swoboda działalności gospodarczej - Rozdział 2. SIP LEX. Wolters Kluwer. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/swoboda-dzialalnosci-gospodarczej-17118163/roz-2>

161. Technické požadavky na elektrická zařízení nízkého napětí. Nařízení vlády č. 17. 2003. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-17>

162. The General Principles of EU Administrative Procedural Law. Directorate General for Internal Policies. European Parliament. 2015. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519224/IPOL_IDA%282015%29519224_EN.pdf

163. Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta. Vlada Republike Hrvatske. NN 14 15.02.2017. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2017_02_14_319.html

164. Ustawa o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Dz.U. 2018 poz. 647. ISAP. 2018. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000647/T/D20180647L.pdf>

165. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców. Dziennik Ustaw. 2018. poz. 648. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000648>

166. V České republice bude vytvořeno pět evropských center digitálních inovací. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 22. června 2022. URL: <https://www.mpo.cz/cz/digitalizace/european-digital-innovation-hubs/>

167. Vojvodić I. , Banović R.S. Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s usporednim pregledom regulatornog okvira. Pravni vjesnik. 2019. broj 35 (2), str. 47–68.

168. Vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 379/2000 Sb. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-379>

169. Vznik živnostenského oprávnění. Portál veřejné správy. 2024. URL: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/vznik-zivnostenskeho-opravneni-S757>

170. Woroniecki P. Obowiązki organów administracji publicznej wobec przedsiębiorców w świetle wybranych przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców. UWM Studia Prawnoustrojowe. 2023. nr 59, s. 376-387. DOI: 10.31648/sp.8248

171. Wszystko, co powinieneś wiedzieć o hierarchii aktów prawnych w Polsce. Profinfo. 2024. URL: <https://www.profinfo.pl/blog/wszystko-co-powinienes-wiedziec-o-hierarchii-aktow-prawnych-w-polsce/>

172. Základy firemního práva. BUSINESSINFO. 2023. URL: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-firemniho-prava-ppbi/>

173. Zákon o Veřejném ochránci práv. Zákon č. 349/1999 Sb. 1999. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-349>

174. Zasady prowadzenia działalności gospodarczej w nowym prawie przedsiębiorców. Sławomir Liżewski. Prawo.pl. 2017. URL: <https://www.prawo.pl/biznes/zasady-prowadzenia-dzialalnosci-gospodarczej,226923.html>

175. Základy teorie práva. Masarykova univerzita. 2024. URL:
[https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogick1423/jaro2006/SPP806/um/ZAKLADY_](https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogick1423/jaro2006/SPP806/um/ZAKLADY_TEORIE_PRAVA.pdf)
[TEORIE_PRAVA.pdf](https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogick1423/jaro2006/SPP806/um/ZAKLADY_TEORIE_PRAVA.pdf)

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Самосуд Ж. О. Адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 445–450.

2. Самосуд Ж. О. Інструменти публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *KELM*. 2024. № 3(63). С. 137–141 (Республіка Польща).

3. Самосуд Ж. О. Порівняльний аналіз використання ДЕЯКИХ інструментів публічного адміністрування щодо забезпечення прав і законних інтересів підприємців адміністративними органами в Україні, Польщі та Чехії. *Право та державне управління*. 2024. № 4 С. 344–348.

4. Самосуд Ж. О. Поняття та межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 506–511.

5. Самосуд Ж.О. Принципи публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців: порівняльний аналіз (Україна, Польща, Чехія). *Правові новели*. 2024. № 23. С. 413–419.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Самосуд Ж. О. Контроль як функція (спосіб) забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні. *Адміністративно-правові науки: сучасний стан та перспективи розвитку*: збірник матеріалів конференції, (Київ, 28 жовт. 2019 р.). Київ: ААПН, 2019. URL:

<https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/Samosud-Zh.-Kyiv-28-zhovtnia-2019.pdf>.

7. Самосуд Ж. О. Електронне урядування як інструмент публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців. *Безпека в інтелектуальному вимірі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 жовт. 2024 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2024. С. 143–146.

СОЦІОЛОГІЧНЕ ОПИТУВАННЯ

БЛАНК

*соціологічного опитування щодо публічного адміністрування
забезпечення прав та законних інтересів в Україні*

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного дослідження. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді стосовно соціальної зумовленості публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів в Україні. На кожне питання просимо дати відповідь «Так» або «Ні» через виставлення відповідної позначки (наприклад, «+» або «V»). Якщо Вам важко надати однозначну відповідь, то пропускайте її. Результати вашої активної громадянської позиції будуть використані для удосконалення ефективності публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів в Україні.

Визначити рівень правового забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні		
Задовільний		Незадовільний
Чи замахтесь (плануєте) займатися підприємницькою діяльністю в Україні чи державах члена ЄС?		
ТАК		НІ
Чи користувались Ви послугами підприємців?		
ТАК		НІ
Які публічні органи можуть забезпечити найбільшу ефективність захисту прав підприємців?		
Адміністративні органи (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування)	Бізнес-омбудсмен	Суди
22	41	37
Чи доцільно в Україні запровадити презумпцію правоти підприємців стосовно адміністративних органів?		
ТАК		НІ

РЕЗУЛЬТАТИ

соціологічного опитування щодо публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів в Україні

Було опитано 1023 громадян, які мають право голосу з більшості регіонів України (крім тимчасово окупованих території АРК та окремих районів Донецької, Запорізької, Херсонської, Луганської обл.). Пропорційно усіх основних вікових та соціальних груп. Період опитування – перше півріччя 2023 р. і перше півріччя 2024р. Результати дослідження викладено в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначити рівень правового забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні		
Задовільний		Не задовільний
62%		38%
Чи замаєтесь (плануєте) займатися підприємницькою діяльністю в Україні чи державах члена ЄС?		
ТАК		НІ
8%		92%
Чи користувались Ви послугами підприємців?		
ТАК		НІ
97%		3%
Які публічні органи можуть забезпечити найбільшу ефективність захисту прав підприємців?		
Адміністративні органи (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування)	Бізнес-омбудсмен	Суди
22	41	37
Чи доцільно в Україні запровадити презумпцію правоти підприємців стосовно адміністративних органів?		
ТАК		НІ
74%		26%

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проєкту Закону України

**«Про внесення доповнення до Закону України від 5 квітня 2007 року
№ 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері
господарської діяльності» (Відомості Верховної Ради України (ВВР),
2007, № 29, ст.389) про забезпечення гарантій прав суб'єктів
господарювання»**

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проєкту акта
Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 29, ст.389)	
Стаття 3. Основні принципи державного нагляду (контролю) Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами: пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання; об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими безпідставними заявами, а	Стаття 3. Основні принципи державного нагляду (контролю) Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами: пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання; об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та

також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв; здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом; відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю); неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання; невтручання органу державного нагляду (контролю) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону; відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання; дотримання умов міжнародних договорів України; незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян; наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади. <i>презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків</i>	іншими безпідставними заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв; здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом; відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю); неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання; невтручання органу державного нагляду (контролю) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону; відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання; дотримання умов міжнародних договорів України; незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян; наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади. презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання поки відповідно до закону, доки не буде доведено протилежне;
---	---

суб'єкта господарювання та/або повноважень органу державного нагляду (контролю); орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності; недопущення встановлення планових показників чи будь-якого іншого планування щодо притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності та застосування до них санкцій; Державний нагляд (контроль) здійснюється з дотриманням принципів, визначених <u>Законом України</u> "Про адміністративну процедуру".	орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності; недопущення встановлення планових показників чи будь-якого іншого планування щодо притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності та застосування до них санкцій; Державний нагляд (контроль) здійснюється з дотриманням принципів, визначених <u>Законом України</u> "Про адміністративну процедуру".
--	--